

de Strandloper

56^e jaargang • nummer 4 december 2024

Vereniging voor Natuur-
& Vogelbescherming
Noordwijk

foto: George Hageman

Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk

Bestuur

G.J.A. de Croock (Gab), voorzitter, Marinus Poststraat 26, 2235 XE Valkenburg ZH 0641462765
voorzitter@strandloper.nl

H. Oltheten (Hanneke), secretaris, Bronckhorststraat 67, 2201 KV Noordwijk 0612469065
secretaris@strandloper.nl

R.F.M. Sluijs (Robert), penningmeester, 0647114354, penningmeester@strandloper.nl

A. Marijnīs (Annelies), 071-4025425

A.C. de Willigen-Lindhout (Annet), Wilhelminastraat 30 2201KC Noordwijk annetdewilligen@live.nl

J. Scholten (Johan), Kerkstraat 64, 2211 RL Noordwijkerhout jenjscholten@ziggo.nl

R. Jansson (Rob), Duinschooten 12 B133, 2211ZC Noordwijkerhout 0651066081

rob_jansson@hotmail.com

Ledenadministratie

Contributie € 10,- (minimaal) per jaar.

Rekeningnummer: NL23TRIO0320865924 t.n.v. Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk.

Bij de eerste Strandloper van het nieuwe jaar wordt een verzoek tot contributiebetaling meegestuurd.

Adreswijzigingen en aanmelden nieuwe leden: R.F.M. Sluijs, 0647114354, penningmeester@strandloper.nl

De Strandloper

De Strandloper is het kwartaalblad van de Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk.

Oplage: 610 exemplaren.

De redactie bestaat uit: H. de Bruijn, C. Erkelens, G. Hageman, W.J. Kuijper en C.M.J. Verweij.

Inleveren kopij: Stakman Bossestraat 68, 2203 GL Noordwijk

of via E-mail: keeserkelens@hotmail.com of redactie@strandloper.nl

Homepage vereniging: <https://www.strandloper.nl>

Het laatstverschenen nummer van de Strandloper en oude nummers zijn ook te downloaden vanaf onze website en in te zien op natuurtijdschriften.nl

Jan Verwey Natuurcentrum

Het Jan Verwey Natuurcentrum is gevestigd in de bibliotheek van Noordwijk, Zilver schoon 20, 2201 SX Noordwijk. Onze uitgebreide natuurbibliotheek, die regelmatig wordt aangevuld met nieuwe uitgaven, heeft hier ook een plaats gekregen. Informatie over de natuur in en rond Noordwijk wordt gegeven met behulp van informatiepanelen en informatieve stands.

Voor groepsbezoek (schoolklassen en dergelijke) is het centrum het gehele jaar geopend. Contactadres: janverweycentrum@strandloper.nl

Het Natuurcentrum is verder geopend tijdens de inloopochtenden op iedere eerste zaterdag van de maand tussen 10.00 en 12.00 uur. Zie hiervoor ook de activiteitenagenda.

De Strandloper wordt gedrukt op FSC® gecertificeerd papier.

ISSN: 2589-2762 print

ISSN: 2589-2770 online

Sluitingsdatum inleveren kopij voor De Strandloper 57e jaargang nummer 1: zondag 9 februari 2025

Niets uit dit tijdschrift, met uitzondering van korte citaten, mag worden gereproduceerd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in welke vorm dan ook, zonder schriftelijke toestemming van het bestuur van de Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk

Inhoud:

Voorplaat: Keep, <i>George Hageman</i>	pag. 1
Activiteitenagenda, <i>Bestuur</i>	pag. 4
Bestuursmededelingen en Excursieverslagen, <i>Bestuur</i>	pag. 6
In memoriam Riet Alkemade-Verkade, <i>Nel Nooijen</i>	pag. 10
Herinneringen aan Jaap Vink, <i>Jelle van Dijk</i>	pag. 10
Waddenweekend 2024, <i>Hanneke Oltheten</i>	pag. 13
Broedvogelinventarisatie Noordduinen-oost 2024, <i>Maud van der Veen</i>	pag. 15
Broedvogelinventarisatie Tespelduyn 2024, <i>Maud van der Veen</i>	pag. 16
Broedvogelinventarisatie Vak 31 2024, <i>Maud van der Veen</i>	pag. 17
Broedvogelinventarisatie Landje van Mesker 2024, <i>Corline de Groot, Edgar de Vries, Inge de Vroomen en Marinka Onderwater</i>	pag. 18
Broedvogelinventarisatie Fazantenslag-oost 2024, <i>Leo Schaap</i>	pag. 20
Broedvogelinventarisatie Noordwijkse Golfclub 2024, <i>Johan Passchier, Ralph van der Kooi en Jaap Faber</i>	pag. 21
Broedvogelinventarisatie Noordduinen-west 2024, <i>Ezra Mandemaker en Arco Mandemaker</i>	pag. 23
Broedgegevens Kerkuilen 2024, <i>Mariska de Graaff</i>	pag. 24
Passie voor vogels, <i>Jelle van Dijk</i>	pag. 25
Galerie, <i>Frans van Rhijn</i>	pag. 26
Nachtzwaluwen in de Boswachterij Noordwijk, <i>Leo Schaap</i>	pag. 28
Nachtzwaluwen in de duinstreek, <i>Wim de Groot, Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland</i>	pag. 32
Een (sub)tropische verrassing in de fruitschaal: de Middellandse-Zeevlieg <i>Ceratitis capitata</i> , <i>Peter de Knijff</i>	pag. 36
Polygamie door Slechtvalk man BSV, <i>Rob Jansson</i>	pag. 38
Houtduiven in beweging, <i>Hein Verkade</i>	pag. 40
Nieuw in de Jan Verwey Bibliotheek, <i>Jelle van Dijk</i>	pag. 42
• Hay Wijnhoven 2024. De houtduif.	
• Jeffrey V. Wells & Allison Childs Wells 2017. Birds of Aruba / Bonaire / Curaçao.	
Oproep voor Meetnet Urbane Soorten (MUS), <i>Leo Schaap</i>	pag. 44
Waarnemingen juli augustus september 2024, <i>Peter Spierenburg</i>	pag. 45

Bij de voorplaat:

Keep

foto: *George Hageman*

Op een winterse voedertafel verschijnt dikwijls een Vink, maar zelden een Keep. En als dat al een keer het geval is, ziet hij er meestal anders uit dan deze Keep die George Hageman op 1 februari 2024 fotografeerde onder de Beuken bij ingang Oranjekom van de AW-duinen.

Dat komt doordat de Keep van de voorplaat al het broedkleed van het mannetje laat zien. Bij dit mannetje zijn de nieuwe kopveertjes van de najaarsrui namelijk al zover versleten dat de bruinrijze top niet meer te zien is en alleen het onderste zwarte deel zichtbaar is. Het prachtkleed is dus eigenlijk een 'slijtkleed'.

Kepen zijn in ons land doortrekker en wintergast. Op trektelposten, waar ze passeren van eind september tot begin november, is hun aantal vaak moeilijk te schatten omdat ze dikwijls in gemengde groepen met Vinken overvliegen. Opvallend is echter hun kenmerkende 'keep'-roep, hun opvallend witte buik en het diep gevorkte staartje. Krijg je ook de bovenzijde te zien, dan valt de witte stuit direct op.

Kepen broeden in een brede zone, die zich uitstrekt van Scandinavië tot de Grote Oceaan. Daarbij is het een typisch noordelijke broedvogel, die hoge dichtheden haalt in de berkenzone grenzend aan de toendrazone. In Scandinavië broeden ze ten noorden van Stockholm en Oslo tot aan de noordelijke boomgrens. Vinken zijn juist het talrijkst ten zuiden van de lijn Oslo – Stockholm.

De aantallen, die vanuit het noorden naar Midden-Europa trekken, kunnen sterk variëren. Voor een belangrijk deel worden die fluctuaties bepaald door de beschikbaarheid van beukenootjes. Jaren met veel beukenootjes, zogenaamde mastjaren, treden onregelmatig op, zowel in tijd als geografische spreiding. Zo kan een mastjaar in Noord-Duitsland er debet aan zijn dat in ons land minder Kepen arriveren. Aan de andere kant blijven veel Kepen hier overwinteren als ze merken dat er hier veel beukenootjes zijn. Het talrijkst als wintergast is de Keep vermoedelijk in de Zwitserse beukenbossen. Hun aantal wordt daar in gunstige jaren op enkele miljoenen geschat.

Jelle van Dijk

Activiteitenagenda voorjaar 2025

Inloopochtenden

Iedere 1e zaterdagochtend van de maand van 10.00 tot 12.00 in het Jan Verwey Natuurcentrum, Zilverschoon 20, Noordwijk
Zaterdag 4 januari
Zaterdag 1 februari
Zaterdag 1 maart

Jeugd natuurclub

De Jeugd natuurclub is voor kinderen van 6-12 jaar, tenzij anders vermeld. Deelnemen is mogelijk na aanmelden via jeugd natuurclub@strandloper.nl. Je krijgt een e-mail ter bevestiging.
Tijdens excursies worden foto's gemaakt, die gepubliceerd kunnen worden op de website en in de Strandloper. Als u er bezwaar tegen heeft dat uw kind herkenbaar in beeld komt, wilt u dit dan melden aan de fotograaf.
N.B. Deze activiteiten zijn uitsluitend voor kinderen. Voor volwassenen hebben wij een ander aanbod, zie elders in de agenda.

Pinda's rijgen voor de vogels in de winter

Help de vogels de winter door (jeugdactiviteit)

Zaterdag 18 januari 2025

Tijd: 13.30 - 14.45 uur plaats: Jan Verwey Natuurcentrum

In de winter kunnen de vogels wel een beetje hulp gebruiken. Zelf vogelvoer maken is helemaal niet moeilijk en kan op verschillende manieren. Help jij de vogels de winter door?

Als het voer af is, hang je het in je tuin of op je balkon. De vogels zullen je dankbaar zijn en jij kunt genieten van de vogels!

Uilenballen uitpluizen (jeugdactiviteit)

Zaterdag 15 februari 2025

Tijd: 13.30 - 14.30 uur plaats: Jan Verwey Natuurcentrum

Een uil eet veel muizen. Hij eet ze met huid en haar op! Zijn maag kan de botjes en haren niet goed verteren, daarom spuugt de uil deze als een bal, een uilenbal, uit. Als je zo'n uilenbal uitpluist, kom je dus de schedeltjes en

botjes van muizen tegen. Tot slot plak je de botjes op een kaart om thuis te laten zien.

Uilenballen uitpluizen – foto: Jaap Eisenga

Educatieve werkgroep

Vanwege het zeer drukke programma op de basisscholen aan het begin van het nieuwe schooljaar heeft de educatieve werkgroep besloten om het **Strandloper** dit schooljaar in het voorjaar van 2025 uit te delen in groep 6 van de basisscholen.

Excursies

Het algemene e-mailadres voor informatie over of aanmelden voor de excursies is: excursies@strandloper.nl
Bij auto-excursies wordt ervan uitgegaan, dat de chauffeurs een inzittenden-verzekering hebben. Tijdens excursies worden vaak foto's gemaakt, die gepubliceerd worden op de website en in de Strandloper. Als u er bezwaar tegen heeft om herkenbaar in beeld te komen, wilt u dit dan aan de fotograaf melden.

Amsterdamse Waterleiding Duinen Panneland Zondag 26 Januari 2025

Tijd: 09:00 - 13:00 uur Plaats: verzamelen Parkeerplaats Panneland

We gaan een wandeling maken vanaf de parkeerplaats Panneland richting de Zwanepas. Op zoek naar de wintergasten zoals Brilduiker, Wilde Zwaan, Grote Zaagbek, Krooneend en Klapekster. We laten ons verrassen in een altijd bijzonder gebied. Opgeven bij Frank Peter Scheenstra via excursies@strandloper.nl

Polder Arkenheer, Nijkerk/Putten

Zaterdag 22 Februari 2025

Tijd: 08:00 - 16:00 uur Plaats: vertrek vanaf parkeerterrein Duinwetering

We rijden van Noordwijk richting de zeedijk aan het randmeer bij Nijkerkernauw, we kijken over de randmeren op zoek naar de wintergasten, we gaan met de auto de polder rond om het plasdrasgebied te bekijken.

We gaan op zoek naar ganzen, en allerlei soorten eenden die volop van de polder gebruik maken. Ook is er kans op het zien van Zeearend. Opgeven bij Jos Zonneveld via excursies@strandloper.nl

De Groenzoom , Berkel en Rodenrijs

Zaterdag 29 Maart 2025

Tijd: 08:00 - 13:00 uur Plaats: vertrek vanaf parkeerterrein Duinwetering

We maken een wandeling door de Groenzoom bij Berkel en Rodenrijs, een gebied dat is aangelegd als verbinding tussen Midden Delfland en het Groene Hart, het is nog volop in ontwikkeling en trekt daardoor veel vogels. Gaan we de eerste Grutto en andere steltlopers al zien! Opgeven bij Dini Thibaudier via excursies@strandloper.nl

Lezingen

Elke laatste vrijdag van de maanden in het voorjaar en in het najaar vindt er een lezing plaats in het Jan Verwey Natuurcentrum, Zilverschoon 20 Noordwijk. Voor de lezingen geldt: de toegang is gratis. De zaal gaat open om 19.30 uur. Vol = vol. Reserveren is niet mogelijk, dus kom op tijd

Fascinerende Fossielen

Vrijdag 31 januari 2025

Aanvang: 20:00 uur Plaats: Jan Verwey Natuurcentrum

Zo heeft u Nederland nog nooit gezien: als tropisch moeras, snikhete droge woestijn, van tropische zee tot arctische zee vol ijsschotsen, grazige steppe, ijsskoude poolwoestijn en als leefgebied van dinosauriërs, gorillapaarden, mosselkreeften, reuzenpaardenstaarten, buideldieren, tapirs, mammoeten en reuzenalken. Het bewijs ligt gewoon onder uw voeten: fossielen uit eigen

bodem. Tot ruim een half miljard jaar oud. Die fossielen fascineren. Ze zijn tastbare bewijzen van de planten en dieren die tienduizenden, honderdduizenden of zelfs miljoenen jaren geleden de aarde bevolkten. Fossielen bieden een spannende en soms verrassende of leerzame blik op verdwenen werelden. Wat begon met plastic dino's en echte, zelf gevonden fossiele haaiantandjes op het strand van Cadzand, groeide voor **Bram Langeveld** via onderzoek aan eigen en andere fossielen en een studie biologie uit tot een levenslange fascinatie voor paleontologie en is nu een klein onderdeel van zijn werk als conservator van het Natuurhistorisch Museum Rotterdam. In deze lezing, gebaseerd op het gelijknamige boek (<https://knnvuitgeverij.nl/artikel/fascinerende-fossielen.html>) neemt hij u mee langs een selectie Nederlandse fossielen, die stuk voor stuk een fascinerend beeld geven van het vroegere leven op onze prachtige planeet. Van bescheiden buizenzandsteen tot de onfortuinlijke Reuzenalk. En natuurlijk ontbreekt een echte Nederlandse dinosaurus niet.

Boerenzwaluwen – foto: Jouke Altenburg

Het privéleven van de Boerenzwaluw

Vrijdag 28 februari 2025

Aanvang: 20:00 uur Plaats: Jan Verwey Natuurcentrum

Na een sterke afname sinds de jaren '50, zit de landelijke boerenzwaluwpopulatie vanaf begin jaren '90 weer in de lift. Al lijkt er recent weer sprake van een omslag. Om te begrijpen welke factoren de trend bepalen, is het nodig om overleving en broedsucces van individuele Boerenzwaluwen systematisch te volgen. Dat gebeurt door vrijwillige onderzoekers.

Jouke Altenburg (1958) is zo'n vrijwilliger. Met Theo Boudewijn onderzoekt hij sinds 2009 Boerenzwaluwen in de West-Betuwe (Gld). Beiden namen ook deel aan landelijke onderzoeken, naar o.a. trekgedrag, partnertrouw en de invloed van leeftijd op het broedsucces. Ze werken daarbij ook samen met leden van de VNV Noordwijk. De presentatie is een mix van mooie foto's, beleving en onderzoeksresultaten.

Bestuursmededelingen november 2024

Nieuwjaarsreceptie

De nieuwjaarsborrel is op zondag 5 januari vanaf 16.00 uur in het Jan Verwey Natuurcentrum. Alle leden zijn van harte welkom!

Algemene Ledenvergadering

De Algemene Ledenvergadering zal gehouden worden op vrijdag 28 maart om 20.00 uur in het Jan Verwey Natuurcentrum. De agenda van de ALV zal in Strandloper 2025-01 en op de website gepubliceerd worden.

Financiën

In de vorige Strandloper heeft u kunnen lezen over de gestegen drukkosten van de Strandloper. Het bestuur is erg blij dat er zoveel leden zijn die extra betalen. Daardoor kan de Strandloper nog steeds in de gedrukte vorm verschijnen. Mocht u net zo tevreden zijn met de digitale versie, geef dit dan door aan penningmeester@strandloper.nl. Velen van u hebben inmiddels de contributie betaald. Willen diegenen die de contributie nog niet betaald hebben, dit alsnog doen.

Binnenkort krijgt u een verzoek voor automatische incasso van de contributie. Het zal de penningmeester veel tijd en inspanning schelen als u hierin toestemt. De overgang van de ING-bank naar de Triodosbank is eindelijk geregeld. Het nieuwe rekeningnummer van de VNVN is: NL23TRIO0320865924 t.n.v. de Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk.

Bezorgde burgers

Regelmatig krijgt de VNVN vragen van bezorgde burgers. Een kleine greep uit de gemelde zorgen van de afgelopen drie maanden: aanvraag kapvergunning in Teylingen in een gebied waar juveniele en volwassen Ransuilen zijn gezien en gehoord; bouwplannen aan de Hogeweg in een gebied waar een koppel Patrijzen zit; de aanvraag van een kapvergunning voor 441 bomen op het Sint Bavo-terrein; de plannen voor een parkeergarage van Huis ter Duin in de Zeereep; een aanvraag voor een bouwvergunning van een vogelsporthuisje aan de Koepelweg. Alle binnengekomen vragen worden in de bestuursvergadering besproken en daar waar mogelijk wordt actie ondernomen. Blijf vooral uw vragen en/of zorgen mailen naar secretaris@strandloper.nl

Meedenken

Wij krijgen regelmatig vragen binnen om mee te denken over zaken die met natuur en bescherming te maken hebben. Twee voorbeelden: 1. deelname aan een brainstormsessie, georganiseerd door de gemeente, over hoe de burgers te betrekken bij vergroeningsmaatregelen. Wij hebben veel input kunnen leveren. Er komt nog een vervolg. Een van de vergroeningsmaatregelen die wij

promoten is het natuurinclusief bouwen. 2. Het bestuur heeft desgevraagd commentaar geleverd op het rapport "Inrichtingsvoorstel Patrijs te Bronsgeest; voorstel om de draagkracht van het agrarisch gebied voor de Patrijs te verhogen". De conclusie is dat de voorgestelde maatregelen niet zullen helpen om de Patrijs te behouden voor dit gebied. Bronsgeest is een gebied waar de Patrijs het redelijk goed lijkt te doen. Zo zijn er afgelopen voorjaar zes koppels Patrijzen waargenomen. In dit najaar zijn er meerdere meldingen van grotere groepen Patrijzen. Als de bouw van de woonwijk Bronsgeest doorgaat, zal de drukte in het agrarische gebied dat nog overblijft dusdanig toenemen, dat dit zeker nadelige gevolgen zal hebben voor de Patrijsenstand. Het is niet onwaarschijnlijk dat de Patrijs hier helemaal verdwijnt. Helaas, maar zo gaat het vaak, hebben wij nog geen reactie gekregen op ons commentaar.

Patrijzen in Bronsgeest – foto: Jos Zonneveld

Jan Verwey Gierzwaluw- en Huismusfonds (zie Strandloper 2024-03)

Het idee is om Gierzwaluw- en Huismus nestkasten in de gemeente Noordwijk te subsidiëren en informatiemateriaal voor kinderen over de Gierzwaluw en de Huismus te maken. Binnenkort zal op de website meer informatie hierover verschijnen.

Slechtvalken toren Leeuwenhorst

Mede dankzij de inspanningen van Rob Jansson is het gelukt om de webcam, zowel binnen als buiten, werkend te krijgen.

En nu maar hopen dat wij komend voorjaar weer kunnen kijken naar de belevenissen in de Slechtvalkenkast op de toren van Leeuwenhorst.

Excursiesverslagen

Jeugd natuurclub

Bij iedere excursie van de jeugd natuurclub krijgen de deelnemende kinderen een sticker. Bij inlevering van een volle stickerkaart mag er in het Jan Verwey Natuurcentrum een van de verkoopartikelen (zoekkaart, insectenpotje) uitgekozen worden. De eerste volle stickerkaarten zijn inmiddels ingeleverd! Op 5 oktober was het zo ver! Op de foto een van de eerste kinderen die een volle stempelkaart heeft ingeleverd. Deze methode zorgt voor groot enthousiasme bij de kinderen, en voor continue aanwas van deelnemers aan onze jeugdactiviteiten. Een win-win-situatie.

De eerste stempelkaart ingeleverd. - foto: Annemarie Struive

Herfstnatuurspel 2024

Annet de Willigen: Woensdag 30 oktober vond de 47ste editie van het Herfstnatuurspel plaats. De dag begon, helaas voor de vrijwilligers die de route uitzetten, regenachtig maar bij de start om 13.00 uur brak de zon door. Er kwamen meer dan 100 kinderen met hun (groot)ouders op deze natuurspeurtocht af, die traditiegetrouw in de herfstvakantie georganiseerd wordt om kinderen in aanraking te brengen met de natuur. Het

Herfstnatuurspel 2024 – foto: Gab de Croock

thema dit jaar was ‘Speuren naar sporen’ wat 24 opdrachten opleverde, die niet altijd gemakkelijk waren op te lossen. Een aantal lege slakkenhuisjes op een boomstronk, wie heeft dat nou gedaan? Herkennen van

pootafdrukken, welke dieren kan een spin nooit in zijn web vangen of van wie zijn deze keuteltjes? En weet je dat je aan de manier waarop de dennenappel is afgeknabbeld kunt zien welk dier dat gedaan heeft; de specht, muis of eekhoorn. De deelnemers legden ook geblinddoekt een parcours af, gevolgd door de vraag ‘Hoe voelde je je als mol?’ Na alle opdrachten gedaan te hebben, konden alle verdiende letters ingevuld worden en kwam de slagzin “Detective spelen in het bos” tevoorschijn. Of alle vragen goed beantwoord waren kon men terugvinden op de natuurkenniskaart die bij de uitgang uitgereikt werd met een smakelijke appel erbij, want van een actieve middag in het bos krijg je reuze trek! De educatieve werkgroep kreeg hulp van een groot aantal vrijwilligers en kijkt gezamenlijk terug op een zeer geslaagde middag in het bos.

Het filmpje dat omroep Bollenstreek maakte, is te zien op www.strandloper.nl

Paddenstoelenexcursie (jeugdactiviteit)

Luzia Engesser: Op 25 oktober, een mooie herfstochtend, gingen negen enthousiaste kinderen, gewapend met spiegeltjes en onder leiding van Arie Dwarswaard op zoek naar paddenstoelen in het Nieuw-Leeuwenhorstbos. Bijna iedere stap leverde weer nieuwe ontdekkingen op: van piepkleine trilzwammetjes op takjes tot grote, zwarte grofplaatrussulas onder de bomen. En wat dacht je van melkzwammen, paddenstoelen, waar melk uitkomt? Of aardappelbovisten, jong en mooi als krieltjes of oud en opengescheurd, vol met duizenden sporen. Ook een dodelijk giftige knolamaniet hebben we vanuit de verte

bekeken. Maar het spannendste was toch wel het duivelse! binnen een paar dagen zal het openscheuren en dan komt er de grote stinkzwam uit tevoorschijn, die nu al binnenin in aanleg zichtbaar was. Het was een spannende ochtend voor de kinderen en ze gingen naar huis met een paddenstoelenkaart, zodat ze later samen met ouders of grootouders nog eens kunnen genieten van wat voor moois er in het bos allemaal te vinden is.

Struinen door de duinen (jeugdactiviteit)

Inge de Vroomen: Zaterdagochtend 9 november om 10.00 uur vertrokken we met tien enthousiaste kinderen vanaf de Boerhaaveweg de Coepelduynen in. Een prachtig duingebied gelegen tussen Noordwijk en Katwijk. Gids Gab de Croock vertelde veel over alles wat we tegenkwamen. We kregen uitleg over de Oostenrijkse den, deze heeft lange naalden die in bundels van twee aan de tak zitten en dat de boom goed tegen droogte kan. En er werd verteld waarom de eikenbomen in dit gebied zo klein blijven. Tijdens het struinen hebben we poesporen gezien van een Ree, een Vos en een Konijn, en verschillende konijnenholten en muizenholletjes gezien. Helaas waren ze niet bewoond. We zijn met elkaar naar de hoogste duintop geklommen en konden vanaf daar de zee zien liggen. Op de weg terug werden we allemaal verrast door een Ree die plotseling uit een bosje wegrende! Dat was een leuke verrassing! Het was een mooie en leerzame ochtend. Terug bij de ingang stonden de ouders te wachten en werden er enthousiaste verhalen verteld. Daarna mochten de kinderen

Struinen in de Coepelduynen - foto: Gab de Croock

nog een sticker uitzoeken voor op de stickerkaart. Bij deelname aan een jeugdexcursie kunnen ze een sticker verdienen en met een volle kaart, drie stickers, kunnen de kinderen een kadootje uitzoeken in het centrum tijdens de inloopochtend op de eerste zaterdag van de maand tussen 10-12 uur.

Waddenweekend

Het was weer een zeer geslaagd Waddenweekend, met prachtig weer, een heel gezellige groep, mooie waarnemingen. Met dank aan Jos en Gab voor de goede organisatie, Sigrid en Hans Marc voor de geweldige quiz en op naar Ameland volgend jaar. Zie verslag elders in deze Strandloper.

Strandexcursie

zaterdag 28 september 2024

Frank-Peter Scheenstra: Strandexcursie bij de Uitwatering, Katwijk

Met negen mensen totaal gingen we zaterdagmorgen het strand op aan de noordkant van de uitwatering in Katwijk. Ellen van der Niet was gevraagd om de excursie voor ons te geven. Ze was bang dat veel overstoven zou zijn door de harde wind maar dat viel reuze mee. De slachtoffertjes van een storm spoelen meestal twee dagen later aan dus daarvoor waren we een dag te vroeg. Veel skeletjes van Zeeboontjes lagen er bij elkaar, een kleine soort zee-egels.

Ook lagen er wat grotere exemplaren van de Zeeappel. Met een loepje was te zien dat er een groot en een klein gaatje aan een zijde van de boontjes zitten, respectievelijk de mond en de uitgang vlak bij elkaar. Het waaide hard en er waren donkere luchten, maar wij hadden zon en maar een paar spetters. Boormossels hebben een aparte vorm omdat ze zich in bijvoorbeeld wrakhout boren als ze groeien. De kleine Tepelhoortjes zijn eigenlijk roofslakjes die gaatjes maken in de schelpen van andere dieren. Muiltjes hebben maar één schelpklep en kunnen als een soort kluwen op elkaar gaan zitten. Deze waren mooi licht roze en ze veranderen van geslacht als ze ouder worden. De lichte Japanse oesters zijn exoten en de donkere kleinere exemplaren zijn de inheemse, maar die zijn uitgestorven. Ook vonden we zoetwatermosselen die hier allang uitgestorven zijn, maar door de uitwatering in zee terecht komen. Eerst liepen we langs de laagwaterlijn en vervolgens langs de vloedlijn waar verschillende soorten zeewier lagen, waarvan er één soort maar één keer per jaar gemiddeld wordt aangetroffen: het Viltwier. Donkere schelpen zijn heel oud en de lichte schelpen waar je licht doorheen kan zien, zijn recent gestorven en hebben soms nog twee kleppen aan elkaar. Deze laatste worden door Ellen en de rest van haar groep geïnventariseerd. We kwamen drie mensen tegen van deze groep die daar op dat moment mee bezig waren en ook leuke vondsten lieten zien.

Strandvondsten - foto: Frank-Peter Scheenstra

De Kokkel heet ook hartschelp omdat als je de twee helften tegen elkaar houdt en je kijkt er van de zijkant tegenaan, het op een hart lijkt. De grote schelpen die op het strand liggen met de sifon eruit zijn Otterschelpen. Er lagen ook kwallen op het strand, met vier vormpjes die op oren leken, erin. Dit zijn Aziatische oorkwallen, nieuwelingen, want de inheemse Oorkwal kan je maar tot en met juni vinden. De vondst bestond verder nog uit: Fuikhoren, Wulk, Venusschelp en van de boormossels vonden we een kleinere witte, wat een Amerikaanse is en een grotere grijze wat de ruwe is. Het inwendige skelet van de Zeekat, een inktvis, heet Ossa sepia. Uitgewaaid genoten we na afloop van koffie met appelgebak in de strandtent aldaar. Ellen, bedankt voor de leuke en interessante morgen.

Strand uitwatering Katwijk – foto: Frank-Peter Scheenstra

Marker Wadden

Zondag 20 oktober 2024

Dini Thibaudier: Al vroeg dienden de eerste aanmeldingen zich aan en dat bleek ook nodig te zijn, want uiteindelijk bleken de kaartjes voor de boot van Lelystad naar de Marker Wadden uitverkocht te zijn. Dus een aantal visten helaas achter het net. De teller stond uiteindelijk op 29 deelnemers. De meesten vertrokken vanuit Noordwijk en een aantal ging rechtstreeks. Op het nippertje was iedereen op tijd bij de boot. Gelukkig, want de boot wacht op niemand. Dus voltallig konden we afreizen naar de Marker Wadden.

Het doel was ambitieus, 7,2 km in 3 uur tijd. Dat lijkt niet spannend, maar dan rekenen we buiten de mensen die nog een mooi plaatje willen schieten, nog wat ondefinieerbaars door de verrekijker zien of de telescoop toch nog even willen opzetten. Na 1,5 uur hadden we 1,5 kilometer afgelegd. Dus uiteindelijk moest de pas er toch nog in en hebben we de lus over het schiereiland moeten laten schieten. We begonnen bij de vogelkijkhut "De Steltloper" en vanuit de hoogte namen we diverse eenden waar (Krakeend, Wilde Eend, Smient, Wintertaling, Slobeend, Kuifeend, Bergeend, Pijlstaart), zagen we o.a. Watersnip, Oeverloper, Bonte Strandloper en Groenpootruiter. Er vlogen meeuwen over (Kokmeeuw, Zilvermeeuw) en we zagen groepen Kievieten, Goudplevieren en een enkele Fuut.

Verder in het riet of in de poeltjes op het eiland hoorden we nog een enkele Waterral, zagen we Meerkoeten, Dodaars en een Waterhoen. Op diverse plekken werden Grote Zilverreiger en Blauwe Reiger gezien en vlogen de Witte Kwikstaart en de Graspieper hoorbaar over. Vanaf het begin hoorden we al Baardmannetjes de contactroepen maken vanuit het riet, maar het duurde lang

voordat ze zich goed lieten zien. Maar in de buurt van de tweede vogelkijkhut "De Lepelaar" dienden ze zich aan. Er werden kreten geslaakt van vreugde, gemopperd omdat het niet direct lukte om het beestje mooi op de foto te krijgen, maar ook enthousiast gereageerd op de schoonheid van deze vogels. Het blijft geweldig om ze waar te nemen en ze te vereeuwigen op de plaat. Een hoogtepuntje. Bij deze vogelkijkhut werd ook de Blauwe Kiekendief gezien en verder in het gebied ook de Bruine Kiekendief. Naast de vogels was er ook oog voor de plantjes en voor de paddenstoelen.

Bijzondere en/of nog bloeiende planten: de Kartuizer anjer, Bezemkruiskruid, Muskuskaasjeskruid, Moerasandijvie, Grasklokje, Margriet. De Grote zandkool werd geproefd (wilde rucola) en de Bonte wikke nader bekeken. En een groot scala aan paddenstoelen, waaronder de Zwartwordende wasplaat, Gewone beurszwam, Grote molenaar, Okergele stropharia, Geschubde inktzwam en nog een aantal paddenstoelen die nog nadere determinatie nodig hadden.

Om 14.00 uur zaten we allemaal weer op de boot terug naar het vaste land.

Het was een geslaagde dag. Zeker de moeite waard om nog eens in het voorjaar te bezoeken.

Pier van IJmuiden

Zaterdag 16 November 2024

Verslag komt op de website en in de volgende Strandloper

Kwade Hoek bij Stellendam

Zaterdag 28 December 2024

Verslag komt op de website en in de volgende Strandloper.

Baardman Marker Wadden – foto: Hans Cornet

In Memoriam Riet Alkemade-Verkade

Op 16 september 2024 overleed Riet Alkemade-Verkade op 99-jarige leeftijd. Zij is jarenlang betrokken geweest bij onze Vereniging. Vanaf de opening van het Jan Verwey Natuurcentrum was zij daar regelmatig gastvrouw. Riet was ook een actieve medewerkster bij het I.V.N., later de educatieve werkgroep. Vele honderden kinderen liet zij kennismaken met de natuur in het centrum en tijdens excursies. Ook bij het herfstnatuurspel was zij jarenlang een permanente kracht. De opdracht 'Hoeveel verschillende plantjes kun je ontdekken op deze vierkante meter?' was een kolffe naar haar hand. Elk plantje werd gemarkeerd met een stokje versierd met een eigen gemaakt vlindertje. Om haar natuurkennis te vergroten volgde zij op latere leeftijd de I.V.N. gidsencursus in Leiden. Elke week trok zij met Nel Nooijen, dikwijls vergezeld van Toos Bom, naar de Zuidduinen van Noordwijk. Het werd haar adoptieterrein voor het examen, waar zij glorieus voor slaagde. Voor planten, bomen, vogels, vlinders, libellen etc. had zij een grote belangstelling met maar één verschil. Vogelgeluiden kon zij niet goed onderscheiden, maar ervan genieten wel. Winterborstje of Roodkoninkje werd een gevleugeld woord. Na het stoppen met werken met kinderen, bleef zij haar liefde voor de natuur verspreiden, maar nu met ouderen. Samen met Toos Bom organiseerde zij natuurexcursies voor 60-plussers in de omgeving. Tot op zeer hoge leeftijd bleef zij geïnteresseerd in alles wat er in de natuur omging. Het was een voorrecht haar zolang meegemaakt te hebben.

Nel Nooijen, namens de educatie werkgroep.

Herinneringen aan Jaap Vink

Jelle van Dijk

Jaap Vink 1947-2024

Op 10 oktober 2024 overleed Jaap Vink op 77-jarige leeftijd. Hij was in 1966 een van de oprichters van onze

vereniging. In het eerste blaadje van de Vogelwerkgroep Noordwijk, begin 1966, is te lezen, dat de heren W. Baalbergen, A. Cramer, J. Deelder, J. Moerkerk en J. Vink het eerste bestuur vormden van de vogelwerkgroep, die eerst nog de toevoeging 'afdeling van Vogelbescherming Den Haag' hanteerde. De toen 19-jarige Jaap Vink hield zich met Arie Cramer vooral bezig met de broedvogelinventarisatie van de Noordduinen. Daarnaast was hij actief bij het organiseren van excursies naar vogelrijke gebieden als Flevoland, de Biesbosch en het Deltagebied. Zijn aanwezigheid hierbij was van groot belang, omdat hij een rijbewijs had, waardoor hij het gehuurde VW-busje kon besturen. Verder hadden alleen Willem Baalbergen en 'meneer' Deelder een rijbewijs.

Jaap Vink was de eerste Noordwijkse vogelaar, die ik tegenkwam. Wij waren op 1 oktober 1968 naar Noordwijk verhuisd (Joseph de Veerstraat 42). Op mijn eerste zaterdag in Noordwijk fietste ik de duinen in. Aangekomen bij de Driehoek hoorde ik druk gepraat op de duintop. Ik stapte af om poolshoogte te nemen en nam de trap naar boven. Daar stond net Jaap Vink te vertellen hoeveel soorten hij al in Nederland had gezien. Toen hij zijn score bekend had gemaakt vroeg hij aan de nieuweling die net aangekomen was: "En hoeveel heb jij er?" Met enige schroom vertelde ik dat mijn aantal zeker 20 soorten hoger lag. Jaap vroeg mij niet een paar zeldzaamheden te noemen, maar vroeg wel: "En heb je wel eens een Grote Jager gezien?" Toen ik bekende deze soort nooit gezien te

hebben, bood Jaap spontaan aan om direct met mij naar de Langevelderslag te fietsen, omdat daar al enkele dagen een met olie bevulde Grote Jager op het strand zat. Omdat er toch geen trek op deze sombere zaterdag was, werd meteen de daad bij het woord gevoegd. Een kwartier later had ik mijn eerste Grote Jager gezien. In de middag fietste ik met Coby nog een keer die kant op en gelukkig was de vogel nog niet gevlogen.

Begin 1969 besloot het bestuur om viermaal per jaar een eigen tijdschrift uit te brengen. Nu niet langer alleen mededelingen en waarnemingen op één of twee losse blaadjes, maar een echt tijdschrift met artikelen over de vogels van ons werkgebied. De redactie werd gevormd door Jaap Vink, Kees Verweij en Jelle van Dijk. Het blad kreeg de naam 'de Strandloper' en werd gestencild in de Wilhelminaschool. In 1972 kreeg het blad een voorkant met daarop Drieteenstrandlopers getekend en een achterflap met advertenties. Jarenlang vielen daar vooral twee advertenties op. De ene was van sigarenmagazijn Jac. Vink met daarop drie rokende heren getekend en de ander was van meubelzaak Baalbergen met de mooie kreet: 'Vermoeide vogelspieder, afgematte natuurvriend, gun uzelf toch het intense plezier van een lekkere luie stoel!' In 1972 had Jaap trouwens de redactie verlaten. Hij had zijn studie scheikunde in Leiden afgerond en promoveerde in 1972 op het proefschrift: 'Fotoreacties van enige benzeen- en biphenylderivaten met cyaanionen'. Daarvoor, in 1969, had hij met J.H. Koeman en J.J.M. de Goeij in het blad Ardea een artikel geschreven over de rol van bestrijdingsmiddelen bij de massale sterfte van roofvogels en uilen, getiteld: 'Causes of mortality in birds of prey and owls in the Netherlands in the winter 1968-1969' (Ardea 57 (1-2): 67-76). Een loopbaan met een hoog scheikundegehalte lag in het verschiet. Het liep echter anders. Bij zijn

Jaap Vink, Orkney Islands 1971 - foto Hans van der Linden

eerste werkgever, Wessanen in Wormerveer, werd hij uitgenodigd een managementcursus te volgen. Hierna heeft Jaap de witte laboratoriumjas niet meer aan gehad. Er volgde een carrière in het management van grote bedrijven in de voedingsmiddelenindustrie met daarnaast commissariaten van diverse bedrijven en instellingen.

Veel contact met Jaap had ik in de jaren, dat er gewerkt werd aan de broedvogelatlas van Zuid-Holland en het stuk van Noord-Holland ten zuiden van het Noordzeekanaal. Begin 1972 besloot een aantal bevlogen vogelaars om in navolging van de 'Avifauna van Midden-Nederland' ook zo'n boek voor West-Nederland te maken. Het enorme gebied werd verdeeld in regio's en Jaap werd coördinator van de regio Leiden. Om ook in voor publiek gesloten gebieden te mogen inventariseren, schreef Jaap een aanbevelingsbrief die hij ondertekende met Dr. J.A.J. Vink. Met die gewichtige brief in de hand kregen bijvoorbeeld Arie Cramer en Jan Glasbergen toestemming om Vliegveld Valkenburg op broedvogels te inventariseren.

In 1973 droeg Jaap zijn taak over aan Martin Lok, vermoedelijk vanwege de verhuizing naar De Rijp. Een jaar later mocht ik dit werk van Martin overnemen. Zowel Jaap als zijn vriend Martin bleven gelukkig wel deel uitmaken van de stuurgroep. Na vele vergaderingen in onze huiskamer kwam in 1981 eindelijk het boek 'Randstad en Broedvogels' uit. De verkoop werd in eigen hand gehouden en bij de bevoorrading van boekhandels in Noord- en Zuid-Holland speelde Jaap met zijn Volvo-stationcar een belangrijke rol.

Na de opening van het Jan Verwey Natuurcentrum op 16 juni 1984 besloot het toenmalige bestuur al snel om het aantal lezingen uit te breiden. Tot dan toe werden in het winterhalfjaar één of twee lezingen georganiseerd, waarbij het Buurthuis aan de Hoofdstraat of De Rank aan het Wantveld (lezingen Jan P. Strijbos!) afgehoord werden. Binnen enkele jaren werd het gewoonte om per winterseizoen vijf of zes lezingen in het Jan Verwey Natuurcentrum te organiseren. Daarbij verscheen de naam

van Jaap Vink regelmatig op het programma. Het ging dan altijd over trektochten in ruige gebieden als IJsland, Canada en de Beringzee. Daarbij moesten de deelnemers, naast Jaap vrijwel altijd Martin Lok en vaak ook Fred van Olphen, alle bagage zoals tent, kookgerei, voedsel en fotoapparatuur in de rugzak meesjouwen. Jaap vertelde daarbij steevast, dat de eerste week het moeilijkst was. Zelf de nodige kilo's te veel vanwege een zittend bestaan met daarnaast het volledige gewicht van de voedselvoorraad. De tweede helft van de expeditie was altijd een stuk beter te verstouwen. Tijdens die expedities werden veel foto's gemaakt, maar ook werd de vogelstand goed geregistreerd. Zo ontdekten ze in centraal IJsland een grote broedplaats van Kleine Rietganzen.

Behalve bij de lezingen in het Jan Verwey Natuurcentrum zagen we Jaap ook als het Waddenweekend op Terschelling plaats vond.

Vanuit zijn tweede woning in Midsland kwam hij dan naar de Wierschuur om met oude bekenden bij te praten. Jaap was verknocht aan Terschelling en deed daar ook mee aan broedvogel- en trekvogeltellingen.

In 2007 liet Jaap zich overhalen om penningmeester van Vogelbescherming Nederland te worden. Na enkele vergaderingen met de Ledenraad belde hij mij op om te vragen of ik me kandidaat wilde stellen voor dit

genootschap. Het leek hem echt iets voor mij. Zo verzeilde ik kort hierna in het vergadercircuit van de Ledenraad. Naast de soms wat saaie vergaderingen was er altijd gelegenheid om voor en na de vergadering weer lekker bij te praten. Jaap bleef acht jaar penningmeester van Vogelbescherming Nederland en ik bleef acht jaar in de Ledenraad actief. Na zijn vertrek bij Vogelbescherming werd Jaap secretaris van de 'Stichting Jaap van Duijn Vogelfonds'. Jaap van Duijn, de man die Robeco groot maakte, was penningmeester van Vogelbescherming Nederland, voordat Jaap Vink deze functie bekleedde.

Op 1 november 2016 verhuisden Jaap en Trudy van Huis ter Heide (provincie Utrecht) naar Rembrandtweg 11a in De Zuid. Het uitzicht aan de straatkant werd er niet beter op door de bouw van een groot hotel, maar aan de achterzijde was het een bloemrijke oase. Hier kon Jaap zich uitleven in het fotograferen van insecten, een hobby waar hij niet lang daarvoor mee begonnen was. Ook ging het reizen naar verre oorden door en werden landen als Botswana, Costa Rica, Oman en Japan bezocht. Deze reizen leverden schitterende natuurfoto's op die voor iedereen zijn te bekijken op: https://pbase.com/jaap_vink. NB. 'laag' streepje tussen jaap en vink.

Voor de wijkvereniging van De Zuid hield hij enkele keren een vroege vogelzangwandeling. Ook pakte hij het inventariseren van broedvogels weer op. Met ingang van 2021 nam hij een kavel in de Amsterdamse Waterleidingduinen, Vinkenbaandriften genaamd, voor zijn rekening. In zijn eerste verslag merkte Jaap op dat er vrijwel geen grond- en struikbroeders waren. De vele Damherten hadden voor een kaalgevreten landschap gezorgd, dat totaal verschilde van zijn vroegere kavel in de Noordduinen en het rijke duinlandschap dat hij meer recent van Terschelling kende. In overleg met Leo Schaap stapte hij over naar een meer gevarieerd duingebied in het zuidelijke deel van de AW-duinen (Sasbergen).

Op 8 februari van dit jaar waren we aanwezig bij een lezing van Jaap in De Baak voor leden van wijkvereniging De Zuid. Hij vertelde daar over de insecten in zijn tuin, ondersteund door prachtige macro-opnamen.

Twee maanden later kreeg hij te horen, dat hij ongeneeslijk ziek was. Op 17 oktober werd onder grote belangstelling een afscheidsbijeenkomst in Nederzandt aan de Langevelderslag gehouden.

Jaap Vink, Falkland Eilanden november 2008 – foto: Fred van Olphen

Waddenweekend Schiermonnikoog 6-8 september 2024

Hanneke Oltheten

Dit jaar was de Kooiplaats op Schiermonnikoog uitgekozen door Gab en Jos als onderkomen voor het jaarlijkse Waddenweekend. Tot op het laatste moment meldden zich nog deelnemers, waarschijnlijk door de goede weersverwachting. Helaas was Gab door koorts geveld, dus op Jos rustte de zware taak om de 27 deelnemers een mooi weekend te bezorgen. Gelukkig

waren er genoeg helpende handen.

De Kooiplaats ligt vlak bij de kwelder aan de oostkant van het eiland. Een prima accommodatie voor een grote groep. Alles was tot in de puntjes geregeld, waarvoor dank, Jos en Gab! Een groepje verkenners vertrok vrijdagochtend om de boodschappen te regelen en alvast het wad te verkennen. De rest van de groep kwam 's avonds aan, koffie en thee stonden klaar. De avond werd gebruikt om bij te kletsen en de plannen voor de volgende ochtend te smeden. Een aantal vroege vogels waren al vroeg opgestaan om van het ochtendlicht te genieten. Even de kwelder op leverde een paar leuke waarnemingen op (Tureluur, Watersnip, Witgat, Bruine Kiekendief, Tapuit) maar ook benen vol muggenbeten.

Ontbijt om 8 uur. Met 27 mensen is snel de tafel gedekt en de koffie en thee gezet. De ochtendpeech van de grote leider Jos: "Wij gaan na het ontbijt een rondje eiland doen.

De traditie wil dat wij de eerste dag gezamenlijk op pad gaan, dus wij starten met zijn allen en zien wel hoe wij eindigen". Zo gezegd, zo gedaan. Nog even een groet van iedereen aan zieke Gab gestuurd en vervolgens op de fiets op pad. De zon scheen, de Huiswaluwen waren al druk in de weer, de Winterkoning zong zijn hoogste lied en de zon scheen.

De eerste stop was bij het helikopterplatform, waar twee fotogenieke Torenvalken door de fotografen onder ons veelvuldig vastgelegd werden.

Bij het jachthaventje werd een koffiestop gemaakt, terras met uitzicht op het wad met opkomend water. In de verte was een grote groep Lepelaars te zien. Als alle vogels de lucht in gaan, zie je pas hoeveel het er zijn. Een jong Visdiefje zat bedelend om eten op een paal terwijl de ouders aan het vissen waren. Een grote groep Steenlopers, ongeveer 300, liet zich geduldig fotograferen. De Kanoet en de Swarte Swaen bleken geen vogels maar boten te zijn. Rond het restaurant vlogen Tapuiten rond die absoluut niet verlegen waren en het stuur van de fietsen als uitkijkpost gebruikten.

Toen verder naar de Westerplas. De eenden in eclipskleed vormden een uitdaging, maar uiteindelijk lukte het toch aardig om ze op naam te brengen. Het meest bijzondere vormde toch wel de grote groep Kleine Zilverreigers, 62 zijn er geteld. Schiermonnikoog is het enige Waddeneiland waar de Kleine Zilverreiger verblijft.

Na de Westerplas viel de groep in wat kleinere groepjes uiteen, die elkaar overigens met enige regelmaat weer tegenkwamen onderweg. Aan het eind van de middag was iedereen weer op de Kooiplaats aangekomen en werden de waarnemingen uitgewisseld. Een late Gierzwaluw foerageerde tussen de Huiswaluwen boven de Kooiplaats en liet zich goed bewonderen.

Tijd voor de traditionele macaronimaaltijd. Een groep van 8 mannen boog zich over de 2 kg uien en 20 paprika's: met botte messen alles in kleine stukjes gesneden. Een groepje keukenprinsessen roerde in de pannen om er een saus van te maken, ondersteund door Dirk. Gelukkig wist Dirk dat smac eerst gebakken moet worden voordat het de saus in gaat en dankzij zijn spierkracht werd de saus goed gemengd met de macaroni.

Na het ook traditionele toetje van vla en yoghurt werd het

Lepelaars – foto: George Hageman

tijd voor de eveneens traditionele quiz. Sigrid en Hans Marc waren de quizmasters. Jammer genoeg is het ook traditie dat de winnaars de quiz het volgend jaar mogen organiseren, want dit quizmasterstel heeft zo een geweldige quiz neergezet, dat zij het best volgend jaar weer zouden mogen doen. Eerst werden groepjes gevormd door een soort puzzeltocht aan de hand van in regels geknipte gedichten. Daarna volgde een vragenronde met de categorieën geschiedenis, planten en gelukkig ook nog vogels, alle vragen in relatie met Schiermonnikoog. Het eindigde met muziek en dans. De gelukkige winnaars mogen volgend jaar de quiz organiseren. De lat ligt hoog! Ook traditie is het bijhouden van het aantal soorten waargenomen vogels. Het streven is 100 soorten. Met ieders waarnemingen zaten wij inmiddels op 80 soorten. Dat betekende voor de laatste dag een inspanning om de 100 te halen.

De zeetrekken onder ons togen de volgende ochtend bij zonsopgang naar het strand. Helaas was de tijd maar kort, 8 uur ontbijt, maar toch nog: Zwarte Zee-eend, Roodborsttapuit, Rietgors, Vink, Staartmees aan de lijst toe kunnen voegen en een prachtige zonsopgang.

Bij het ontbijt de ochtendspeech van de grote leider Jos: ieder gaat zijns weegs, maar denk erom: uiterlijk 16.00 u bij de boot en probeer nog wat soorten te scoren. Het opruimen en vegen was snel gebeurd, en om 10 uur ging iedereen op pad, eerst de kwelder op (behalve Jos, die was de muggen van de dag ervoor nog niet vergeten). Het

bruggetje op het fietspad naar de Kobbeduinen is dé plek voor de Zwarte Ruiters. En ja hoor, even lastig om de Zwarte Ruiters tussen de Tureluurs uit te halen, maar er liepen twee Zwarte Ruiters, die zo vriendelijk waren om naar het bruggetje te komen, zodat zij zelfs met de telefoon te fotograferen waren. Tevens Groenpootruiter, Tureluur, Watersnip, Oeverloper, Wintertaling, Grote Zilverreiger, Blauwe Reiger en als kers op de taart IJsvogel! De 100 waarnemingen komen in zicht!

Boven op de Kobbeduinen liepen Haan en Kip (maar die hebben wij niet meegeteld) te bedelen om eten, en op de kwelder zaten erg veel Tapuiten, Bruine Kiekendieven, jagende Slechtvalken en vloog er nog een Boomvalk over. Daarna ging iedereen echt zijn eigen weg, om uiteindelijk elkaar bij de veerboot weer te ontmoeten. Wachtend op de veerboot werden nog wat waarnemingen toegevoegd aan de lijst: Wespindief, Oeverzwaluw, Stormmeeuw. Nog net geen 100. Gelukkig vloog er nog een Regenwulp over de weg richting veerhaven. Bij vertrek werden wij uitgezwaaid door Sam en Fietje, die nog een dagje bleven. De fanatiekelingen onder ons hadden zich op de overvolle boot verschanst op het autodek, om goed over zee te kunnen turen naar wat er vloog. Martijn had nog geen Eider gezien, dus die moest in de benen toen er een mooie groep Eiders overvloog. En vlak voor dat wij de haven binnenvoeren vloog er een groepje Zwarte Sterns vlak voor ons. Het was weer een zeer geslaagd Waddenweekend.

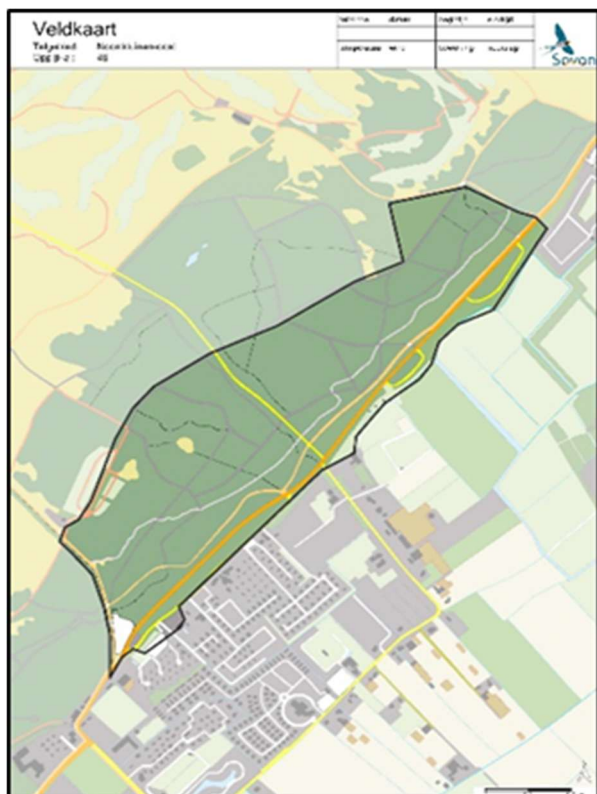

Waddenweekend 2024 – foto: George Hageman

Broedvogelinventarisatie Noordduinen-oost 2024

Maud van der Veen

Het kavel Noordduinen-oost (46 ha) ligt langs de Randweg en strekt zich uit van de parkeerplaats bij de Duindamseslag tot aan het fietspad dat dichtbij de Stay-Okay op de Randweg uitkomt. De westelijke begrenzing ligt langs het bospad dat van het Piet Florisdal tot aan het fietspad bij de Noordwijkse Golfclub loopt. Het kavel is in de jaren 1989 – 1995 geïnventariseerd en daarna 23 jaar niet meer. Sinds 2018 wordt het weer geïnventariseerd.

Het gebied is een gemengd bos waarin Oostenrijkse en Corsicaanse dennen de overhand hebben. Deze dennen zijn hier gepoot in de periode 1930-1960. In de loop van de tijd is het karakter van het bos gewijzigd van een monotoon dennenbos in een meer open gemengd bos. Er groeit Zomereik, Beuk, Witte abeel, Grauwe abeel, Wilde lijsterbes en Gewone esdoorn. De onderbegroeiing bestaat vooral uit Amerikaanse vogelkers, die elk jaar weer gesnoeid wordt. Hier en daar worden de dennen gekapt, waardoor de loofbomen meer kans krijgen. Enkele stammen blijven staan, waar de Bonte Specht van profiteert.

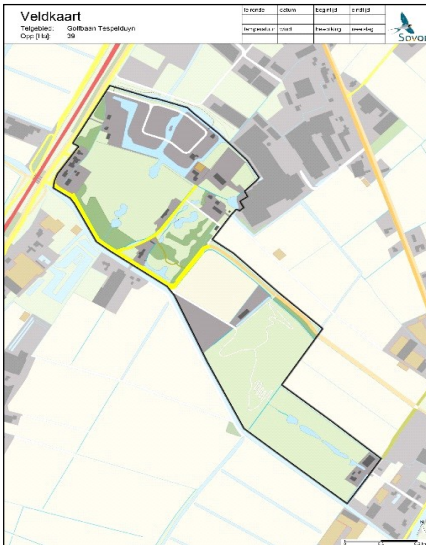
BMP Noordduinen-oost 2018 - 2024							
Soort / Jaar	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Appelvink	0	0	1	0	0	2	2
Boerenzwaluw	2	0	0	0	0	0	0
Boomklever	4	3	0	1	0	1	0
Boomkruiper	1	9	9	13	14	17	14
Bosuil	0	1	2	2	1	1	0
Buizerd	1	1	1	1	0	1	1
Ekster	1	0	0	0	0	0	0
Fitis	5	2	2	4	8	4	0
Fluiter	0	0	0	0	0	0	0
Gaai	2	3	1	5	2	3	1
Glanskop	3	5	6	8	9	9	11
Goudhaan	1	3	0	1	0	0	0
Groene Specht	1	0	0	0	1	0	0
Groenling	3	0	1	3	1	1	3
Grote Bonte Specht	6	12	9	8	13	10	8
Grote Lijster	0	0	0	0	3	3	2
Halsbandparkiet	2	2	2	3	0	2	3
Heggenmus	3	8	1	2	2	1	1
Holenduif	0	0	0	0	1	0	1
Houtduif	2	10	6	9	5	9	10
Kauw	2	1	0	0	0	0	0
Kleine Bonte Specht	0	0	0	1	1	0	0
Koekoek	0	0	1	0	0	0	0
Koolmees	13	17	14	22	16	17	13
Kuifmees	0	0	0	1	4	2	1
Merel	20	16	17	17	15	12	18
Nachtegaal	0	0	3	0	1	2	0
Nijlgans	0	0	1	0	0	0	0
Pimpelmees	9	19	16	22	16	20	17
Putter	1	1	0	1	0	1	0
Roodborst	14	17	18	24	17	21	23
Spreeuw	0	0	0	1	0	0	0
Staartmees	1	0	0	0	0	0	1
Tjiftjaf	12	16	15	21	20	19	19
Tuinfluiter	0	1	0	2	1	2	1
Turkse Tortel	2	1	1	1	1	0	0
Vink	21	29	23	36	18	22	26
Waterhoen	0	1	0	0	0	0	0
Wielewaal	0	0	1	0	0	0	0
Winterkoning	16	23	26	24	28	28	28
Zanglijster	5	8	6	11	6	8	6
Zwarte Kraai	2	1	2	2	1	2	2
Zwarte Mees	0	0	0	0	0	2	1
Zwartkop	9	18	15	18	16	16	20
Aantal territoria	164	228	200	264	221	238	233
Aantal soorten	29	27	27	29	27	29	26

Alhoewel het jaar koud en nat begon, had dat uiteindelijk niet veel invloed op het aantal territoria en het aantal soorten. Opvallend is dat de Grote Bonte Specht in aantal afneemt, alhoewel er veel oude dennen blijven staan. De Glanskop profiteert kennelijk wel van het kapbeleid, net als Roodborst en Winterkoning. Fitis en Fluiter zijn wat minder enthousiast. Verder is het leuk te zien dat de Grote Lijster steeds wat verder vanuit het open duin luid roepend de rand van het bos intrekt.

Broedvogelinventarisatie Golfbaan Tespelduyn 2024

Maud van der Veen

Het kavel Golfbaan Tespelduyn (39 ha) beslaat het terrein van Landgoed en Golfbaan Tespelduyn. Het ligt ten noorden van het Steengrachtkanaal.. Opvallend is de hoge heuvel halverwege de N206 en de trekvaart. Dat zijn de restanten van een oude stortplaats. Een ander opvallend element vormt het eikenhakhoutbosje in de knik van de Tespellaan. Een deel van dit kavel wordt in beslag genomen door brede stroken met struiken en wilde planten. Daarnaast zijn er veel waterpartijen en sloten, waarvan de waterkanten een gevarieerde oeverbegroeiing hebben. Dankzij de verschillende biotopen heeft dit kavel een opvallend soortenrijke vogelbevolking.

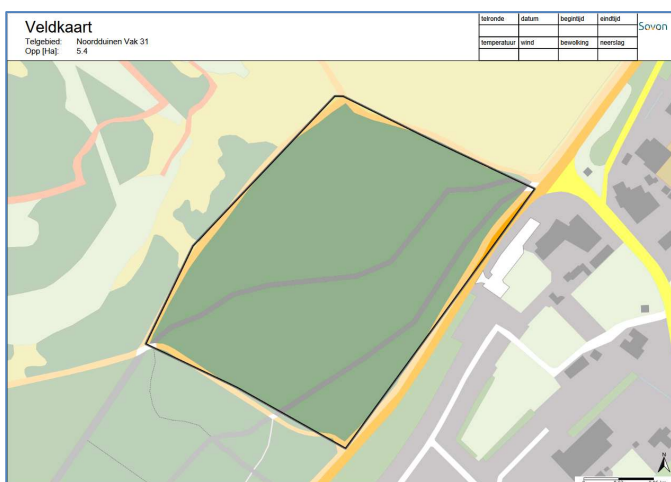
De populatie blijft de laatste jaren redelijk stabiel. De Spotvogel was dit jaar met 3 territoria aanwezig. Wellicht met een kind van vorig jaar? En ook de Tuinfluiter was meer aanwezig, vooral op de plekken waar het struikgewas lekker dicht was geworden. En ook de Nachtegaal waren weer aanwezig. Maar net als vorig jaar vonden de Huis- en Boerenzwaluwen de schuren bij de burens veel interessanter en de Zwarte Roodstaart ook. En ook de Patrijzen bleven lekker op de bollenvelden zitten.

BMP Golfbaan Tespelduyn															
Soort	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Soort	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Blauwborst	5	1	3	3	3	4	3	Merel	11	14	10	14	15	15	12
Boerenzwaluw	1	2	1	1	1		0	Nachtegaal		1	2	1	3	4	2
Boomkruiper	4	3	3	1	4	3	5	Nijlgans	1	2	1	1	1	1	1
Bosrietzanger		1	6	5	6	5	5	Oeverzwaluw				30	13		
Braamsluiper			1	1		1	1	Patrijs		1	2	2	1		
Buizerd	1	2	1	1				Pimpelmees	2	8	8	10	12	12	9
Ekster	1	5	3	4	6	4	2	Putter	4	10	7	11	14	10	9
Fazant	2	3	2	3	3	4	3	Ransuil	1						
Fitis	6	12	12	15	14	10	10	Rietgors	1	2	2	2			
Fuut	1	1	2	2	2	2	3	Rietzanger	4	7	3	10	4	10	4
Gaai	1		1			1	1	Roodborst	2	5	6	7	6	6	5
Gele Kwikstaart	1	1			3			Roodborsttapuit		1	1				
Gierzwaluw					1		1	Scholekster	2	3	1	3	3	3	2
Grasmus	2	9	7	7	10	3	3	Soepeend					1		
Graspieper		1						Slobeend	1						
Grauwe gans				1	3	1	2	Spotvogel		1		1		2	3
Groene specht			1					Spreeuw	1	4	1				
Groenling	1	4	4	5	5	10	16	Stadsduif	1						
Grote Bonte Specht	1	2	2	3	2	3	2	Staartmees				3	1	2	2
Grote Canadese Gans	1		1					Tijftjaf	5	7	9	16	13	17	16
Havik			1					Torenvalk	1	1		1	2	1	
Heggenmus	8	9	11	14	14	12	11	Tuinfluiter	2	2	3	4	4	4	7
Holenduif					1	2	1	Tureluur		1					
Houtduif	6	6	8	9	11	9	12	Turkse Tortel	1	1	1	3	3	2	4
Huismus	1	2	3	5	5	4	6	Veldleeuwerik	2	2	1	1		1	
Huiszwaluw	2	2	4	13	4			Vink	5	12	11	14	10	8	11
Kauw	4	4	4	12	11	8	15	Visdief	1						
Kievit	2	3		1				Waterhoen	1	3	4	4	5	4	4
Kleine Karekiet	3	8	8	12	13	13	14	Wilde Eend	4	7	4	9	7	8	6
Kleine plevier	1							Winterkoning	9	15	16	21	23	21	23
Kneu	2	6	4	8	13	7	22	Witte Kwikstaart	6	7	5	5	2	3	4
Knobbelzwaan	1	1	1	1	1		1	Zanglijster	2	6	4	3	4	5	4
Koekoek			2					Zilvermeeuw	1						
Kokmeeuw	2							Zwarte Kraai		1	1	1			1
Koolmees	6	9	12	10	11	9	10	Zwarte Roodstaart		1	1				
Krakeend		3	2	3	2	2	3	Zwartkop	5	9	11	13	10	10	12
Kuifeend	1		1	1		1	1	Aantal soorten	54	54	55	53	49	46	48
Meerkoet	8	8	7	8	12	12	9	Aantal territoria	151	242	233	339	318	279	303

Broedvogelinventarisatie Vak 31 2024

Maud van der Veen

Vak 31 is een klein gebied (5,4 Ha) dat aan mijn andere telgebied Noordduinen-Oost grenst. In het gebied staan voornamelijk Oostenrijkse en Corsicaanse dennen. Deze dennen zijn hier gepoot in de periode 1930-1960. Alleen aan de randen zie je langzamerhand wat meer loofbomen opkomen, zoals Zomereik, Witte abeel, Grauwe abeel, Wilde lijsterbes en Gewone esdoorn. Midden in het bos is het erg donker en erg stil. Dit jaar is er een hek rond het gebied gezet, waar ik niet overheen kan klimmen. Ik tel dus nu echt alleen vanaf de buitenkant.

Bosuil – foto: Jos Zonneveld

De Havik zat er ook dit jaar weer, waarschijnlijk in hetzelfde nest. De Bosuil was na een jaartje afwezigheid weer teruggekeerd, maar de Grote Bonte Specht was er dit jaar niet. Aan de randen van het bos waren zoals elk jaar veel Vinken te vinden en iets dieper in het bos zaten Winterkoning, Boomkruiper, Koolmees, Pimpelmees en Tjiftjaf.

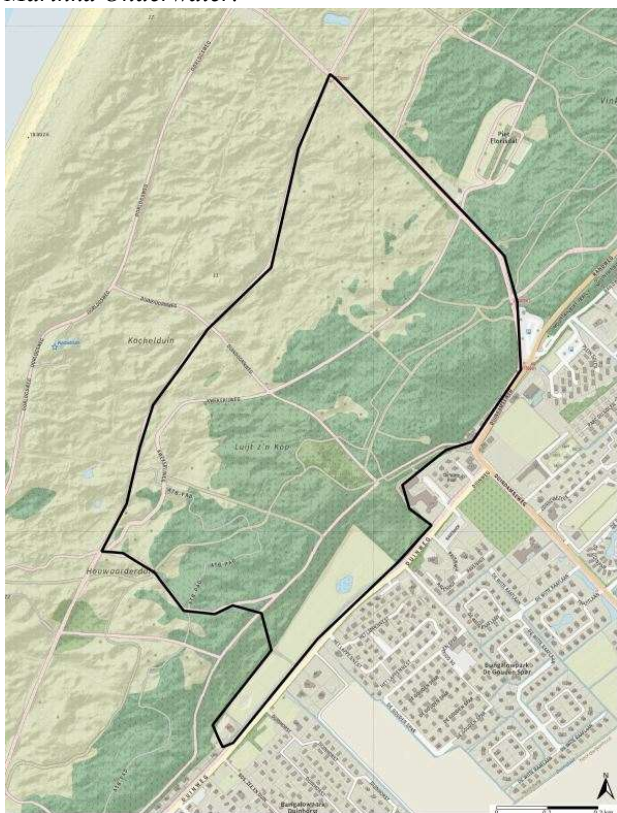
De Glanskoppen beginnen het gebied kennelijk ook interessant te vinden, alhoewel ze ook aan de buitenrand van het gebied blijven. En de Zanglijster ging de concurrentie aan met de buurman uit Noordduinen-oost. Een luidruchtige strijd met veel muzikaal geweld.

BMP Vak 31 2021 t/m 2024				
Soort/jaar	2021	2022	2023	2024
Appelvink	1	0	0	0
Boomkruiper	1	3	3	2
Bosuil	0	1	0	1
Fluiter	1	0	0	0
Gaai	0	0	0	0
Glanskop	1	1	1	3
Grauwe Vliegenvanger	1	0	0	0
Groenling	0	0	0	0
Grote Bonte Specht	0	1	1	0
Havik	0	1	1	1
Houtduif	1	1	2	1
Houtsnip	0	0	0	0
Koolmees	3	2	2	4
Kuifmees	1	0	0	0
Merel	3	2	1	3
Nachtegaal	0	0	0	1
Pimpelmees	1	2	3	3
Roodborst	5	2	5	4
Sijs	0	0	0	0
Tjiftjaf	3	3	2	3
Turkse Tortel	0	1	0	0
Vink	6	9	8	9
Vuurgoudhaan	1	0	0	0
Winterkoning	1	3	2	3
Zanglijster	3	0	2	1
Zwarte Kraai	0	0	0	0
Zwartkop	1	1	0	0
Aantal territoria	34	33	33	39
Aantal soorten	17	15	13	15

Broedvogelinventarisatie Landje van Mesker e.o. 2024

Corline de Groot, Edgar de Vries, Inge de Vroomen en Marinka Onderwater.

Afbeelding 1: Omtrek van het plot Landje van Mesker, 51 ha.

Het landje van Mesker is onderdeel van Boswachterij Noordwijk. Het gebied is 51 hectare groot. Het is voor publiek toegankelijk en ook voor honden, mits aan de lijn en op de paden. Staatsbosbeheer beheert het gebied. In het gebied liggen verschillende wandelpaden en in het zuidwestelijke deel een mountainbike-route. Aan de westzijde wordt het gebied begrensd door het fietspad en aan de noordzijde door de Duindamseslag.

Afbeelding 3: Glanskop die het dit jaar erg goed heeft gedaan.
Foto: Edgar de Vries

BMP Landje van Mesker - 51 ha				
Soort	2021	2022	2023	2024
Appelvink	1	0	4	1
Boomklever	1	0	0	0
Boomkruiper	5	6	5	2
Boomleeuwerik	2	4	4	2
Boompieper	2	3	0	2
Bosuil	1	2	1	1
Braamsluiper	3	0	3	1
Buizerd	0	1	1	1
Ekster	0	2	0	2
Fitis	10	8	11	13
Gaai	2	1	3	3
Gekraagde Roodstaart	0	1	1	5
Glanskop	4	5	5	8
Goudhaan	1	0	0	0
Grasmus	5	8	4	5
Grauwe Gans	0	1	1	2
Grauwe Vliegenvanger	1	0	1	1
Groene Specht	0	1	0	0
Groenling	5	0	0	0
Grote Bonte Specht	8	4	4	4
Halsbandparkiet	0	0	0	1
Havik	0	1	1	0
Heggenmus	6	7	7	6
Holenduif	1	0	0	0
Houtduif	5	7	6	6
Houtsnip	2	2	1	1
Kauw	0	0	2	2
Kleine Bonte Specht	1	0	1	0
Kleine Karekiet	1	0	1	1
Kneu	1	2	6	3
Koekoek	0	1	0	0
Koolmees	10	18	13	13
Kuifmees	3	3	4	2
Meerkoet	1	1	1	1
Merel	12	12	11	7
Nachtegaal	4	3	2	4
Nachtzwaluw	0	1	1	4
Nijlgans	0	0	0	1
Pimpelmees	7	9	10	10
Putter	0	0	3	0
Roodborst	15	24	17	15
Roodborsttapuit	0	1	2	0
Staartmees	0	1	0	2
Tjiftjaf	16	26	19	16
Turkse Tortel	0	1	0	0
Vink	14	18	16	17
Winterkoning	12	22	11	13
Zanglijster	4	2	3	4
Zwarte Kraai	2	1	1	2
Zwartkop	9	20	6	6
Aantal territoria	177	230	193	190
Aantal soorten	35	37	38	39

Afbeelding 2: Tabel met een overzicht van BMP tellingen, plot Landje van Mesker.

Van west naar oost bestaat het terrein uit duingebied, voornamelijk begroeid met Duindoorn, hier en daar opgaand struweel en een enkele Corsicaanse den. Dit gaat over in dicht gemengd bos met een groot aandeel dennen. Een stukje bosgebied is afgezet door SBB. Het is omheind, we kunnen hier niet in. Als ik het goed begrepen heb, is dit in verband met onderzoek. Staatsbosbeheer heeft in de recente jaren in het gebied exoten bestreden zoals Rimpel Roos en Zwarte Engbloem. Daardoor zijn verschillende kale plekken ontstaan waar zand vrij spel heeft gehad. De meeste plekken hebben echter weer een kruidlaag gekregen. In het zuidoostelijke deel ligt een stukje nat land met daarin een vijver waar jaarrond water in staat. Er staat gras en riet op het land en rond de vijver en er groeien orchideeën. Dit is voormalig bollenland dat is teruggegeven aan de natuur. Het plot dankt zijn naam aan de voormalige bollenkweker die hier bloembollen teelde. We hebben tussen 15 februari en 20 juni 14 tellingen gedaan, waarvan 3 deeltellingen. Wij telden dit gebied voor het 2de jaar op rij. In 2022 werd dit gedaan door Bas van Schooten en in 2021 door Casper Zuyderduyn.

In totaal hebben we 190 territoria van 39 verschillende soorten vogels geteld. Veel voorkomende soorten zijn: Fitis, Koolmees, Pimpelmees, Roodborst, Tjiftjaf, Vink en Winterkoning. In 2023 telden we 4 territoria

Appelvinken. Dit jaar slechts 1. Wel een heel mooie waarneming. Op het pad zat een ouder zijn jong te voeren. Helaas geen foto van kunnen maken. Het duingebied is zeer geschikt voor de Roodborsttapuit, maar dit jaar geen enkele waarneming van deze soort. Rond de vijver telden we Meerkoet, Grauwe Gans en Nijlgans. We hebben echter geen jongen gezien van deze soorten. Onduidelijk of er (succesvol) gebroed is. De Boomkruiper is met slechts 2 territoria in aantal afgenomen in vergelijking met voorgaande jaren. De Gekraagde Roodstaart daarentegen is toegenomen van 1 naar 5 territoria. Meer Glanskoppen ook dit jaar, maar minder Merels. We hadden opvallend veel waarnemingen van niet zingende Merels. In april werd een waarneming van een Fluiter gedaan, maar dit is te vroeg voor een territorium. Tijdens de nachtzwaluw telling van 7 juni zijn er 4 territoria Nachtzwaluwen geteld. Dit bijzondere aantal territoria kon tijdens een controle telling op 24 juni worden bevestigd. Alle waarnemingen werden gedaan rond voormalig kaal gemaakte stukken duin en aan de rand van duin en bos. Dat de Nachtzwaluw zich hier handhaaft en zelfs lijkt toe te nemen, toont het belang aan van dit gebied voor deze soort.

Wat betreft de zoogdieren hebben we 12 x een Ree geteld, 11 x een Konijn, 1 Haas en 1 Boommarter.

Afbeelding 4: Jonge Grote Bonte Specht kijkt omgeving.
Foto: Edgar de Vries

Afbeelding 5: Grauwe Vliegenvanger.
Foto: Edgar de Vries

Broedvogelinventarisatie Fazantenslag-oost 2024

Leo Schaap

Begrenzing van de plot Fazantenslag-oost e.o.,
35,3 ha groot

De plot Fazantenslag-oost e.o. ligt aan de oostkant van de Boswachterij Noordwijk, 35,3 ha groot met een gevarieerde begroeiing en deels sterk geaccidentieerd. Aan de oostkant bevindt zich een gevarieerd en gesloten loof- en dennenbos.

De westkant van het plot kenmerkt zich door open terrein met begroeiing van o.a. Duindoorn, Meidoorn en Wilde liguster. Struiken en grassen ontwikkelen zich goed mede door de vele regen die is gevallen. Dit vormt een bedreiging voor het grijs duin dat in dit gebied nog aanwezig is. Hoewel er drukke wandelpaden en ruiterspaden door het gebied lopen en de mountainbike route er begint, is het een relatief rustig gebied waarvan delen zelfs moeilijk toegankelijk zijn. Het plot is in 2021, 2022 en 2023 door Lucas Gans geïnventariseerd. Dit jaar was hij daartoe helaas niet in staat en heb ik de inventarisatie, zij het in tijd beperkt, uitgevoerd. De bezoeken werden bovendien gehinderd door harde en soms stormachtige wind, bepaald geen ideaal inventarisatieweer.

De Roodborst doet het goed en is vooral aan de oostkant het hele seizoen te horen. Foto: Leo Schaap

BMP Fazantenslag-oost e.o. 2024				
Soort	2021	2022	2023	2024
Appelvink	0	0	1	0
Boomklever	1	0	0	2
Boomkruiper	1	0	2	0
Boomleeuwerik	3	5	3	2
Boompieper	3	3	1	0
Bosuil	0	2	1	0
Braamsluiper	0	1	2	1
Buizerd	1	1	1	1
Ekster	0	0	1	1
Fitis	2	4	10	9
Fluiter	0	0	0	1
Gaai	3	1	2	2
Glanskop	1	2	0	4
Grasmus	2	4	7	3
Groene Specht	0	1	0	0
Groenling	1	0	0	0
Grote Bonte Specht	6	2	3	5
Halsbandparkiet	1	0	0	0
Heggenmus	8	4	4	1
Holenduif	1	1	1	0
Houtduif	5	4	6	4
Kneu	2	1	1	1
Koolmees	15	9	9	8
Kuifmees	0	0	1	0
Merel	11	8	13	13
Nachtegaal	1	3	2	2
Nachtzwaluw	0	0	0	1
Nijlgans	0	1	1	0
Pimpelmees	11	6	5	7
Putter	0	1	0	1
Roodborst	11	12	16	13
Roodborsttapuit	1	0	0	0
Sprinkhaanzanger	0	1	2	1
Staartmees	1	0	0	0
Tijftjaf	9	15	16	9
Tuinfluiter	2	0	3	2
Vink	11	11	16	15
Winterkoning	9	12	9	10
Zanglijster	3	2	4	2
Zwarte Kraai	1	2	1	1
Zwartkop	7	7	9	9
Totaal aantal territoria	134	126	153	131
Totaal aantal soorten	30	29	31	29

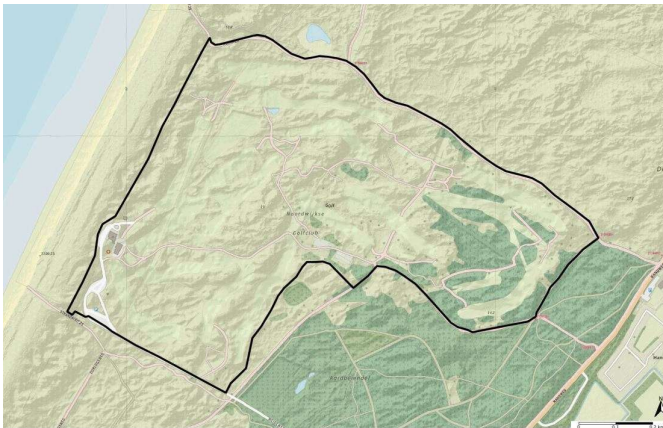
Tabel met de resultaten van de BMP onderzoeken.

Er zijn 6 zon-op- en ochtendbezoeken aan het gebied gebracht. Ook 's avonds is het gebied bezocht op zoek naar Bosuil, Nachtzwaluw en Houtsnip. Een roepende vrouw Ransuil werd net aan de andere kant van het fietspad aangetroffen. Arco Mandemaker noteerde een zingende Nachtzwaluw op 18 mei, hetgeen een territorium opleverde. Opvallend is de toename van de Glanskop. Verder spreekt de tabel voor zich en deze vertoont een redelijk stabiel beeld zowel in het aantal soorten als het aantal territoria.

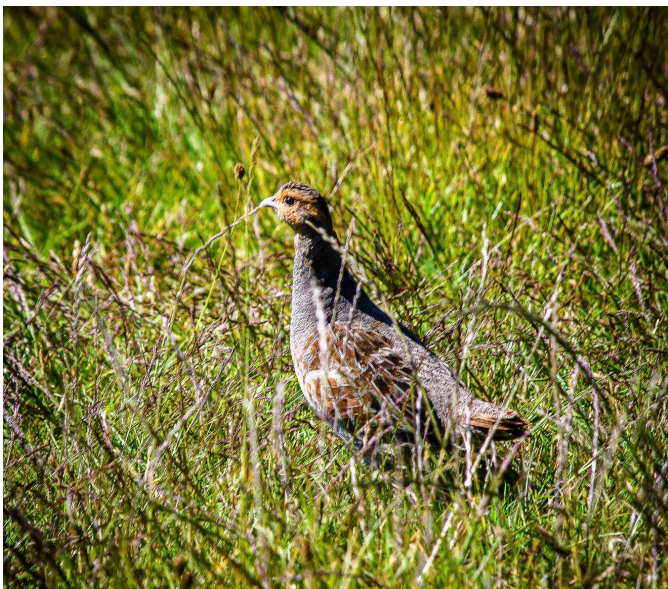
Broedvogelinventarisatie Noordwijkse Golfclub 2024

Johan Passchier, Ralph van der Kooi en Jaap Faber

Ligging en omtrek van BMP plot Noordwijkse Golfclub, 72,4 ha.

Afgelopen jaar hebben wij 14 bezoeken afgelegd waarvan 9 bij zonsopkomst en 5 in de avond of nacht. Enkele bezoeken bestonden uit slechts een klein deel van het plot door onverwachte regenbuien. Dat je zelfs met 14 bezoeken nog niet alles kunt waarnemen, bewijst wel het voorkomen van de Patrijzen met jongen in ons plot. Zelf hebben wij deze Patrijzen tijdens al onze bezoeken nooit gehoord of gezien, maar een alerte medewerker van het greenkeepersteam en verschillende leden hadden de Patrijzen gelukkig wel gespot en het lukte ze zelfs om duidelijke bewijsfoto's te maken. Het betrof het eerste territorium van deze rode-lijst vogel in ons plot sinds 2007.

Patrijs die dit jaar succesvol broedde op de Golfbaan, een zeldzaamheid - foto: Kick Verhaegen

Net als in de rest van het duin stond ook op de golfbaan dit jaar extreem veel water. Op enkele plekken bleef dit water de hele zomer staan. De Wilde Eend maakte hier gebruik van en een paartje liet zich meermaals zien. Een Witgatje, meerdere Watersnippen, een Engelse Kwikstaart en een Regenwulp op doortrek lieten zich ook waarnemen dankzij het overtollige water.

BMP Noordwijkse Golfclub 2024							
Soort	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Appelvink	1	2	3	2	1	0	1
Blauwborst	0	0	0	0	0	0	1
Boomkruiper	1	1	1	6	3	4	4
Boomleeuwerik	7	5	9	3	7	8	7
Boompieper	5	5	6	5	8	7	6
Bosrietzanger	1	1	0	0	0	0	0
Bosuil	0	0	0	0	0	0	1
Braamsluiper	3	5	3	4	2	5	4
Buizerd	0	1	0	1	0	0	0
Casarca	0	0	0	0	0	1	0
Ekster	0	0	0	0	1	0	1
Fazant	0	1	0	0	0	1	1
Fitis	8	17	13	12	9	17	9
Fluiter	3	0	0	0	0	0	0
Gaai	1	1	0	0	0	2	1
Gekraagde Roodstaart	2	6	4	1	3	2	3
Glanskop	1	0	0	1	0	1	1
Goudhaan	0	0	0	0	0	0	1
Goudvink	0	0	0	0	0	1	0
Grasmus	14	22	17	17	12	11	12
Graspieper	7	6	6	2	5	5	4
Grauwe Vliegenvanger	0	0	0	1	0	0	1
Groenling	2	2	4	1	0	0	0
Grote Bonte Specht	4	2	2	3	2	3	1
Grote Lijster	3	2	2	2	2	2	2
Havik	0	0	0	0	0	0	1
Heggenmus	14	16	13	10	12	10	12
Holenduif	1	1	2	1	1	0	0
Houtduif	1	3	2	3	0	1	0
Houtsnip	1	1	0	2	0	0	0
Kleine Bonte Specht	1	0	0	1	2	1	1
Kneu	8	5	5	8	4	10	10
Koekoek	1	1	1	1	1	0	1
Koolmees	6	6	8	8	6	4	6
Kruisbek	0	0	0	1	0	0	0
Kuifmees	0	0	0	1	1	0	1
Kwartel	0	0	0	0	0	1	0
Merel	9	10	6	10	9	9	5
Nachtegaal	7	15	9	7	10	12	11
Nachtzwaluw	0	0	0	0	0	0	1
Nijlgans	1	0	1	1	1	0	1
Patrijs	0	0	0	0	0	0	1
Pimpelmees	4	2	2	1	3	2	4
Putter	1	1	0	3	0	0	1
Ransuil	0	0	0	1	0	1	1
Roodborst	3	2	3	7	4	3	3
Roodborsttapuit	11	5	9	4	6	8	8
Rouwkwikstaart	0	0	0	0	0	0	1
Sprinkhaanzanger	0	0	1	0	0	0	2
Startaarn	0	0	2	1	0	1	0
Tapuit	0	0	0	0	0	0	0
Tjiftjaf	6	6	3	5	6	5	9
Torenavk	1	0	0	0	0	0	0
Tuinfluiter	1	1	0	0	1	1	1
Turkse Torteel	0	1	0	0	0	0	0
Vink	12	15	10	11	11	9	11
Vuurgoudhaan	0	2	0	1	0	0	1
Wielewaal	0	0	0	0	1	0	0
Wilde Eend	0	0	0	0	1	0	1
Winterkoning	3	2	1	0	2	3	3
Witte Kwikstaart	6	1	2	3	1	2	3
Zanglijster	2	3	3	5	2	1	3
Zwarte Kraai	1	0	0	1	1	1	3
Zwarte Mees	0	0	0	0	0	0	1
Zwartkop	2	3	0	2	4	2	3
Totaal aantal territoria	166	181	153	160	145	157	171
Totaal aantal soorten	40	38	31	41	35	36	49

Tabel met BMP resultaten. Inmiddels weer 7 jaar achter elkaar geteld. Met 49 soorten was 2024 een bijzonder jaar.

Blauwborst, de eerste op de Golfbaan. Foto: Ralph van der Kooi

Ook de Blauwborst wist meteen een nieuw ontstane natte duinvallei te vinden. De vogel liet zich meermaals mooi zien en horen. Het betrof het eerste territorium op de golfclub van deze zangvogel die het de laatste jaren goed doet in de duinstreek.

Het was sowieso het jaar van de nieuwkomers. Andere vogels waarvan voor het eerst een territorium werd vastgesteld waren de Nachtzwaluw, de Zwarte Mees, de Rouwkwikstaart en de Bosuil. Een paartje Rouwkwikstaarten bracht succesvol een nestje met jongen groot in de oorlogsbunker in de zeereep. Van een paartje Bosuilen hebben we een spectaculair zangduet kunnen waarnemen binnen de datumgrenzen, maar we vermoeden dat het uiteindelijk niet tot een broedgeval op de golfbaan heeft geleid. De waarneming van de Nachtzwaluw werd op basis van landelijke telling toegevoegd. Maarten Langbroek had de roep van de Nachtzwaluw net over de grens van het golfterrein gehoord. Toen leidde het horen van een roep nog tot een territorium maar dat is het volgend jaar niet meer het geval omdat de telinstructie is veranderd.

Ook de Ransuilen hebben afgelopen jaar waarschijnlijk niet succesvol gebroed. Ondanks veelvuldig en gericht zoeken hebben we geen jongen gehoord of gezien. Wel liet een baltsend paartje zich in het voorjaar goed zien en horen (met 'hoe-geroep' en 'vleugel klappen'). Een flink aantal Ransuilen heeft ook weer overwinterd in de roestboom langs de zevende hole.

Met een warmtekijker waren ze al slapend goed te zien tegen de stam van een Oostenrijkse den. Hopelijk zien we deze

Ransuilen komend jaar na de herinrichting van het terrein weer terug.

Op advies van Tim Zutt, boswachter in de kop van Noord-Holland, waar de laatste populatie Tapuiten van de vastelandsduinen broedt, hebben wij dit voorjaar met grondboren 'broedholen' gegraven. Het leek in april even hoopvol toen een groepje Tapuiten (3 man, 1 vrouw) ruim twee weken erg veel interesse toonde in deze surrogaat holen en de al aanwezige konijnenholten. Wij vermoeden dat ze er ook de nacht hebben doorgebracht. We hebben echter geen zang of ander baltsgedrag waargenomen en uiteindelijk zijn de vogels toch doorgevlogen.

De Havik liet zich alleen tijdens de eerste bezoeken zien en horen en was druk bezig met het bouwen van een nest. Een baldadig stel Nijlganzen heeft de Haviken echter verjaagd en dit nest overgenomen. Toch bijzonder hoe deze robuuste jager zich door een stel schreeuwende Nijlganzen laat weggagen!

Rouwkwikstaart bracht jongen groot op de Golfbaan. Foto: Ralph van der Kooi

Pas laat in het seizoen, in juni, zagen en hoorden we de Grauwe Vliegenvanger in ons plot. Het bescheiden hoge geluid lijkt erg op een bedelroep van jonge vogels en is daardoor lastig te herkennen, maar gelukkig konden we ze goed waarnemen terwijl ze vanaf een overhangende dennentak op insectenjacht waren.

Ondertussen is er heel wat veranderd en staat er nog heel wat te veranderen op het terrein van de Noordwijkse golfclub. Er zijn honderden bomen gekapt, holes worden omgelegd, greens vervangen en er komt grijs duin en jong gemengd bos voor in de plaats. We zijn heel benieuwd naar de invloed van deze veranderingen op de tellingen van volgend jaar.

Regenwulp op de green, een zeldzame bezoeker. foto: Ralph van der Kooi

broedvogelinventarisatie Noordduinen-west 2024

Geïnventariseerd door Ezra Mandemaker en Arco Mandemaker

BMP-plot 37. Grootte 58.09 Ha.

Het telgebied Noordduinen-west bevindt zich ten zuiden van de Duindamseslag (Afrit 24). De westelijke begrenzing van het telgebied wordt gevormd door het Noordzeestrand. De oostelijke grens valt samen met het fietspad, dat in de lengterichting door de Noordduinen loopt. De zuidgrens ligt ter hoogte van Afrit 23. De Oorlogsweg, een wandelpad waaraan uitzichtpunt Kachelduin is gelegen, verdeelt het gebied qua grootte in twee enigszins gelijke delen. Beide delen hebben een eigen karakter. De zeereep, het deel ten westen van de Oorlogsweg, is droog duinlandschap met goed ontwikkelde struwelen met Duindoorn, Vlier en Wilde liguster. Het terrein ten oosten van de Oorlogsweg heeft een veel opener structuur. De door Staatsbosbeheer uitgevoerde werkzaamheden in het kader van het Programma Aanpak Stikstof (PAS) (eind 2018/ begin 2019) hebben het open karakter van het oostelijke deel versterkt. Hetzelfde geldt voor de werkzaamheden voorafgaande aan het telseizoen van 2020, waarbij iets ten zuiden van de Duindamseslag een programma rondom de bestrijding van exoten als de Zwarte engbloem werd uitgevoerd. Stuifkuielen ontstonden, duinvalleien werden ontdaan van ongewenste vegetatie en de wind kreeg vrij spel om het zand te verstuiven van strand naar achterland. Inmiddels is een deel van deze opengewerkte zandvlakten weer grotendeels begroeid. Voorafgaand aan het BMP-2024 vonden geen grootschalige werkzaamheden in het telgebied plaats. De BMP-A-telling 2024 was onze zesde broedvogelinventarisatie van de Noordduinen-west op rij. Van 1984 t/m 1997 werd hier BMP-onderzoek uitgevoerd door Arie Cramer en Jan Glasbergen. Nadien was het

gebied meer dan twintig jaar niet meer met een BMP-A-telling op broedvogels geïnventariseerd. Nieuw seizoen, nieuwe kansen. Zoals bij aanvang van elke nieuwe telreeks waren we ook nu weer nieuwsgierig naar wat het seizoen zou brengen. Er waren weer mooie verrassingen. Want terwijl soorten als Boomleeuwerik, Braamsluiper, Fitis, Heggenmus, Nachtegaal en Roodborstapuit over de afgelopen zes jaar tamelijk stabiele aantallen laten zien, zet de opmars van bijvoorbeeld Blauwborst en Sprinkhaanzanger verder door. Die laatste kon zelfs naar de maatstaf van de BMP-spelregels met acht territoria worden genoteerd. Het gevoel dat dit echt te hoog is uitgepakt en dat hier ook trek in het spel is geweest, doet niets af aan het feit dat de Sprinkhaanzanger terug is van weggeweest en voor het vierde achtereenvolgende jaar goed van zich liet horen. Ook de territoriale Kleine Plevieren leverden weer een prachtig vogelmoment op. En natuurlijk was de Meerkoet een verrassing, die hadden we nog niet eerder gehad. De Nachtzwaluw is zeker geen nieuwkomer in dit plot en komt dit jaar zelfs op twee territoria uit. Het gaat duidelijk goed met deze soort in het gebied. Vooral de werkzaamheden die aangrenzend aan de Noordduinen-west, oostelijk van het fietspad, zijn uitgevoerd en voor opengewerkte zandvlakten hebben gezorgd, hebben effect. Het was een fijne plek om de Nachtzwaluw dit jaar te observeren. Al jaren blijkt deze soort zich graag op te houden rond de op dat moment nog vers opengewerkte stukken van het gebied, hetgeen doet hopen dat dergelijke werkzaamheden ook in de toekomst uitgevoerd blijven worden. En dan was er nog een andere grote verrassing. Waar wij vorig seizoen voor het eerst Oeverzwaluwen konden noteren, was dat toen met een bijsmaak. Een paar dagen nadat we een steilrand hadden ontdekt waarin Oeverzwaluwen actief waren, was het abrupt gedaan met hun aanwezigheid. Dit jaar was dat gelukkig anders. De Oeverzwaluwen vestigden zich opnieuw in een steilrand en

Sprinkhaanzanger - foto: Arco Mandemaker

lijken succesvol te zijn geweest. Geen nieuwkomer dus, die wel een beetje als nieuw voelde! Kortom, het was ook dit jaar weer een feest om dit gebied te tellen! Tussen 26/3 en 20/6 werden in totaal 4 zonsopgangbezoeken en 1 avondbezoek afgelegd. Daarnaast vonden meerdere deelbezoeken plaats met speciale aandacht voor de aanwezigheid van Oeverzwaluw, Houtsnip en Nachtzwaluw.

Broedgegevens Kerkuilen 2024

Mariska de Graaff

Wat een geweldig jaar hadden wij!
Sinds ik ben begonnen in 2006, nog nooit zo veel kuikens van de Kerkuilen gehad.

Altijd spannend om de kasten na te lopen of er wat in zit.
Dus eerst even een praatje maken met de mensen waar de kast hangt.

“Doe geen moeite te kijken, er zit niets in hoor, zie geen poep en geen braakballen.
Zie ook niets vliegen”.

Oké, we gaan toch maar even kijken en ja hoor, zes eieren in de kast!

Ik viel van verbazing bijna van de ladder. Niets zien of horen en dan dit!

Na lang wachten eindelijk naar boven om de kuikens te meten, te wegen en te ringen.
Vol verwachting, maar wat een drama! Niets uitgekomen, één ei weg, drie eieren onbevruucht, twee bevrucht met een embryo erin (dat heeft Petra Sonius voor ons onderzocht).

Bij de andere kast, die er nog maar pas hangt, ging het ook al zo raar.

Patrick en ik gingen in de avond met een warmtebeeldcamera kijken op afstand, en ja er was een adulte vogel aan het vliegen. De kast hangt vrij hoog en je kan er alleen bij met een heflift.

Niemand had tijd, iedereen moest werken, dus de eigenaar en ik dan maar zelf controleren.

Kom ik op kijkhoogte van de kast, zie ik door het gat drie mooie grote kuikens mij stomverbaasd aankijken. En ik net zo verbaasd! Maarten, de ringer, was oproepbaar als ik hem nodig had. Die sprong op zijn brommer en kwam meteen met zijn ringen aanzetten.

Patrick kwam ook helpen. Ik kreeg met geen mogelijkheid die kast open, was door het vocht uitgezet. Iedereen bij het bedrijf helemaal blij, al het personeel werd opgeroepen om dit wonder te komen zien. Ook even een kort fotomoment. Je moet de baas wel te vriend houden.

In kast nr. 3 zaten vijf kuikens. Ook daar een drukke boel, veel kleinkinderen van de eigenaar, de hele familie opgetrommeld voor het wegen en meten.

En gelijk een natuurlesje erbij, over het leven van de vogels en waarom wegen en meten. Ook een braakbal laten zien en opengemaakt, dus allemaal rode wangetjes van de spanning. Daar doen wij het toch voor, met z'n allen!

Dank aan alle mensen die de schuren voor ons openstellen om dit te kunnen doen.

Uit vier kerkuilkasten zijn 14 kuikens uitgevlogen.

In drie kasten zaten Kerkuilen die niet tot broeden kwamen.

De Torenvalken hebben het in 2024 ook goed gedaan.

Uit zes kasten vlogen 24 jongen uit.

Ransuilen en Bosuilen hebben er niets van gebakken dit jaar.

groet van het hele team

Kerkuilen werkgroep Bollenstreek

Passie voor vogels

Jelle van Dijk

Onder bovenstaande titel is in het Natuurhistorisch Museum van Rotterdam een kleine, maar boeiende tentoonstelling ingericht over het begin van het ‘vogels kijken’ in ons land. Die tentoonstelling is opgebouwd rond dagboeken en ander documentatiemateriaal van zes ornithologen die actief waren vóór 1970, te weten Tom Lebret, Willem Bierman, Frans Kooijmans, Simon de Waard, Bernard van Dooren, Karel Bezemer en Huib Oome. Dat die dagboeken nog geraadpleegd kunnen worden, is voor een belangrijk deel te danken aan de Werkgroep Ornithologisch Erfgoed, die zich de afgelopen tien jaar heeft ingespannen om dagboeken en ander archiefmateriaal uit het pré-digitale tijdperk niet in de papierversnipperaars te laten verdwijnen.

De tentoonstelling begint niet met één van de bovengenoemde heren, maar met een dame die optrad tegen het gebruik van opgezette sterntjes als versiering van dameshoeden. Freule Cécile Goekoop - De Jong van Beek en Donk richtte in 1892 de ‘Bond ter bestrijding eener gruwelmode’ op. Haar initiatief leidde in 1899 tot de oprichting van de ‘Nederlandsche Vereeniging tot Bescherming van Vogels’, de voorganger van de huidige vereniging ‘Vogelbescherming Nederland’. In 1912 volgde de Vogelwet, waarbij, met een aantal uitzonderingen, in principe alle vogels beschermd werden.

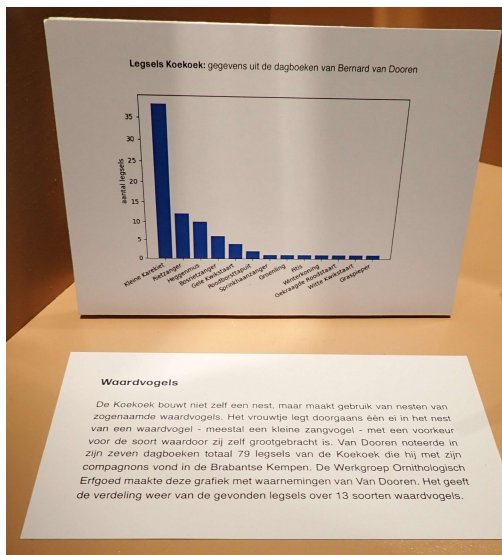
Echte aandachtstrekkingen op de tentoonstelling zijn de sigarenkistjes met eieren van Bernard van Dooren. Hij

kwaliteit van zijn teelens door de lenzen uit de periscoop van een Duitse tank te gebruiken. Tot dan toe werden de meeste vogelfoto's gemaakt vanuit een schuilhut die dicht bij het nest was geplaatst.

Een bezoek aan bovengenoemde tentoonstelling is wellicht een mooie aanleiding 'Het Natuurhistorisch' in Rotterdam te bezoeken. Een goede parkeergarage bevindt zich op 100m afstand en via een wandelpad door een fraai park bereik je de Kunsthal en bovengenoemd museum. Het museum heeft indertijd veel bekendheid gekregen door bijzondere vogels zoals de 'Domino-mus' en de 'PTT-elastiek-ooievaar'. Maar er is veel meer te zien. Zo is er een prachtige, permanente tentoonstelling over fossielen en aanverwante zaken, terwijl ook de stadsnatuur veel aandacht krijgt.

Deze tentoonstelling is te bezoeken tot 28 september 2025. Een uitgebreide bespreking is te lezen in de Volkskrant van 9 november 2024. Meer informatie over de Werkgroep Ornithologisch Erfgoed is te vinden op www.ornithologisch-erfgoed.nl.

Waardvogels

De Koekoek bouwt niet zelf een nest, maar maakt gebruik van nesten van zogenaamde waardvogels. Het vrouwtje legt doorgaans één ei in het nest van een waardvogel - meestal een kleine zangvogel - met een voorkeur voor de soort waardoor zij zelf grootgebracht is. Van Dooren noemde in zijn zeven dagboeken totaal 79 legsels van de Koekoek die hij met zijn compagnons vond in de Brabantse Kempen. De Werkgroep Ornithologisch Erfgoed maakte deze grafiek met waarnemingen van Van Dooren. Het geeft de verdeling weer van de gevonden legsels over 13 soorten waardvogels.

verzamelde (met vergunning) honderden legsels uit de Kempen, het gebied ten zuiden van Eindhoven. Bijzonder is zijn grote verzameling koekoekseitjes. In een grafiek wordt overzichtelijk gemaakt in welke nesten Van Dooren eitjes van de Koekoek aantrof.

Opmerkelijk zijn ook de foto's van Frans Kooijmans. Met een zelfgemaakte teelens fotografeerde hij vogels in het vrije veld. Na de Tweede Wereldoorlog verbeterde hij de

Galerie

Ik, Frans van Rhijn, studeerde biologie met als specialisatie zintuigfysiologie en deed enkele jaren onderzoek aan zeeschildpadden. Daarna was ik werkzaam in het voortgezet onderwijs.

In de eerste jaren van de studie moet er veel getekend worden. Dat vond ik wel leuk en later heb ik op verschillende locaties lessen in schilderen gevolgd. Regelmatig heb ik in de duinen geschilderd. Met name de zandverstuivingen vond ik boeiend vanwege het lijnenspel.

Ook de Nieuwkoopse plassen, die ik in mijn jeugd met de NJN al vaak bezocht, bleken een bron van inspiratie. Een mooi plekje opzoeken met een roeiboot en je hebt een comfortabel atelier en plein air.

Klimop

Duindoorn

Duinlandschap

Salomonszegel

Later nam ik les in botanisch schilderen en werd lid van de Vereniging voor Botanische Kunstenaars. Dit werk vereist grote concentratie en nauwkeurigheid en geeft veel minder vrijheid dan een landschap. Vogels schilder ik voornamelijk met behulp van fotografische afbeeldingen. Over de jaren heb ik regelmatig geëxposeerd en ik vind het leuk nu via deze weg wat van mijn werk te laten zien.

Heggenmus

Merel

Sneeuwkllokjes

Nachtzwaluwen in de Boswachterij Noordwijk

Ontwikkeling en stand van zaken in 2024

Leo Schaap

Sinds 2019 worden er Nachtzwaluwen waargenomen in de Boswachterij Noordwijk. Voor het eerst sinds lange tijd werden ze toen gemeld door Arco en Ezra Mandemaker. Ze waren op 24 mei 2019 aanwezig in hun BMP plot Noordduinen-west en omgeving. De indruk was dat het minimaal om 2 maar ook 3 territoria zou kunnen gaan. In dat jaar werd ook de eerste integrale kusttelling gedaan om een beeld te krijgen van de verspreiding in de Nederlandse duinen. Wim de Groot van de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland heeft deze tellingen ook in 2021 en 2024 georganiseerd. Zie hiertoe het artikel van Wim de Groot dat elders in deze Strandloper is opgenomen. Als vereniging hebben wij aan alle drie de tellingen meegewerkt. Omdat dit jaar, 2024, de telling weer is gehouden is het tijd om wat dieper in te gaan op de aanwezigheid en verspreiding van de Nachtzwaluw in Zuid-Holland en de Noordwijkse duinen in het bijzonder. Ik beperk me tot Zuid-Holland omdat er voor 2019 nauwelijks waarnemingen in deze provincie werden gedaan.

Afbeelding 1: Deze prachtige foto maakte René van Rossum op 17 mei 2021 na een melding van Jona Haasnoot in het gebied 's-Gravendijck tegenover het woonzorgpark Willem van den Bergh.

Het ontstaan van de populatie in de Boswachterij lijkt een direct gevolg van de werkzaamheden ten behoeve van exotenbestrijding die door Staatsbosbeheer zijn uitgevoerd. Daardoor zijn direct ten zuiden van de Duindamseslag grote stukken kaal gemaakt terwijl er ook natuurlijke stuifduinen voorkomen. Het is bekend dat Nachtzwaluwen graag een kale bodem in de buurt hebben, zoals ook bij zgn. kapvlaktes het geval is. Daarnaast moeten er bij voorkeur solitaire of kleine groepen dennen in het landschap staan die dienstdoen als schuilplek, uitkijkpunt en zangpost. De duinen ten zuiden van de Duindamseslag voldoen aan dit biotoop, zij het, dat er geen heide voorkomt dat ook tot het voorkeursbiotoop van de Nachtzwaluw behoort.

Verspreiding in Zuid-Holland

2016, 2017 en 2018

Op waarneming.nl is de ontwikkeling van de aanwezigheid van de Nachtzwaluw in Zuid-Holland goed te volgen. In 2016 was er één melding op de Maasvlakte. Ook in 2017 één melding maar wel aan de Randweg in Noordwijk. Daarna worden het er in 2018 wat meer. Naast een voorbijtrekkend exemplaar bij de Vulkaan in 2018, zijn er vier meldingen geregistreerd rond Rotterdam en één in Berkheide.

2019

De eerste meldingen komen binnen op 24 mei van Arco en Ezra Mandemaker. Op 24 juli noteer ik de laatste waarneming van roepende exemplaren. Er ontstaan twee clusters van waarnemingen, een in Berkheide en een in de Boswachterij. Daarnaast verspreid in de provincie nog eens 3 waarnemingen. Er wordt één territorium toegekend aan het plot Noordduinen-west. De verspreiding van het aantal waarnemingen zou zeker leiden tot 3 territoria als er meer gebieden geïnventariseerd zouden zijn. De landelijke kusttelling leverde voor de Boswachterij 2 territoria op terwijl in Berkheide 1 territorium werd geteld.

2020

In 2020 blijft het cluster van waarnemingen in de Boswachterij bestaan terwijl in Berkheide geen waarnemingen worden genoteerd. Daarnaast, verspreid rond Rotterdam nog eens 3 waarnemingen. De waarnemingen in de Boswachterij beginnen op 2 mei (Arco Mandemaker) en eindigen op 25 juni (Bas van Schooten). De Nachtzwaluw in het plot Noordduinen-west was erg actief, vele avonden achter elkaar was de Nachtzwaluw te horen. De meeste waarnemingen werden overigens vlak langs het fietspad gedaan. Een aantal keren worden 2 zingende exemplaren gelijktijdig gehoord. Op 30 mei door Annelies Marijnis en Bas van Schooten, op 2 juni door Dick de Vos en op 8 juni door Jaap Hamelinck. Er verschijnen ook

waarnemingen richting Duindamseslag. Buiten het beperkte gebied tussen het Houwaarderduin en Duindamseslag worden geen waarnemingen genoteerd. De BMP-telling van het plot Noordduinen-west leverde dit jaar 1 territorium op. Waarschijnlijk waren, gezien het uitbundige gedrag dit jaar, meerdere Nachtzwaluwen actief, maar dat is niet vastgelegd.

2021

In 2021 wordt voor het eerst de Boswachterij integraal onderzocht op broedvogels. Het hele gebied van de Boswachterij is verdeeld in kavels en wordt in zijn geheel geïnventariseerd. Dat levert 2 territoria op, één in Noordduinen-west en de ander in het Aardbeiendel e.o.. Op 25 juni ziet Frank-Peter Scheenstra een Nachtzwaluw in De Blink, hij zingt niet en dit leidt daarom niet tot een territorium. Al op 24 april doet Henne Ticheler een waarneming van 2 zingende Nachtzwaluwen dicht bij het Kachelduin. Ook Dick de Vos doet grenzend aan de Duindamseslag op 28 mei een waarneming van twee gelijktijdig zingende Nachtzwaluwen. Zouden deze waarnemingen in het BMP-plot zijn opgenomen dan zou dat twee extra territoria betekenen. Dit jaar komen er ook weer meldingen uit Berkheide (een stuk of 11), zij het meer verspreid dan in 2019, van 1 of 2 exemplaren. Ze zijn daar actiever dan vorige jaren in tegenstelling tot de Nachtzwaluw(en) in Noordwijk die zich in 2021 nauwelijks laten horen. Een interessante waarneming doet Wijndeldt Boeema die op 16 juni nabij de Soefitempel twee zingende exemplaren noteert. De meeste waarnemingen (ca. 100) komen overigens uit Kwintshul waar veel vogelaars een rustende Nachtzwaluw bewonderen en fotograferen die niet tot territoriale activiteiten komt.

Tijdens de nachtzwaluw telling van 24 juni 2021 werd 1 exemplaar waargenomen door Frank-Peter Scheenstra en Cilka Maas. Helaas net buiten hun BMP-plot De Blink zodat dit geen territorium opleverde. De waarnemingen resulteren in 2 BMP-territoria in de Boswachterij Noordwijk, 1 in plot Noordduinen-west en de ander, van Jaap Faber, in het plot Aardbeiendel. Een Nachtzwaluw heeft volgens de Sovon-criteria maar één melding nodig, ratelend, binnen de datumgrenzen van 15 mei t/m 10 augustus, om als territorium te worden aangemerkt.

Op 17 mei wordt door Jona Haasnoot een Nachtzwaluw ontdekt in 's-Gravendijk die door René van Rossum prachtig wordt gefotografeerd. In de AWD (Joost van der Sluijs e.a.) werden op 28 mei ook meldingen gedaan van een rustend exemplaar op het eiland van Rolvers.

2022

Afgezien van een melding uit Stolwijk (2 juni) en twee meldingen uit Berkheide (10 mei en 4 juni) komen alle meldingen van de Nachtzwaluw dit jaar uit de Boswachterij. Ze zijn dit jaar niet erg actief, maar een paar keer worden 2 exemplaren tegelijkertijd gehoord. Op 26 juni door Johan Passchier en op 3 juli door Annelies Marijnus. Dit jaar worden ook in De Blink en op de Golfbaan (overvliegend) waarnemingen gedaan. Desondanks leveren de BMP-inventarisaties 4 territoria op. Aardbeiendel 1x, Landje van Mesker 1x, Noordduinen-west 1x en De Blink 1x.

Afbeelding 2: Verspreiding van waarnemingen 2024 tussen strandafritten 23 en 24 of tussen Houwaarderduin en Duindamseslag.

2023

Ook in 2023 worden weinig waarnemingen op waarneming.nl gezet. Waarschijnlijk is de belangstelling wat verflauwd. Vijf waarnemingen komen uit de regio Rotterdam, drie van Oostvoorne en de rest, 21 stuks, komen uit de Boswachterij. De BMP-inventarisaties leveren twee territoria op, de ene in Noordduinen-west en de andere in Aardbeiendel e.o.. Op 19 mei doet Jochanan van den Ende een mooie waarneming aan de Duindamseslag. Een zingend en roepend paartje zit een Ransuil achterna. Jaap Faber ontdekt op 7 juli nog een zingend exemplaar in het Langevelderduin ter hoogte van de Nora toren waar hij op 25 juni ook al is gehoord. Deze locatie valt in de BMP-plot Noravallei e.o., de waarneming ligt dicht bij de Langevelderslag. Jaap doet ook een waarneming van een overvliegend exemplaar richting noord op de Golfbaan.

2024

Door de landelijke kusttelling ontstaat in 2024 meer interesse om de Nachtzwaluw te horen. Op 10 mei komt de eerste melding binnen van een waarneming uit de Zeereep bij afrit 20 (Tim van Nus), overvliegend in noordoostelijke richting. De laatste waarneming van een zeer goed zingend exemplaar in de Boswachterij wordt door Annelies Marijnus gedaan op 14 augustus (!) in het Aardbeiendel nabij de Duindamseslag. Op 17 juli doet Jaap Faber weer een territoriale waarneming in het Langevelderduin, ook nu binnen de grenzen van BMP-plot Noravallei e.o.

Dit jaar zijn meer dan gewoonlijk waarnemingen in de BMP-plots gezet, vooral omdat er voor de landelijke kuststelling op meer dagen kon worden geteld. Op 20 mei werd door Erik Jansen een exemplaar gehoord en gezien, het is de enige waarneming uit Berkheide. Na 14 augustus zien we vooral waarnemingen van Nachtzwaluwen in de regio Rotterdam zonder territoriale activiteit, het zijn naar alle waarschijnlijkheid vertrekkende Nachtzwaluwen die hun broedgebied verlaten. Afbeelding 2 laat de verspreiding zien van de waarnemingen uit 2024 op waarneming.nl.

Broedvogel Monitoring Project 2024

Afbeelding 3: Kaart van de Boswachterij Noordwijk verdeeld in BMP-kavels. De stippen geven de ligging van de territoria.

De waarnemingen van de Nachtzwaluw ingevoerd in de BMP-plots leiden in 2024 tot een recordaantal territoria van 8 stuks waarbij de melding in het Langeveldeerduin niet is omgezet in een BMP-territorium. In het Aardbeindel werden 4 territoria gevormd, op het Golfterrein 1, in plot Noordduinen-west 2 en in Fazantenslag-oost 1. De spreiding op waarneming.nl bevestigt min of meer de verdeling die in de BMP-plots is aangetroffen. Zie afbeelding 3. Sommige waarnemingen die buiten een BMP-plot vielen zijn gebruikt om ze elders toe te voegen. Op waarneming.nl staan overigens niet alle BMP-waarnemingen. Andersom is dat ook zo, een BMP-waarneming is soms tevens op waarneming.nl ingevoerd. In bijgaande afbeelding is de ligging van de territoria te zien. Het territorium op de grens van de Golfbaan en Aardbeindel is gebaseerd op één melding van een roepend exemplaar. Volgens de toen geldende regels is een roepend exemplaar goed voor een territorium mits op voldoende afstand van andere territoria. Dat lijkt hier het geval. De waarnemingen in Noordduinen-west en Landje van Mesker zijn gebaseerd op meer dan één waarneming. Dat ze soms dicht bij elkaar liggen kan vanwege uitsluitende waarnemingen. Alleen de territoria aan beide zijde van de plotgrens zouden samenvallen als er gebiedsclustering zou worden toegepast. Het territorium in Fazantenslag-oost is ook gebaseerd op één territoriale melding. Dat lijkt zwak maar deze waarneming wordt ondersteund door waarneming.nl

waarop meerdere waarnemingen van territoriaal gedrag dicht bij dit territorium te vinden zijn. Zie afbeelding 2. Sommige territoria zijn dus op weinig data gebaseerd of een grensgeval. Minimaal 6 stuks waarop de landelijke kuststelling uitkomt, lijkt dan ook aan de veilige kant. De melding in het Langeveldeerduin van Jaap Faber zou echter ook een territorium opgeleverd hebben, mits opgenomen in het BMP-plot Noravallei. Hoe dan ook, het aantal van 6 tot 8 territoria is aanzienlijk meer dan de 2 of 3 van vorige jaren.

Discussie

Plotseling, uit het niets, strijken in 2019 meerdere Nachtzwaluwen neer om een territorium te vormen. De schaarse meldingen in de jaren daarvoor hebben daar geen aanleiding toe gegeven. Kennelijk heeft het biotoop voldoende aantrekkingskracht om meerdere jaren achtereen als broedgebied te dienen. Dit in tegenstelling tot andere terreinen zoals Berkheide waar veel minder territoria ontstonden en dikwijls ook verdwenen. Opvallend is ook dat ten noorden in de Amsterdamse Waterleidingduinen nog geen territoria zijn aangetroffen. Uit de waarnemingen blijkt ook dat er sprake is van gebiedsuitbreiding. Waren de meldingen eerst beperkt tot het gebied tussen Houwaarderduin en de Duindamseslag, nu is er sprake van uitbreiding richting het noorden en het zuiden. In De Blink en Noravallei komen al meerdere jaren territoriale waarnemingen voor, terwijl in Fazantenslag-oost (en west) dit jaar voor het eerst waarnemingen werden gedaan en een territorium is gevormd.

Helaas zeggen de waarnemingen niets over het broedresultaat. Er zijn geen juveniele Nachtzwaluwen waargenomen of contactgeluiden gehoord die zouden kunnen duiden op nakomelingen. Het feit dat een paartje Nachtzwaluwen alarmeert en achter een Ransuil aanvliegt duidt echter wel op een broedsel. De populatie bestaat nu een paar jaar en op basis van het toegenomen aantal territoria zou je mogen verwachten dat er sprake is van nakomelingen. Laten we hopen dat de populatie zich goed weet te handhaven en zich de komende jaren weet uit te breiden.

Het voortbestaan van de populatie zal echter sterk afhankelijk zijn van geschikt biotoop. Vergrassing en verstruiking liggen op de loer en het is te hopen dat Staatsbosbeheer voldoende maatregelen kan treffen om de biotoop te onderhouden en eventueel uit te breiden.

Het is niet zo dat de Nachtzwaluw zich veel laat horen. Het was in de zomer van 2024 relatief koel met weinig echte zomeravonden. Ik schat de kans dat je toen een Nachtzwaluw kon horen 1 op 3. M.a.w., drie keer gaan om één keer getuige te zijn van de ratel van de Nachtzwaluw. Soms kon je het treffen zoals op 7 juni, toen ik samen met Jan-Willem Hooimans, die toevallig ook stond te luisteren, een aantal mooie waarnemingen kon doen op verschillende locaties, zowel op zicht als geluid. Geduld is ook nodig. Wie denkt dat de Nachtzwaluwen vooral zijn te horen in de schemering heeft het mis, geduldig wachten wordt dikwijls beloond. De gemiddelde waarnemingstijd ligt geschat op 22:30 uur, sommige waarnemingen werden zelfs na 24:00 uur gedaan.

Vanaf het fietspad en de wandelpaden heb je de beste waarnemingsmogelijkheden. Ga vooral niet het duin in want dat komt de bescherming niet ten goede. Ga vooral door met het plaatsen van de waarnemingen op waarneming.nl; dat levert waardevolle informatie op. Verberg dan de waarneming tot bijvoorbeeld 1 oktober wanneer alle Nachtzwaluwen zijn verdwenen. We willen tenslotte niet dat zelfs vogelaars en fotografen het duin in lopen op zoek naar een Nachtzwaluw.

Verder lezen

Zie het artikel van Wim de Groot elders in deze Strandloper en de daarin genoemde referenties. Daarnaast zijn er verslagen van tellingen verschenen in de Strandloper van september 2019 en december 2021.

Afbeelding 4: Op zoek naar de Nachtzwaluw bij volle maan. Het geratel draagt ver en het fietspad bleek de laatste jaren de beste waarnemingsplek - foto: Wil Heemskerk

Nachtzwaluwen in de duinstreek

Wim de Groot, Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland

Voorwoord

Wim de Groot organiseerde drie Nachtzwaluw tellingen in de Nederlandse duinen, in 2019, 2021 en 2024, waar ook onze vereniging aan meedeed. In dit artikel, dat tevens in de Fitis verschijnt, gaat Wim uitvoerig in op uitvoering en resultaten. Elders in deze Strandloper worden de waarnemingen van de Nachtzwaluwen in de Boswachterij Noordwijk besproken. Leo Schaap.

Afbeelding 1: Luisteren naar de Nachtzwaluw 2024. Boswachterij Noordwijk. Geduld is nodig want ze laten zich maar af en toe horen. Foto Wil Heemskerck.

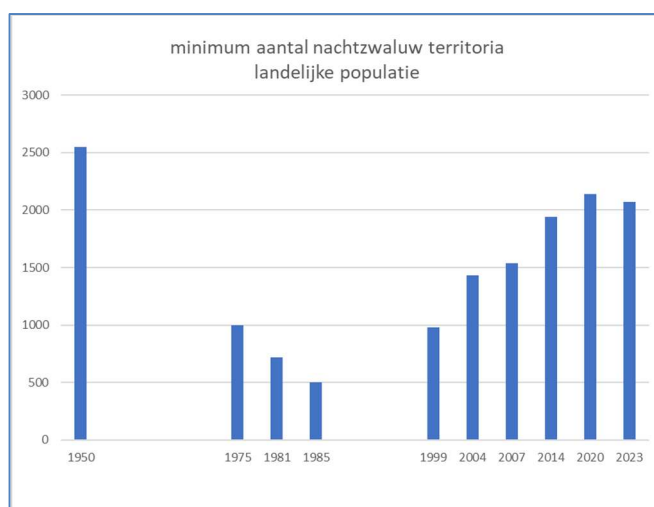
veel talrijker moet zijn geweest, zowel landelijk als in de duinstreek. Ook is er nu nog steeds een grote achterstand in de verspreiding: veel gebieden die in de tweede helft van de vorige eeuw verlaten werden, zijn nu nog steeds niet opnieuw bezet (Kleunen 2007).

Omdat de soort makkelijk te missen is als er niet speciaal na zonsondergang naar gezocht wordt en voor dergelijke tellingen in veel gebieden vergunning moet worden aangevraagd, heb ik in 2019 besloten dit voor de duinstreek onderzocht te krijgen. Na een oproep in onder meer Fitis (2018) en Tussen Duin en Dijk (2019) kon er al gelijk een eerste telling langs de complete duinstreek vanaf Hoek van Holland tot Schier uitgevoerd worden. In 2021 en 2024 is dit herhaald en inmiddels waren er voldoende tellers om ook Zeeland mee te nemen.

De telling vond in 2019 en 2021 op precies één avond plaats, waarop dus een vijftigtal tellers tegelijk in touw waren in het hele duingebied. In 2024 kon ieder zelf prikken binnen een periode van vijf dagen, wat iets meer speling bood qua weersomstandigheden en eigen agenda's. De tellingen vonden steeds rond volle maan plaats, wat extra activiteit van Nachtzwaluwen leverde (Hout, 2006) en er bovendien voor zorgde dat veel tellers die in hun gebied nul Nachtzwaluwen troffen, toch opgetogen konden verhalen over een fijne wandeling of fietstocht in het zilveren schijnsel van de volle maan.

Inleiding

De Nachtzwaluw is als broedvogel in Nederland de laatste twintig jaar bezig goed te herstellen van een dramatische afname in de tweede helft van de vorige eeuw (afbeelding 2), zo goed zelfs dat de populatiegrootte, die voor 1950 op 3000 geschat werd, inmiddels volgens de laatste schatting van Sovon, alweer bereikt is. De schatting van Sovon voor 2018-2020 bedraagt tussen de 3000 en 4100 territoria. Zandgronden als onze duinen zijn vanouds geschikt biotoop en daar is dezelfde trend te zien (afbeelding 3). Hoewel cijfers van begin vorige eeuw ontbreken, wijzen beschrijvingen uit die tijd er wel op dat de soort toentertijd nog

Afbeelding 2: Minimaal aantal nachtzwaluw-territoria 1950-2023 van de landelijke populatie. Vereenvoudigd weergegeven, naar bron: Kleunen 2007, NEM (Sovon, CBS, Provincies).

De telling duurde vanaf een half uur na zonsondergang tot ongeveer middernacht, waarbij tellers meestal met zijn tweeën een afgesproken gebied bewandelden of met de fiets doorkruisten. Toestemming van de terreinbeheerders werd vrijwel overal enthousiast verleend.

De verwerking van de gegevens loopt sinds 2024 via 17 speciale telgebieden van Sovon (BMP-Z), die samen alle potentiële broedbiotopen voor Nachtzwaluw in de duinen omvatten. De gebieden zijn erg groot en vergen dan ook meestal meerdere bezoeken. Voorop staat dat alle potentiële plaatsen binnen dat gebied zo gelijktijdig mogelijk bezocht moeten worden, en dat in de telling net als bij een gewone broedvogeltelling erop gelet wordt om géén vogels dubbel te tellen. Dat laatste is met zo'n snelle door het donker vliegende vogel en meerdere gelijktijdige bezoeken soms minder makkelijk dan het lijkt.

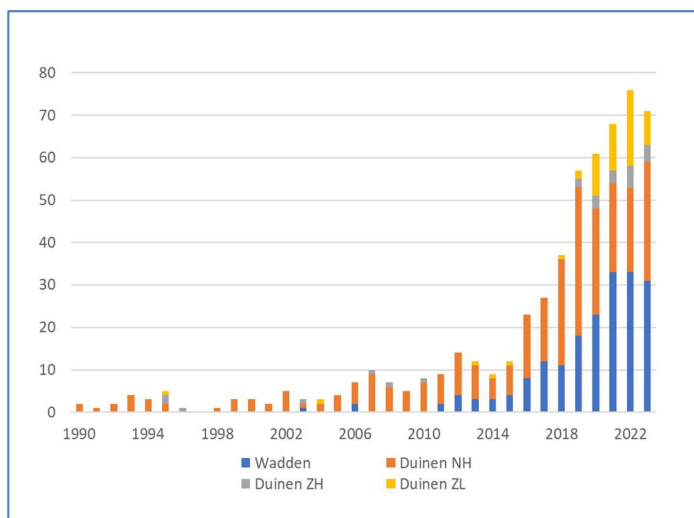
Resultaten

Dit jaar hebben we met ruim 55 telbezoeken in de 17 plots totaal op 69 plaatsen Nachtzwaluwen waargenomen, meestal een ratelende man, wat direct meetelt als territorium volgens de criteria van Sovon. In 2019 bleef de teller nog steken op 42 en in 2021 op 34, maar afgelopen jaar was met 69 territoria veruit de hoogste van de drie. Dit aantal was vrijwel gelijk aan de schatting voor 2023 van Sovon, die zijn telling baseert op BMP-waarnemingen over het hele broedseizoen, aangevuld met een aantal tellingen in deelgebieden. De eenmalige integrale telling tijdens de eerste volle maan in juni blijkt dus een redelijk beeld voor deze soort te kunnen leveren. En het mooie is, dat zo'n grootschalige telling ook zicht geeft op eventuele verschuivingen in de verspreiding en de hervestiging in gebieden.

In de tabel met de 17 telgebieden (afbeelding 4) is te zien dat er sprake is van bolwerken van Nachtzwaluwen te midden van uitgestrekte duingebieden waar de soort nog steeds niet naar is teruggekeerd. Dit is zoals gezegd een landelijk beeld: Veel kleine gebieden waar de vogel voorheen broedde, blijven nog leeg, ook als nabijgelegen clusters zich wél uitbreiden. Zo is Schoorl inmiddels met 28 territoria een flink cluster (in 2007 werd dit aantal nog door Sovon op zes geschat), maar is de kop van Noord-Holland en het Noord-Hollands Duinreservaat ten zuiden van Bergen nagenoeg leeg. In de duinen bij Noordwijk is al enige jaren sprake van een klein cluster van momenteel minstens zes Nachtzwaluwen, maar in de rest van Zuid-Holland en Kennemerland ontbreken ze ook weer grotendeels. Texel, Vlieland en Terschelling doen het al een aantal jaren goed, maar Ameland en Schiermonnikoog blijven vreemd genoeg hierbij achter. In Zeeland tenslotte is er ook een cluster op Schouwen, maar ontbreekt de soort op de andere eilanden vrijwel geheel.

Discussie

De eenmalige telresultaten van 2024 sluiten goed aan bij de landelijke trend zoals Sovon die over het jaar verzamelt en geven bovendien nog als extra's een grote groep gemotiveerde tellers de kans een volle maanwandeling te maken in onze fraaie kustgebieden. Ten tweede verbeteren ze voor terreinbeheerders het overzicht over de aantallen in hun gebied. En ten derde krijgt Sovon extra informatie over telgebieden waar anders niet zo gauw grondig geteld zou worden. Sovon ziet het liefst dat er meerdere tellingen

Afbeelding 3: Nachtzwaluw-territoria in 4 duinstreken, 1990 – 2023, op basis van gemelde territoria en aanvullende tellingen in deelgebieden (o.a. Schoorl), bron: NEM (Sovon, CBS, Provincies).

Sovon telgebied	ha	Territoria in 2024
Schiermonnikoog	656	0
Ameland	1685	1
Terschelling	2078	9
Vlieland	1058	7
Texel	1747	7
Petten-Den Helder	1151	1
Egmond aan Zee-Groet	2607	28
Wijk aan Zee-Egmond aan Zee	2770	0
Noordwijk-IJmuiden	6179	6
Coepelduynen	172	0
Meijendel-Berkheide	2730	1
Solleveld-Hoek van Holland	564	0
Voorne	1007	0
Goeree	1002	0
Schouwen	1383	8
Walcheren	709	1
Zeeuws-Vlaanderen	356	0 *)
Totaal:	27854	69

Afbeelding 4: Aantal territoria per telgebied na autoclustering van de waarnemingen die tijdens de tellingen tussen 19 en 23 juni 2024 verzameld zijn. *) Zeeuws-Vlaanderen is niet geteld, omdat de vogelwerkgroep aldaar nog de afgelopen jaren de potentiële gebieden geteld had, telkens weer op 0 Nachtzwaluwen was uitgekomen en dit ook als schatting voor dit jaar heeft afgegeven.

plaatsvinden, liefst één tussen 15 juni en 30 juli en een tweede tussen 1 juli en half augustus, maar het belangrijkste is toch wel dat een telgebied op min of meer een en dezelfde avond in zijn geheel bezocht kan worden. Aandachtspunt is dat de

Afbeelding 4: Nachtswaluw zoals René van Rossum hem fotografeerde in 2019 in Berkheide. Het is een typisch silhouet zoals dat ook in de Boswachterij Noordwijk te zien was.

zang-activiteit op het moment dat er gebroed wordt dramatisch kan teruglopen tot nog slechts één korte ratel vlak na zonsondergang. De afgelopen tellingen vielen rond de eerste volle maan in juni en leken geen last te hebben van zo'n dip in activiteit, maar dat is natuurlijk lastig na te gaan en kan een telling behoorlijk vertekenen. Verder waarschuwt Sovon voor het meetellen van de roep ('oewiet'). In mijn tel-instructies vermeld ik dat zo'n roep als broedcode 1 moet worden opgegeven, zodat ze in principe niet meekomt met autoclustering. Er zijn een boel factoren aan te wijzen die van invloed kunnen zijn op het succes van de Nachtswaluw, zoals het voedselaanbod in de Sahel en de broedgebieden, problemen op de trekroutes, geschikte (niet vergraste) broedplaatsen, aanwezigheid van rovers, verbeterd zicht door toenemende lichtvervuiling (Groot, 2018). Daarnaast spelen lokale ontwikkelingen een rol. In de Boswachterij Noordwijk zijn de laatste jaren door exotenbestrijding veel open plekken in en rond de dennenbossen gecreëerd, iets waar nachtzwaluw-populaties vaak enthousiast op reageren. In het Nationaal Park Zuid-Kennemerland en het Noord-Hollands Duinreservaat is sinds corona de recreatiedruk sterk verhoogd, wat nadelig zou kunnen werken, maar het effect daarvan blijft moeilijk in te schatten omdat deze gebieden niet toegankelijk zijn na zonsondergang en ook overdag hier geen honden zijn toegestaan. En soms blijft het een raadsel. Zo was er begin jaren tachtig nog een cluster van tien territoria in het Nationaal Park Zuid-Kennemerland en was die plots van het

ene op het andere jaar weer verdwenen (Groot 2018). Wellicht verhuisd naar Schoorl, want de opkomst daar viel min of meer samen met de verdwijning uit NPZK, maar dit is verder niet duidelijk. Dat veruit het grootste deel van de aan de kust broedende Nachtswaluwen dit doet ten noorden van Bergen duidt op voorkeur voor biotopen met heidevelden. Onderzoek met zenders toonde ook al aan dat Nachtswaluwen zich overdag graag in heide schuilhouden (Kleunen 2007). Op de Wadden zijn dergelijke biotopen ook volop aanwezig en komt de afwezigheid van Vossen het broedsucces ongetwijfeld ook nog eens ten goede.

Het huidige beheer in veel duingebieden is gericht op het terugdringen van vergrassing en exoten en het herstellen van dynamiek door afplaggen en plaatselijke houtkap. Dit zal de Nachtswaluw ongetwijfeld ook ten goede zijn gekomen. Voor grootschalige bosgebieden kan de maatschappelijke discussie rondom boskap en kleinschalig bosbeheer wellicht juist wat ongunstiger uitpakken voor de Nachtswaluw: bij Staatsbosbeheer zijn er sinds 2021 nauwelijks nog kapvlaktes groter dan 0,5 hectare gemaakt (Algemene rekenkamer, 2022). Kapvlaktes vormen een geliefd biotoop dat Nachtswaluwen, in tegenspraak met genoemde langzame verspreiding, juist wél snel kunnen vinden en bezetten, maar na een aantal jaren ook snel weer verlaten. Zo trokken in 2019 enkele nieuwe kapvlaktes bij Bakkum tot veler vreugde nog twee nieuwe broedgevallen aan, maar werden deze in 2021 en 2024 niet meer aangetroffen.

In komende jaren wil ik graag meer tellingen uitschrijven. Na even oefenen op het onderscheid met de ratels van Veenmol, Sprinkhaanzanger en Rugstreeppad is elke vogelaar al snel een nachtzwaluw-expert. Wie nog niet meedoet maar eens mee wil doen, is welkom, stuur dan een mail naar wim.de.groot@kpnmail.nl.

Dankwoord

Rest mij dank aan Joost van Bruggen van Sovon voor het helpen opzetten van de 17 telgebieden en natuurlijk aan de hoofdtellers van een aantal van de telgebieden, van noord naar zuid: Marcel Fennis, Robert Pater, Piet Zumkehr, Carl Zuhorn, Marc Plomp, Eduard van Amstel, Luella van Turnhout, Pieter Helsper, Hans Groot, Leo Schaap, Joop de Leeuw, Ton van Strien, Jacco Duindam, Petra Zondervan en Marcel Klootwijk.

Ratelende nachtzwaluw, Schoorl 2019. Foto: Ton Lansdaal

Bronvermelding

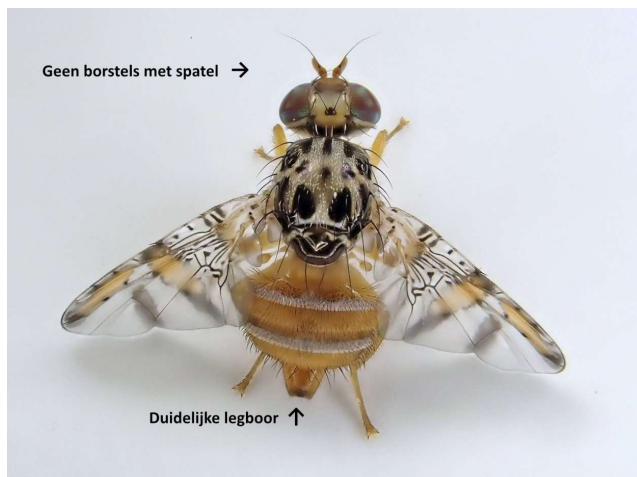
- [Algemene Rekenkamer \(2022\). Bosbeheer in beeld. Over \(Staats\)bosbeheer en de bossenstrategie.](#)
- Groot, W. de (2018). Een ratelaar in de nacht. Recente waarnemingen van de Nachtzwaluw in de duinen. *Fitis* 54(4): 158-173.
- Groot, W. de (2019). Nachtzwaluw: terug van weggeweest? *Tussen Duin & Dijk*, 18(2), 15–17.
- Hout, Piet van den (2006). Nachtzwaluwen op Texel in 2006. *LIMOSA* 80 (2007): 102-107
- Kleunen, A. van, H. Sierdsema, M. Nijssen, V. Lipman & D. Groenendijk (2007). Het Jaar van de Nachtzwaluw 2007. Sovon-onderzoeksrapport 2007/10. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- Schaap L. 2024. Nachtzwaluwen in de Boswachterij Noordwijk, ontwikkelingen en stand van zaken in 2024. Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk. *De Strandloper* 56 (4), december 2024.

Een (sub)tropische verrassing in de fruitschaal: de Middellandse-Zeevlieg *Ceratitis capitata*

Peter de Knijff

Hinderlijke vliegjes in huis, iedereen kent ze wel. Meestal zijn het fruitvliegjes (*Drosophila*) welke in augustus/september ons het leven zuur maken en massaal aanvallen op het zachte fruit. Ik was dus wel enigszins verrast toen ik op 25 februari rond zes uur in de avond een nog niet geheel volgroeid vliegje tegen het aanrechtblok zag opkruipen. Het vliegje was wat forser dan een “fruitvliegje”, dus verzamelbuisje erover en loupe erop. Schitterend iriserende ogen schenen me tegemoet en ik zag ook dat de vleugels nog niet opgepompt waren. Daarom niet de koelkast in, maar gewoon in de boekenkast, bij kamertemperatuur, verder laten ontwikkelen.

De volgende dag bleek het vliegje helemaal 100%. Na een korte periode van afkoeling kon ik een fraaie serie foto's maken waarmee ik hoopte de vlieg te determineren (Figuur 1). Al tijdens het fotograferen herkende ik het vliegje als een boorvlieg (*Tephritidae*) of prachtvlieg (*Ulidiidae*). Gelukkig had ik van de Nederlandse boorvliegen een recente determinatietabel in de boekenkast staan (Smit 2010) en na wat speurwerk was het al snel duidelijk wat voor vliegje ik had aangetroffen. Het bleek een Middellandse-Zeevlieg (in het vervolg afgekort tot MZ) *Ceratitis capitata*, een exotische boorvlieg welke in Nederland vrijwel uitsluitend binnenshuis wordt aangetroffen.

Figuur 1. Middellandse-Zeevlieg *Ceratitis capitata*. Noordwijkerhout, 25 februari 2024. Het eerste vliegje van uiteindelijk een serie van 14 exemplaren. Een vrouwtje, herkenbaar aan de duidelijke legboor aan het achterlijf en het ontbreken van twee voorste orbitale borstels met een spatelvormig uiteinde boven op de kop (© Peter de Knijff).

In Nederland kennen we 85 soorten boorvliegen (Smit 2010, Smit en Schaareman 2015, Smit en Bruins 2023) welke vrijwel allemaal opvallend getekende vleugelpatronen hebben (Smit 2010). Boorvliegen zijn

fytofaag, d.w.z. ze (in dit geval de larven van boorvliegen) leven van plantenweefsel en/of plantensappen. De meeste soorten boorvliegen zijn onschadelijk, en veel soorten hebben een voorkeur voor slechts één of een beperkt aantal wilde plantensoorten. Zo heeft de Duindoornboorvlieg *Rhagoletis batava* een exclusieve voorkeur voor Duindoorn *Hippophae rhamnoides*. De soort is zelfs de enige boorvlieg welke op grond van Nederlands materiaal voor het eerst is beschreven. Een aantal soorten, waaronder de MZ, zijn beducht en gevreesd bij fruittelers. Ze kunnen grote schade aanbrengen aan een heel scala van fruit, waaronder citrusvruchten, vijgen en druiven. In Nederland zijn telers van kersen niet alleen beducht voor de inheemse Europese kersenboorvlieg *Rhagoletis cerasi*, maar ook voor de recent (sinds 1999, van Aartsen 2001) opgedoken Oost-Amerikaanse kersenboorvlieg *Rhagoletis indifferens* welke van nature (ook in Nederland) voorkomt op Amerikaanse vogelkers *Prunus serotina*, en in Amerika grote schade aan geteelde kersen kan aanrichten. In Nederland is deze overstap nog niet gemaakt, maar dat lijkt een kwestie van tijd.

Figuur 2. Middellandse-Zeevlieg *Ceratitis capitata*. Noordwijkerhout, 29 februari 2024. Een mannetje, herkenbaar aan het ontbreken van een legboor aan het achterlijf en de spatelvormige uiteinden van twee voorste orbitale borstels boven op de kop. De tekening boven op de rug is kenmerkend voor deze soort (© Peter de Knijff).

De MZ werd in Nederland voor het eerst aangetroffen in 1931 (Smit 2004). Het betrof enkele exemplaren welke werden gekweekt uit geïmporteerde vijgen. Daarna werd de soort een aantal keren gekweekt uit door de Keuringsdienst van Waarde onderschepte partijen fruit. Ook werd de soort een aantal keren binnenshuis aangetroffen door particulieren. Opmerkelijk zijn twee meldingen van voortplanting in kleine Limburgse pruimenboomgaarden in 1955 (Tegelen) en 1959 (Brunssum), maar van een echte langdurige vestiging in het vrije veld was in beide gevallen geen sprake (van Rossum 1956, van Rossum et al. 1960). Verontrustender

waren meldingen in het Westland van exemplaren in vallen welke daar waren geplaatst in het kader van continue monitoring ter bescherming van exportproducten (Smit 2004). In zuidelijk Europa werd de soort geïmporteerd met een lading Cubaanse sinaasappels welke in 1947 in de haven van Split, toenmalig Joegoslavië, arriveerden (Kraaijeveld 2004). Van daaruit wist de MZ zich met succes over heel zuid-Europa te verspreiden, tot groot verdriet van telers van fruit aldaar.

Middels waarnemingen ingevoerd in waarneming.nl is een aantal opvallende trends zichtbaar (Figuur 3). Sinds 2004 (tot 31 maart 2024) zijn 135 waarnemingen met in totaal 164 MZ's ingevoerd, vrijwel allemaal met één of meerdere foto's. Opvallend is dat ruim de helft van alle waarnemingen (51%) uit de drie wintermaanden december – februari komen. Ook lijkt er sprake van een toenemend aantal waarnemingen sinds 2021 en betreft bijna 91% van alle waarnemingen een melding van één exemplaar.

“Mijn” MZ verscheen voor het eerst op 25 februari 2024 vroeg in de avond (zie hierboven). Dit eerste exemplaar (een vrouwtje) bleek het begin van een hele serie. De dagen daarna kon ik in totaal 14 exemplaren binnenshuis verzamelen. Waarschijnlijk zijn er larfjes met rotte druiven rond de jaarwisseling in huis gehaald en na te zijn volgroeid naar beneden gekropen om onder het keukenblok te verpoppen. Het vangen kost overigens niet veel moeite. Zoals heel veel insecten hebben ook MZ's de neiging naar het licht toe te vliegen, dus je hoeft alleen de ramen in de gaten te houden. Het betrof uiteindelijk 7 mannetjes (Figuur 2) en 7 vrouwtjes (Figuur 1). Alle exemplaren zijn inmiddels overgebracht naar de collectie van Naturalis.

Het loont dus zeker de moeite, voordat je instinctief die lastige vlieg doodmept, eerst een keer goed te kijken. Je weet nooit wat voor leuks je kunt tegenkomen.

Literatuur:

Aartsen B. van 2001. *Rhagoletis indifferens*, een nieuwe boorvlieg voor de Nederlandse fauna (Diptera: Tephritidae). Nederlandse Faunistische Mededelingen 14: 19 – 22.

Kraaijeveld K. 2004. Over vliegenliefde en hoofdpijn voor fruittelers. *Natura* 101: 42 – 44

(<https://natuurtijdschriften.nl/pub/642392>).

Rossem G. van 1956. Verslag over het optreden van enige schadelijke insecten in het jaar 1955. *Entomologische Berichten* 16: 94 – 99

(<https://natuurtijdschriften.nl/pub/1015045>).

Rossem G. van, H.C. Burger, C.F. van de Bund 1960.

Verslag over het optreden van enige schadelijke insecten in het jaar 1959. *Entomologische Berichten* 20: 123 – 129

(<https://natuurtijdschriften.nl/pub/1014723>).

Smit J.T. 2004. Vondsten van de Mediterrane boorvlieg in Nederland. *Natura* 101: 43

(<https://natuurtijdschriften.nl/pub/642392>).

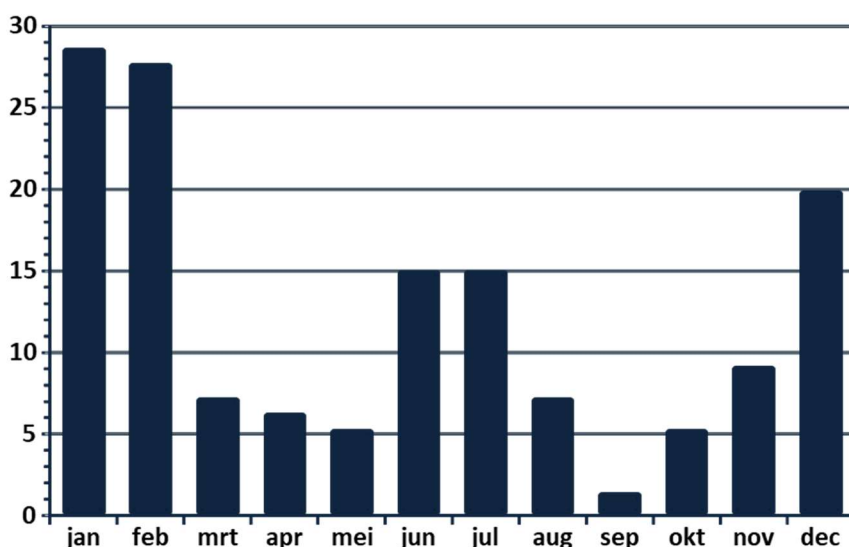
Smit J.T. 2010. De Nederlandse boorvliegen (Tephritidae). *Entomologische Tabellen* 5: 1 – 159.

Smit J.T en R.T.G. Schaareman 2015. Invasieve Walnootboorvlieg *Rhagoletis completa* nu ook in Nederland (Diptera: Tephritidae). Nederlandse Faunistische Mededelingen 45: 19 – 24

(<https://natuurtijdschriften.nl/pub/1002176>).

Smit J.T. en H. Bruins 2023. Opmerkelijke vondst van de Mediterrane brandkruidboorvlieg *Aciura coryli* in Nederland (Diptera: Tephritidae). Nederlandse Faunistische Mededelingen 61: 17 – 21

(<https://natuurtijdschriften.nl/pub/1024195>).

Figuur 3. Aantal exemplaren Middellandse-Zeevliegen *Ceratitis capitata* (n=162) waargenomen in Nederland in de periode 2004 – 2024, weergegeven per maand, zoals ingevoerd in waarneming.nl.

Polygamie door Slechtvalk man BSV

Rob Jansson

Op zijn minst opmerkelijk is het gedrag gebleken van “onze” Slechtvalk man, geringd BSV, gedurende het seizoen 2024.

Wie is Slechtvalk man BSV? Hij werd geboren en geringd met kleurring BSV in 2019 op de watertoren van Aalsmeer.

Hij kreeg zelf een succesvol broedsel in seizoen 2023 met een tevens nieuwe ongeringde partner op de toren van Leeuwenhorst NH Hotels Noordwijkerhout.

Van het vorige koppel op Leeuwenhorst werd man BPH in maart 2024 ergens in Noordwijkerhout dood aangetroffen en werd zijn ongeringde vrouwtje ook niet meer waargenomen. Beiden hadden hier samen in 2020 en 2021 succesvolle broedsels.

De plek van man BPH werd hier dus vlot overgenomen door man BSV.

In het seizoen 2024 verscheen het ongeringde vrouwtje uit 2023 niet meer en diende zich een enkelzijdig geringde nieuwe partner aan. Ze draagt dus alleen een VT(metalen VogelTrekstation)-ring en dus geen kleurring.

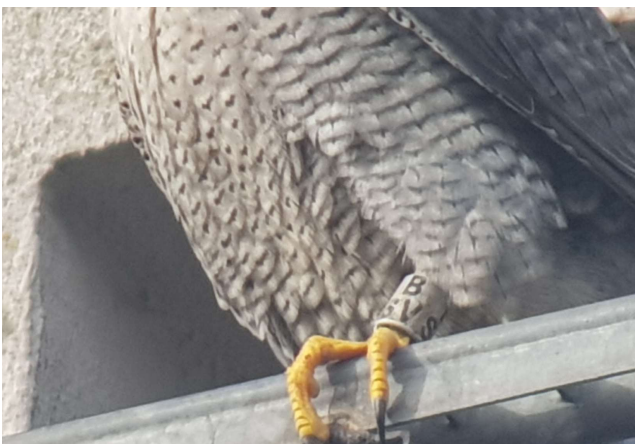
Alhoewel er druk gepaard werd, kwamen er hier geen eieren; wellicht is zij onvruchtbaar, gevolg van vogelgriep, ouderdom? Het lukt me *nét* niet om op de binnen-camera de ring af te lezen omdat we met vele storingen te maken kregen.

BSV paart met enkelzijdig geringd wijfje, toren Leeuwenhorst, Nico de Graaf, 24 februari 2024.

BSV met enkelzijdig geringd wijfje, toren Leeuwenhorst, Gab de Croock, 3 april 2024

Man BSV toren Leeuwenhorst, Annelies Marijnis, 10 en 15 februari 2024

Man BSV op toren Leeuwenhorst, Rob Jansson, 26 mei 2024.

Maar nu blijkt achteraf dat man BSV in februari 2024 opdook op de Zuidtoren in Hoofddorp. Yvonne van der Maat maakte me erop attent dat ze onlangs een filmverslag van hun seizoen op YouTube had gezien, waarbij ze met haviksogen zag dat het mannetje de ringcode BSV droeg !!

Hartelijk dank aan Yvonne voor haar oplettendheid! In Hoofddorp heeft man BSV een succesvol broedsel waaruit twee jongen voortkomen. Hij besluit echter half mei hier te vertrekken en het wijfje met de kleine juvenielen achter te laten, waardoor zij er alleen voor komt te staan.

Videostill genomen door Yvonne van der Maat uit het YouTube filmpje van Hoofddorp, man BSV op 6 maart 2024 !

Vanaf 4 mei 2024 bezoekt BSV steeds vaker het alleenstaande vrouwtje JBB met drie juvenielen op de Pancratiuskerk in Sassenheim en hij wordt na enige tijd ook hier geaccepteerd. Haar man HBT is hier eerder dit jaar óók verdwenen, toen de jongen zo'n twee weken oud waren.

BSV in de nestkast met vrouw JBB, Pancratiuskerk in Sassenheim, Jan Willem Hesselink 19 mei 2024.

Rond de toren van Leeuwenhorst werd het steeds stiller. Een enkele keer nog bezoekt het vrouwtje de toren waarbij de Kauwen soms angstige momenten beleefden omdat ze aannamen dat de nestkast verlaten was. Ze heeft ze zo een kwartier in angst laten zitten. Rob Jansson, 18 augustus 2024.

Man BSV op bezoek bij vrouw JBB op de spits van de Pancratiuskerk in Sassenheim - foto: Peggy van Zoen, 4 mei 2024.

Conclusie:

Slechtvalk man BSV houdt er dus maar liefst drie vrouwen op na in seizoen 2024 !

Het blijkt maar weer dat het ringen én vooral het blijven observeren en melden zeer zinvol is. Bovendien leer je, ondanks dat ik al vanaf 2006 met Slechtvalken in de weer ben, iedere keer weer steeds nieuwe dingen die je versted doen staan.

Mij verveelt het in ieder geval nooit!

Houtduiven in beweging

Hein Verkade

Houtduiven kom je overal tegen. Ze zijn zó gewoon dat ze nauwelijks onze notitieboekjes halen, net als Koolmezen, Merels en Heggenmussen. Toch is er wel het een en ander veranderd in het voorkomen van deze algemene duif.

In het begin van de jaren tachtig van de vorige eeuw nam ik het inventarisatiestokje over van Dick Hoek en kwam zo in landgoed Offem terecht. In de loop der jaren is de samenstelling van de (broed)vogelbevolking van dit landgoed flink op de schop gegaan. Dat geldt zeker voor de verschillende soorten duiven. De Zomertortel (die toen nog gewoon Tortelduif heette) was er veertig jaar geleden met negen territoria een vrij algemene broedvogel. De Turkse Tortel scoorde met zes territoria net iets lager. De Holenduif kwam in dat jaar met drie paar als nieuwe broedvogelsoort de lijst binnen. Daar werd bij aangetekend dat dit duifje ook elders in Noordwijk toenam als broedvogel. Maar dan de Houtduif. Het aantal paartjes werd ruw ingeschat op 25-35 paar met de aantekening dat de betrouwbaarheid van deze aantallen laag was. Dick Hoek kwam in de twee seizoenen ervoor tot dezelfde ruwe schatting. De Houtduif was zo algemeen dat-ie nauwelijks te tellen was.

Hoe anders is dat tegenwoordig. Tijdens de vele live-atlasrondjes op Offem krijg je een behoorlijk goed overzicht van de huidige verhoudingen binnen de duivenfamilie. Het goede nieuws is dat de Holenduif zich handhaaft met vier tot zes territoria. De Turkse Tortel is tegenwoordig met enkele paren beperkt tot het nieuwe villawijkje 'Hofvennepark'. De Zomertortel is al jaren in geen velden of wegen meer te bekennen. Je moet onderhand half Zuid-Holland afstropen om met moeite tot de negen paar uit Offem in 1983 te komen! Met de Houtduif is het ietsje minder dramatisch gesteld. Tegenwoordig omvat de broedpopulatie zo'n twee tot vier paar, waarmee de talrijkste duif in aantal gedecimeerd is in Offem. Maar in tegenstelling tot de Zomertortel, die de notitieboekjes niet meer bereikt omdat-ie verdwenen is, komt ook de Houtduif er nauwelijks in voor, maar dat is nog steeds een heel algemene soort. Wat is hier aan de hand?

Verhuizing

In de vorige eeuw deed de Houtduif zijn naam eer aan, het was een schuwe bosbewoner. Voedsel was er genoeg en ze hadden weinig te duchten van roofvogels, die waren er gewoon niet. Ja, de Torenvalk broedde toen nog op Offem, maar die heeft vooral interesse in muizen. In de jaren zestig van de vorige eeuw waren alle grote vliegende predatoren die graag een duivenboutje lusten, vrijwel verdwenen uit het westen van het land. Pesticiden en jacht hadden hun tol geëist. Bekende voorbeelden zijn de Buizerd, de Havik en de Slechtvalk.

In Offem staan veel Beuken, en Houtduiven zijn verzot op beukenenootjes. Daarnaast lag het landgoed toen nog aan drie zijden vrij en konden de duiven naar hartenlust foerageren op de akkertjes rondom.

Deze situatie veranderde geleidelijk. De jacht op roofvogels werd verboden en steeds meer pesticiden mochten niet meer worden gebruikt in de agrarische sector. Kleine soorten roofvogels zoals de Sperwer veerden als eerste op en sinds 1993 broedden zij (weer?) op Offem. Sperwers zijn echte vogelvangsters, maar duiven zijn een maatje te groot voor ze, zeker voor de kleinere mannetjes. De grotere roofvogels reageerden wat trager en volgden een aantal jaren later. Eerst verscheen de Buizerd en daarna de Havik. Vooral de laatste is een verwoed duivenjager. En een houtduivennest is een tafeltje-dekje voor ze. Moddervette jongen op een open nest in de bomen. Het was een kwestie van tijd voordat ze werden ontdekt door een scherp haviksoog. De eens zo grote broedpopulatie Houtduiven kwam onder druk te staan. Daarnaast werden de akkertjes ten noorden en ten zuiden van het landgoed volgebouwd met huizen. Offem werd

Pas uitgevlogen Houtduiven in de perenboom

steeds minder aantrekkelijk voor de Houtduif. Dan moet je een betere plek zoeken, en dat werd juist die bebouwde omgeving. Er is voedsel en de Havik durft er (nog) niet te komen. Maar dat vergt wel wat aanpassingen. Je moet een stuk minder schuw worden, een ander voedselaanbod accepteren en alert zijn voor een nieuw soort grondpredatoren zoals de huiskat. De Houtduif bleek flexibel en paste zich geleidelijk aan. Aarzelend koloniseerde hij eerst de grotere groene tuinen met hoge bomen en bijv. begraafplaatsen. Het succes ging verder en steeds kleinere tuinen en losse bomen kregen bezoek van Houtduiven. Mogelijk heeft het voorbeeld van de Turkse Tortel het proces versneld. Deze was in de jaren zeventig en tachtig de enige duivensoort die talrijk in het dorp voorkwam. Kwam moet je zeggen, want de aantallen van dit duifje lopen inmiddels gestaag achteruit. Mogelijk neemt de grotere en sterke Houtduif steeds meer de plaats in van de Turkse Tortel. Dat zien wij ook in onze tuin. Wanneer een Houtduif bij de vijver landt, wordt een badende en drinkende tortel direct weggejaagd. En dat gebeurt steeds vaker, want zelfs onze tuin is in de smaak gevallen als broedplaats.

Tuinduif

In 2020 ontdekten we een simpel nestje in de Meidoorn op zo'n tweeëneenhalve meter hoogte.

Het werd spannend want op dat moment waren we ons huis volop aan het verbouwen. Helaas bleek de rek in hun schuwheid te kort en werd het broedsel verlaten. Het was teveel geweest, want het jaar erop keerden ze niet terug, jammer. Ze verdwenen niet geheel uit beeld, want er foerageerde regelmatig een paartje in de tuin. Maar niet getreurd, want in april 2023 toonden ze steeds meer interesse in de Meidoorn en de doffer sleepte takjes naar de duivin die er een slordig nestje van bouwde. De huistortels verschenen juist minder in het territorium en verhuisden meer richting de Lindenbomen in de straat. De Houtduiven legden hun standaardaantal van twee eitjes en na een week of drie kropen de jongen uit het ei. Ze groeiden als kool en

Jonge Houtduif wordt gevoerd op het schuurdak

leken moddervet. Deze hapklare brokken waren nog een stap te ver voor de Havik, die inmiddels steeds vaker boven het dorp wordt gesignaleerd. Maar het ongeluk zat in een andere hoek. Houtduiven staan nou niet bekend als solide nestbouwers. De constructie hield het niet en het nest kieperde met de zwaargewichten uit de struik. Einde verhaal.

Dit weerhield de duiven er niet van om het in 2024 opnieuw te proberen. Nieuwe ronde, nieuwe kansen. Er werd een nieuw nest op vrijwel dezelfde plek gebouwd als het jaar ervoor. Veel takjes werden gewoon uit de tuin verzameld, en dan blijken deze slordige bouwers kieskeuriger dan verwacht. De meeste takjes werden na keuring weggegooid. Alleen het beste bouw materiaal werd bij de duivin afgeleverd die er een nest van maakte. De arbeidsverdeling is strikt, pa sleept, ma bouwt. Na een aantal dagen wordt het stiller, er wordt weer gebroed. Zou het dit jaar wel lukken? Drie maal is scheepsrecht. Maar we zorgden zelf voor een ander probleem. We hadden ons aangemeld voor de Open Tuindagen op 9 en 10 juni. .... Dat betekent een hoop drukte en er loopt een paadje precies onder de Meidoorn door. Wat nu? Zouden de vogels inmiddels zo vertrouwd zijn geraakt aan de menselijke omgeving of zou het verbouwingsscenario van drie jaar geleden de vogels opnieuw doen verdwijnen. Zouden we de vogels kunnen laten wennen aan babbelende bezoekers? We besloten met toenemende regelmaat eerst

stil en daarna steeds vaker en luidruchtiger onder het nest door te lopen. Kijken of de vogels bleven zitten. En ja hoor, het lukte. Tijdens de open tuinen zijn honderden mensen niets vermoedend onder het nest doorgelopen. Is dit nou die schuwe bosvogel van veertig jaar terug? Gelukkig bleek het nest steviger gebouwd, want het bleef op zijn plaats. De jongen liepen uit en vlogen naar de naastgelegen perenboom. Daar werden zij steeds gevoerd en wat later ook open en bloot op het schuurdak. En dan ineens zijn ze verdwenen, ook de ouders.

Vervolg

Enkele weken later verschenen er weer twee adulte Houtduiven in de tuin, hoogstwaarschijnlijk hetzelfde paartje. Maar er was ook concurrentie. Een nieuw paartje landde in het bestaande territorium en het was meteen hommeles. De doffers streden fel met hun vleugels, meestal op het keukendak van de burens. De nieuwe bewoners kozen voor de oude Lindenboom aan de straat voor het huis. Het keukendak vormde de grens, wat regelmatig werd bevestigd. En de Turkse Tortels? Die verdwenen verder uit beeld.

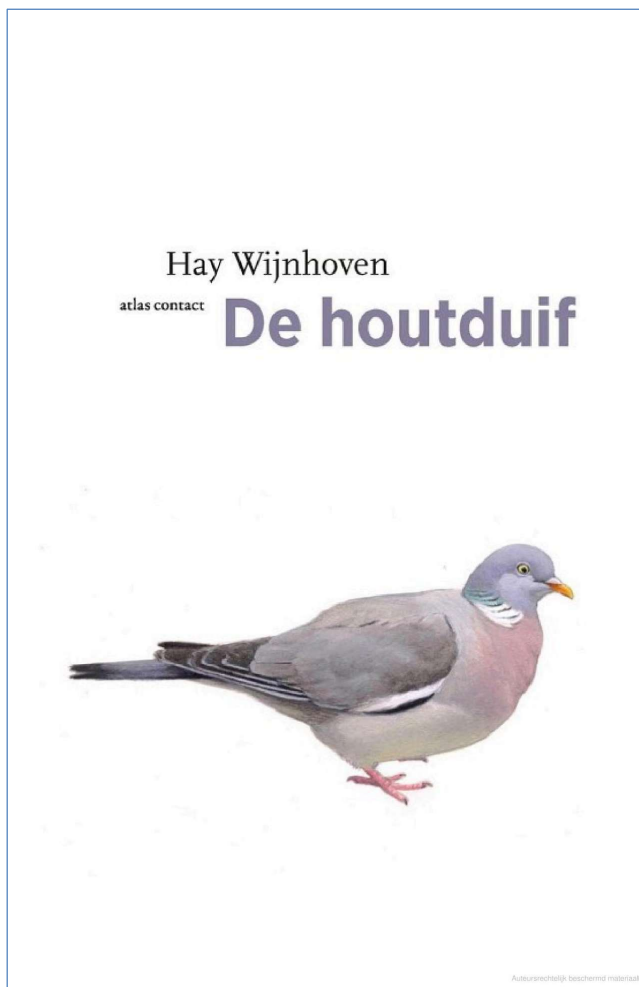
We keken reikhalzend richting Meidoorn, want daar verdwenen de duiven weer in. Maar er was iets vreemds aan de hand. De doffer kwam niet met een tak aanvliegen naar de struik, maar ging juist met takjes de Meidoorn uit richting de Berk van de burens. We stelden ons verdekt op in de schuur om te zien wat er gebeurde. Om de paar minuten landde de doffer ter hoogte van het oude nest, maar meestal op de grond onder de struik. Het oude nest werd deels gedemonteerd en ook de gemorste takjes van de eerdere nestbouw werden gebruikt voor de bouw van het nieuwe nest. Het ging dan ook razendsnel, het waren tenslotte allemaal eerder goedgekeurde takjes. Duurzaam gemak zullen we maar zeggen. Het was inmiddels begin augustus, dus de duiven hadden misschien ook wat meer haast. Het werd al gauw stil en waarschijnlijk werd er weer gebroed. Toch hebben we niets meer vernomen na die tijd. Is het verlaten of mislukt? Het wordt stiller in de tuin, er is geen Houtduif meer te bekennen.

Maar nu tel ik tijdens mijn live-atlas-rondjes in Offem tientallen Houtduiven, veelal in groepen boven in de Beuken. De nootjes worden rijp en vormen nog steeds een delicatessen. En de Havik dan, want die heeft ook dit jaar weer met succes gebroed op het landgoed. Dat kun je goed merken aan het gedrag van de duiven. Zij lijken nu weer veel meer op die schuwe bosduif van weleer. Deze alerte duiven hebben ervaring en kunnen zich als groep veel beter wapenen tegen de roofvogel dan weerloze jongen op een open nest. De Houtduif heeft zich aangepast aan de gewijzigde omstandigheden.

Waarschijnlijk is dat een van de redenen waarom de Holenduif zich als enige duivensoort heeft weten te handhaven als broedvogel in Offem. Zij broeden veilig in holen zoals hun naam al aangeeft, en gedragen zich ook wat heimelijker in het bos dan de Houtduif. Maar inmiddels heeft de Boomarter zijn intrede gedaan, hij is ook al op Offem waargenomen. Ik ben benieuwd of en hoe de Holenduif hierop zal reageren. De natuur blijft verrassen en in beweging.

Nieuw in de Jan Verwey Bibliotheek

Jelle van Dijk

Hay Wijnhoven 2024. **De houtduif**. Atlas Contact Amsterdam / Antwerpen. 207 pagina's. Prijs € 24.

In deze serie van Atlas Contact heeft Hay Wijnhoven grote bekendheid gekregen door zijn twee eerdere boeken over de Merel en de Turkse Tortel. Ook in dit boek over de Houtduif is zijn onderzoeksmethode weer simpel: goed opletten en volhouden! Zijn proefgebied is een laan van Amerikaanse Eiken waar hij vrijwel dagelijks een wandeling maakt. Bovendien heeft hij vanuit zijn bovenverdieping uitstekend zicht op een dikke zijtak waar vaak Houtduiven een nestje bouwen.

Bij de dagelijkse routine behoort ook het oprapen van ruiveren. Wijnhoven legt die veren onder de microscoop om te zien wat voor parasieten er op een Houtduif leven. Daarbij ontdekt hij in een veer een schachtmijt die nog niet eerder in ons land is aangetroffen. De spectaculairste vondst van zijn microscopisch onderzoek is een mijt in de veer van

een Gaai die nog niet voor de wetenschap beschreven is.

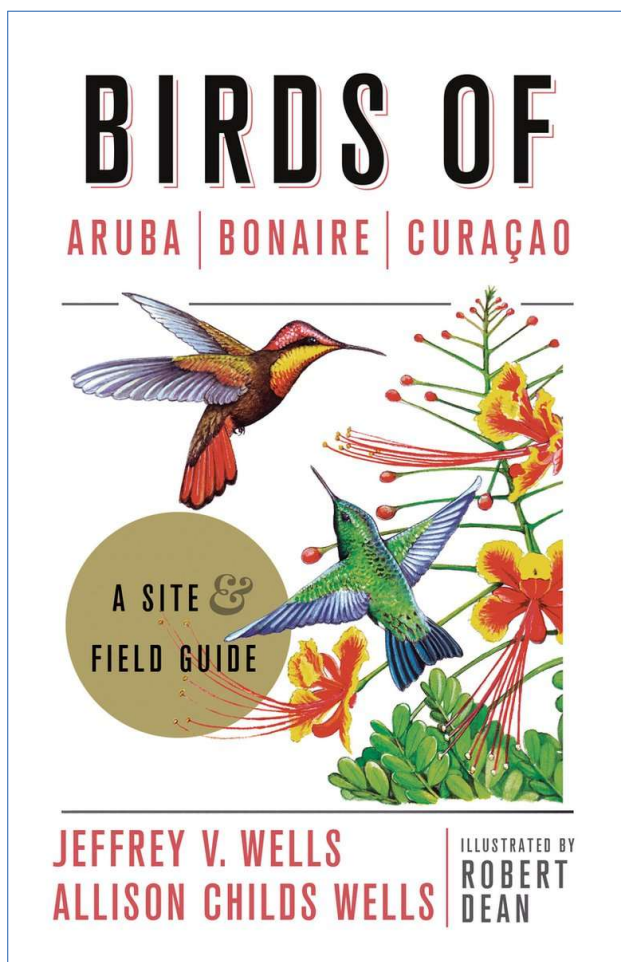
Voor dit boek heeft Hay Wijnhoven terecht contact met Rob Bijlsma gezocht. Met name door zijn onderzoek naar de verspreiding en het broedsucces van de Havik, ging Rob zich ook verdiepen in het wel en wee van de Houtduif, in de vorige eeuw veruit de belangrijkste prooi voor de Havik. In de literatuurlijst achterin het boek zijn de artikelen over Houtduiven van Rob allemaal te vinden.

Voor deelnemers aan het Broedvogel Monitoring Project is het stuk over het lange broedseizoen (maart – oktober) van belang. Meestal houdt de BMP-teller het na één juni-ronde voor gezien, terwijl er na juni nog een tweede piek in juli-augustus volgt. Daarbij zijn ongetwijfeld paren betrokken die het na één of meer mislukte broedpogingen nogmaals proberen, maar ook kan het gaan om paren die pas in de nazomer beginnen.

In het boek wordt ook ingegaan op de sterke terugloop in aantallen in zandgebieden als de Veluwe en Drenthe. Al eerder is door anderen opgemerkt dat de overstap van granen op maïs, gevolgd door het onmiddellijk onderploegen van de oogstresten, zeer nadelig voor de overleving in de winter is geweest. De invloed van de jacht is vermoedelijk van weinig betekenis. In de Atlas van de Nederlandse Broedvogels (1979) is te lezen dat het premiestelsel waarbij rond 1960 1,5 miljoen Houtduiven werden geschoten, geen wezenlijke invloed heeft gehad op talrijkheid en verspreiding.

Heeft de belangstelling voor duiven je echt te pakken, koop dan het boek 'De Duiven van Temminck en Knip' (2023). Hierin zijn 87 aquarellen opgenomen die Temminck, de eerste directeur van het Rijks Museum voor Natuurlijke Historie (nu Naturalis), op ware grootte liet schilderen door Pauline Knip. Die aquarellen zijn nu op veel kleiner formaat in dit boek bijeen gebracht en van tekst voorzien door Alexander Reeuwijk en Hay Wijnhoven. Dat er na de tijd van Temminck veel meer duivensoorten bekend zijn geworden, bewijst de lange lijst van 309 soorten (veel in Indonesië!) die te vinden is in deel 4 van het Handbook of the Birds of the World (1997).

Jeffrey V. Wells & Allison Childs Wells 2017. **Birds of Aruba / Bonaire / Curaçao**. Princeton University Press. 474 pagina's. Prijs € 45.

Het echtpaar Wells bezocht Aruba voor de eerste keer in 1993 als leden van een Jazz Band. Ze keerden spoedig terug om de vogels op het eiland te leren kennen. Dat dit niet zonder gevolgen is geweest, blijkt uit dit mooie boek dat in 2017 verscheen. Het boek wordt in de eerste plaats opgedragen aan Karel Hendrik Voous, die al in 1955 een boek publiceerde getiteld 'De vogels van de Nederlandse Antillen'. Een Engelse herdruk verscheen in 1983. Hierna verzamelde Voous nog jarenlang aanvullingen die na zijn dood in 2002 door zijn naaste medewerkers gepubliceerd werden. In 2009 volgde een afronding in de nieuwe Checklist voor de ABC-eilanden. De schrijvers van dit boek betreuren het dat ze de 'world renowned' professor Voous nooit ontmoet hebben, maar dat ze gelukkig wel met hem konden corresponderen. Bij al hun reizen ging het boek van Voous net zo vanzelfsprekend in de koffer als de tandenborstel en de verrekijker.

Het boek over de vogels van Aruba, Bonaire en Curaçao bestaat eigenlijk uit twee delen. De eerste 95 bladzijden vormen een 'Where to watch?'-gids. Per eiland worden de beste plekken voor vogelobservatie besproken. Met behulp van de afgebeelde kaartjes

zijn de besproken locaties vast wel gemakkelijk te vinden. Bij elke locatie wordt meegedeeld welke soorten er verwacht kunnen worden en in welke tijd van het jaar dat het geval is. Bij de besproken locaties zitten prachtige gebieden zoals het Christoffel National Park op Curaçao en het Pekelmeer op Bonaire. Maar ook stranden zoals Baby Bay op Aruba en de diverse golfbanen komen aan bod. Zelfs een rioolwaterzuiveringsinstallatie ('sewage farm') wordt aanbevolen als een plek voor verrassende waarnemingen.

Het tweede deel van het boek is een echte regionale vogelgids. Vrijwel alle soorten die wel eens op de eilanden zijn waargenomen, zijn hier afgebeeld. De tekeningen zijn samengevat op 59 paginagrote platen. Naast de rechterpagina met afbeeldingen bevindt zich een linkerpagina met vermelding van bijzonderheden per afgebeelde soort. Dat tekstdeel bevat in de eerste regel de Engelstalige naam, de wetenschappelijke naam en het paginanummer waar meer bijzonderheden over deze soort zijn te vinden. Hierna volgt de lengte (in inch en cm) gevolgd door een mededeling over talrijkheid en verspreiding in ruimte en tijd. Vervolgens wordt beknopt ingegaan op de belangrijkste kenmerken, vooral als die gelden voor een verenkleed dat niet is afgebeeld.

De kwaliteit van de platen is goed, maar niet van het niveau dat wij gewend zijn van een illustrator als Killian Mullarney. Zo zijn bijvoorbeeld de snavels van sommige soorten sterns beslist aan de korte kant. Gelukkig wordt bij veel soorten wel het zomer- en het winterkleed afgebeeld. Voor de herkenning van de vele trekvogels die vanuit Noord-Amerika de ABC-eilanden aandoen, is dat van groot belang.

De tekstpagina waarnaar bij de afbeelding verwezen wordt, noemt kenmerken van verenkleed die niet zijn afgebeeld en ook soorten waarmee de genoemde soort verwisseld kan worden. Bij veel soorten is ook iets over de geluiden te vinden. Belangrijk voor de toerist die ook vogels wil zien is de paragraaf 'Status'. Hierin wordt uitvoerig ingegaan op de verspreiding, de talrijkheid en de tijd van het jaar waarin de soort gezien kan worden.

Elk soortbespreking begint na de Engelstalige en de wetenschappelijke naam met de naam in het Papiamentu en het Nederlands. Dat laatste gaat niet altijd goed. Zo heet de Spotted Sandpiper bij ons Amerikaanse Oeverloper en geen Oeverloper. De Black-necked Stilt heet bij ons Mexicaanse Steltkluut en geen Steltkluut. Bij een aantal soorten zijn dergelijke verschillen terug te voeren op het feit dat in Amerika bijvoorbeeld de Green-winged Teal twee ondersoorten kent (Wintertaling en Amerikaanse Wintertaling), maar dat in de Europese vogelgidsen deze ondersoorten als aparte soorten worden beschouwd.

Oproep voor Meetnet Urbane Soorten (MUS)

Leo Schaap

Het Meetnet Urbane Soorten (MUS) ging in 2007 van start en vanaf 2008 werden ook in Noordwijk twee postcode gebieden geteld. Deze gebieden, 2202 en 2203, zijn nu vacant geworden. Misschien zijn er leden die belangstelling hebben om deze laagdrempelige vogeltelling uit te voeren. De plaats Noordwijk (dus niet de gemeente) kent vier postcode gebieden;

2201: Ruwweg het zuidelijke deel

2202: Noordwijk aan Zee

2203: Het midden, Grashoek, Boerenburg, Bronsgeest

2204: Ruwweg het noordelijke deel

Het Meetnet Urbane Soorten (MUS) is een aanvulling op de bestaande broedvogelmeetnetten. Met dit laagdrempelige, weinig tijd kostende project willen we vogeltellers betrekken bij broedvogel-monitoring in bebouwde omgeving, een lange tijd 'verwaarloosd' biotoop. MUS heeft de volgende doelstellingen: (a) de aantalsontwikkeling volgen van alle broedvogelsoorten in bebouwde omgeving, (b) (veranderingen in) de verspreiding van broedvogels in bebouwde omgeving vastleggen, en (c) dichtheidscijfers van broedvogels in bebouwde omgeving verzamelen.

Het veldwerk kent de volgende karakteristieken:

- gebruik van punttellingen;
- telduur van (exact!) vijf minuten per telpunt;
- per telgebied minimaal 8 en maximaal 12 telpunten, tenminste 200 meter uit elkaar gelegen;
- drie tellingen per seizoen;
- telperiodes: 1-30 april, 15 mei-15 juni en 15 juni-15 juli;
- tellingen uitvoeren tussen een half uur vóór zonsopkomst en twee uur daarna (eerste twee telperiodes), dan wel tussen 19.00 u en zonsondergang (derde telperiode);
- alle individuele vogels registreren (leeftijd, geslacht of gedrag onbelangrijk), met uitzondering van overvliegende vogels zonder terreinbinding;
- afstand tot vogel niet van belang;
- zelf een telgebied kiezen (gebaseerd op viercijferig postcodesysteem). Van door Sovon geselecteerde 12 telpunten er minimaal 8 en maximaal 12 uitkiezen om jaarlijks te tellen. Toegankelijke telplek zo dicht mogelijk bij aangewezen telpunt uitkiezen;
- tijdsbesteding per seizoen in het veld: drie keer hooguit anderhalf uur per telgebied. MUS wordt volledig digitaal uitgevoerd, van de keuze van het telgebied tot de terugkoppeling van de resultaten.

Het is een interessante en leerzame bezigheid, waardoor je niet alleen het dorp maar ook de vogels beter leert kennen en je zult versteld staan hoeveel soorten er kunnen leven.

Als je belangstelling of vragen hebt kan je met mij contact opnemen, lhjschaap@gmail.com. Je kan ook de website van Sovon bezoeken voor meer informatie: <https://www.sovon.nl/tellen/telprojecten/meetnet-urbane-soorten-mus>. Je kan natuurlijk ook zelfstandig een postcode gebied uitzoeken.

De Huismus staat symbool voor deze telling en komt gelukkig weer op veel plaatsen voor.

Foto: Leo Schaap

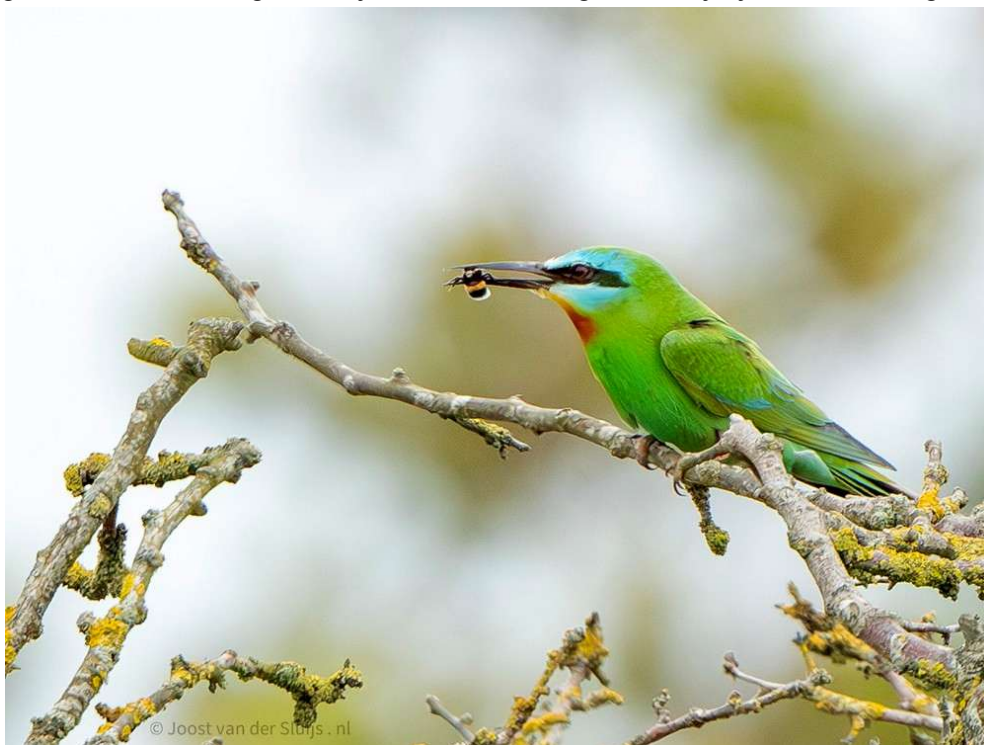
Waarnemingen juli, augustus, september 2024

Peter Spierenburg

Waarnemingen zijn overgenomen van www.waarneming.nl. Hier is een volledig overzicht te vinden van de vogels en andere soorten die in deze maanden in ons waarnemingsgebied zijn waargenomen.

Flitsbezoek van een Groene Bijeneter

In de natte en koele julimaand leek het weer rond 14 juli eindelijk de zomerse kant op te gaan. Er kwam een zuidelijke stroming op gang. Maar in de loop van de 15^e trokken er weer buien over en waaide het flink. Desondanks kwam er rond kwart voor elf in de ochtend een bijzondere melding: over de Amsterdamse Waterleidingduinen vloog een Groene Bijeneter! Veel hoop dat de vogel door andere waarnemers terug gevonden zou kunnen worden was er niet. Net als de (Europese) Bijeneter zijn het heel mobiele vogels die vaak hoog in de lucht op insecten jagen. Een ongrijpbare soort. Maar na een uur waarin hij toch her en der boven de AWD opdook, landde hij uiteindelijk bij Starrenbroek. Vanuit de Meidoorns daar joeg hij op vlinders, grote nachtvlinders en hommels. Als een Groene Bijeneter ergens neerstrijkt, moet je er snel bij zijn. Hij is zo weer weg. Bij de vijf eerdere waarnemingen in Nederland was er hooguit een uur of drie de kans de vogel te zien. Maar de Noordwijkse vogel bleef de hele middag behoorlijk honkvast aanwezig. Waarschijnlijk was het vanwege het slechte weer gunstiger om vanuit de struiken op insecten te jagen dan om verder te vliegen. Tot vijf voor half negen bleef de vogel te zien bij Starrenbroek. Op dat moment vloog hij op, waarschijnlijk om ergens een slaapplek te zoeken. De volgende ochtend bleek dat hij inderdaad ergens in de AWD had overnacht. Rond kwart over acht vloog hij nog een laatste keer een rondje over het Haasveld om definitief richting het zuidwesten te verdwijnen. Hiermee was het meteen ook de eerste keer dat een Groene Bijeneter op twee opeenvolgende dagen was gezien in Nederland.

Groene Bijeneter – 16 juli 2024 Amsterdamse Waterleidingduinen - Oosterkanaal De Zilk-provinciegrens © Joost van der Sluijs

De Groene Bijeneter komt van ver weg. Aan de overzijde van de

Middellandse Zee is er een kleine populatie in Marokko en verder zuidelijk in het noordwesten van Afrika. Een andere ondersoort broedt in ZO-Turkije, het Midden-Oosten en rond de Kaspische Zee. Van de dwaalgasten die Europa bereiken, wordt gedacht dat dit gaat om deze oostelijke ondersoort. Opvallend is dat juist de zomer de meeste waarnemingen levert, op een moment dat de broedkolonies volop actief zijn. Het gaat dus niet om vogels die op de voor- of najaarstrek zijn verdwaald. We moeten eerder denken aan vogels die om een of andere reden geen deel nemen aan het broedproces en al rondzwervend grote afstanden af kunnen leggen. De ‘Noordwijkse’ Groene Bijeneter, vanzelfsprekend nieuw voor ons waarnemingsgebied, past heel goed in dat patroon.

Kleine Mantelmeeuwen vangen rivierkreeften

Afgelopen zomer viel het meerdere waarnemers op dat ze gedrag zagen van Kleine Mantelmeeuwen dat ze nog niet eerder hadden gezien. Kleine Mantelmeeuwen broeden op daken op verschillende plekken in ons waarnemingsgebied, met name in Katwijk-Noord. Vanuit daar vliegen veel van de meeuwen uit om ver op zee in de buurt van vissersboten hun voedsel bij elkaar te zoeken. Maar ze zijn ook vaste gast in het grasland in de omgeving en in het bebouwd gebied. Het zijn in vergelijking met de Zilvermeeuw misschien wat minder geborene opportunisten, maar ze laten een makkelijke voedselbron niet snel aan zich voorbij gaan. De afgelopen zomer viel het op dat Kleine Mantelmeeuwen aan het patrouilleren waren boven wat bredere sloten. Ook zwommen ze alert vlak langs de oever, speurend tussen de vegetatie. De reden werd snel duidelijk toen er in de buurt een Amerikaanse Rivierkreeft lag, open gehakt en leeg gegeten door een meeuw. Amerikaanse

Rivierkreeften zijn bezig met een opmars in de Nederlandse sloten en plassen. Oorspronkelijk afkomstig uit Noord-Amerika zijn ze hier via vijvers en aquaria in de vrije natuur terecht gekomen. Omdat ze gemakkelijk over land van het ene naar het andere watertje oversteken, kun je ze tegenwoordig zomaar tegenkomen op het fietspad. In Nederland zijn er zes verschillende soorten Amerikaanse Rivierkreeften die zich aan het vestigen zijn en zich in hoog tempo verspreiden. In ons waarnemingsgebied hebben we vooral te maken met de Rode Amerikaanse Rivierkreeft. Maar er zijn ook al waarnemingen van Geknobbelde, Gestreepte en Gevlekte Rivierkreeften. De Rode Amerikaanse Rivierkreeft is in 2017 voor het eerst in ons waarnemingsgebied gevonden. Het aantal meldingen is daarna snel opgelopen en waarschijnlijk zitten ze nu in elke sloot. Deze rivierkreeften zijn exoten en zijn geen goed nieuws voor het onderwaterleven in onze sloten. De kreeften knippen waterplanten af waardoor het water troebel wordt en het leefgebied voor andere soorten verdwijnt. De Amerikaanse Rivierkreeft is ook drager van de kreeftenpest, waar de inheemse Europese Rivierkreeft heel gevoelig voor is. Dat maakt een terugkeer van de vrijwel uitgestorven Europese Rivierkreeft op dit moment vrijwel onmogelijk. Exoten kunnen zich in een nieuw gebied snel verspreiden omdat de natuurlijke vijanden uit het gebied waar ze vandaan komen hier niet zijn. Het kost tijd voordat een exoot wordt 'ontdekt' door de hier aanwezige predatoren, schimmels, ziektes die een populatie in toom houden. Inmiddels lijkt de Rode Amerikaanse Rivierkreeft wel ontdekt te zijn door een aantal predatoren. Aanvankelijk zullen vooral de over land overstekende kreeften gepakt zijn, maar inmiddels lijken ze ook in het water zelf steeds meer bejaagd te worden. Zelf zag ik een aantal keer een Blauwe Reiger worstelen met een kreeft. Maar ik zag ook een Fuut er met een boven komen. Bekend was ook de IJsdruiker die een aantal jaren geleden op de Vlietlanden bij Voorschoten helemaal op een dieet van rivierkreeften leek te leven. Nu hebben dus ook de Kleine Mantelmeeuwen deze nieuwe voedselbron ontdekt. Vooralsnog lijkt aan de opmars van de Amerikaanse Rivierkreeften nog geen eind te komen. Anders dan wij zal de Kleine Mantelmeeuw dit als goed nieuws beschouwen.

Schaarse broedvogels in 2024 (vervolg op de Strandloper van juni)

De natte vallei in het Haasveld in de Amsterdamse Waterleidingduinen bleef de hele zomer door water houden. Door de extreme regenval van het voorjaar was hier dit jaar een biotoop ontstaan dat we in ons waarnemingsgebied niet kennen: een kwelplas met uittredend grondwater die zich uitstrekt over een hele vallei. Regelmatige regenbuien zorgden ervoor dat het water als het even dreigde weg te zakken weer aangevuld werd. In het voorjaar hadden zich hier broedparen gevestigd van soorten die karakteristiek zijn voor dergelijke omstandigheden: Dodaars, Geoorde Fuut, Tureluur, Zomertaling, Tafeleend en zelfs was er een Pijlstaart aanwezig. Naarmate de maand juli vorderde, werd steeds meer duidelijk welke soorten succesvol waren. Drie tot vier paar **Dodaarzen** verschenen in de loop van juli met pullen in de vallei (VS). Van de **Geoorde Fuut** waren drie paren succesvol. Op 29 juli waren er op drie plekken in totaal zes pullen aanwezig van verschillende leeftijden (VS). Eerder waren er in mei en juni al bij twee paren jongen groot geworden, dus waarschijnlijk ging het in minimaal één geval om een tweede broedsel. Verrassend genoeg bleek ook één van de twee paren Zomertalingen succesvol. Op 8 juli zwom een vrouw **Zomertaling** met acht pullen in de vallei (GV). Voor zowel Geoorde Fuut als Zomertaling was dit pas de tweede keer dat deze broedden in de AWD sinds het begin van de broedvogeltellingen in 1985. Op basis van leeftijd en grootte van de jongen waren er in juli drie verschillende vrouwen **Tafeleend** met pullen aanwezig (HO VS RJ). Ook in de Van Limburg Stirum vallei was op twee plekken in kwelplasjes een paar met pullen aanwezig (AS RJ). Na het eerste broedgeval in De Klei in 2021 zijn dit nieuwe broedlocaties in ons waarnemingsgebied. Ook verrassend was dat er op 7 juli een **Tureluur**-kuiken in het Haasveld liep (JS). Tussen de grote aantallen doortrekkers was dit broedpaar blijkbaar niet eerder opgevallen. Bij de **Kleine Plevier** waren waarschijnlijk meerdere paren succesvol. Op 15 juli liepen er verschillende jonge vogels rond (HO). Ook de **Krakeend** (8 juli 5 pullen NR), **Slobeend** (6 juni 5 pullen VS) en **Kuifeend** (15 juli ca. 8 pullen JS) kwamen tot broeden in het Haasveld. Voor Krakeend en Slobeend ging het om meerdere paren. In een kwelplasje in Starrenbroek broedden een Dodaars en een Kuifeend.

Grauwe Klauwier - (♂ adult) 7 juli 2024 Amsterdamse Waterleidingduinen - Infiltratiegebied © Sylvain Fleur

Elders in de zuidelijke Amsterdamse Waterleidingduinen broedde een **Grauwe Klauwier**. Vanaf 23 juni was er een paar aanwezig (JS). Op 27 juli vergezelde de man een juveniele vogel (GV). Dit is het eerste zekere broedgeval in ons waarnemingsgebied sinds 1982, toen de soort broedde langs het (toen nog) Van Limburg Stirumkanaal. Hopelijk is dit de opmaat voor een verdere hervestiging in de duinen. Bijzonder was ook de **Patrijs** die met 12 jongen in de zuidelijke AWD liep (MV ea). Samen met het broedgeval dit jaar op de Noordwijkse Golfclub, lijkt dit een aanwijzing dat na jaren van afwezigheid hervestiging van de Patrijs in de duinen niet onmogelijk is.

Het natte voorjaar maakte dat ook in de Noordduinen valleities het hele seizoen onder water stonden. De **Dodaars** wist deze kans uit te buiten en kwam voor het eerst tot broeden in de

Noordduinen. In totaal waren er 4 broedparen. Op minimaal 2 plekken waren jongen aanwezig (JD CZ). Ook andere watervogels profiteerden met als nieuwe broedvogels **Krakeend** en **Grote Canadese Gans** en meerdere broedparen **Meerkoet**,

Boomvalk – 24 augustus 2024 Katwijk aan Zee - Hoornes © Paula van der Panne

Wilde Eend en Kleine Plevier (LS). Na de vestiging in 2019 zijn er jaarlijks territoria van de **Nachtzwaluw** in de Noordduinen. Van 2-3 in afgelopen jaren sprong het aantal naar maar liefst acht dit jaar (LS).

De kolonie **Aalscholvers** in Nieuw-Leeuwenhorst blijft groeien. Er waren 10 broedparen die alle succesvol waren (HV). Dit past in het landelijke beeld waarin de grote kolonies zich opsplitsen in kleinere die vaak heel succesvol zijn. Op drie plekken waren juveniele **Ransuilen** aanwezig: bij het viaduct De Krom bij Katwijk (PS), op Willem v.d. Bergh (AM), in het Achterhaasveld in de AWD

(PKr). Op Willem v.d. Bergh broedde met succes een **Grauwe Vliegenvanger** (WBo). Een nieuwe vestiging en de meest zuidelijke in ons waarnemingsgebied. De waarneming van een zingende **Zwarte Mees** op de Noordwijkse Golfclub van 8 maart kreeg een vervolg met een waarneming van twee vogels in dezelfde omgeving op 24 juli (PK). Mogelijk heeft de soort gebroed in de Noordduinen dit jaar. Op drie plekken in ons waarnemingsgebied was er een waarneming van een **Rouwkwikstaart** in broedbiotoop: in de AWD bij het Pindabergje (JK), in de Elsgeesterpolder (MG AM) en op de Noordwijkse Golfclub. Op de laatste locatie bracht een man, gepaard met een vrouw Witte Kwikstaart vier jongen groot (RK). In de Hoornes in Katwijk bracht een paar **Boomvalken** twee jongen groot in een populier tussen de flats (PP)

Magneet voor steltlopers

Naast bijzondere broedvogels was de natte vallei van het Haasveld ook een magneet voor doortrekkende steltlopers. De najaarstrek van veel steltlopers begint al vroeg. Al in de tweede helft van juni keren de eerste Regenwulpen en Wulpen terug uit de broedgebieden. De vroege terugkeerders zijn deels mislukte broedvogels, maar ook vogels die de zorg voor de jongen aan de partner overlaten. Dat kan afhankelijk van de soort zowel de man als de vrouw zijn. Van juli t/m september was het daarom een komen en gaan van steltlopers op terugtocht uit hun noordelijke broedgebieden. In ons waarnemingsgebied kennen we dat verder alleen van onder water gezet bollenland. Die vormen in andere jaren de enige geschikte stopplek voor steltlopers tijdens de najaarstrek. De natte vallei in de duinen bleek voor veel steltlopers aantrekkelijk om neer te strijken.

Vanaf juli tot aan het aflopen van de trek in september waren als vaste gasten altijd wel **Witgat**, **Groenpootruiter** en **Zwarte Ruiter** aanwezig. Van Groenpootruiter en Zwarte Ruiter waren er 1 tot 2 aanwezig t/m 15 september, met een maximum van 8 Groenpootruiters op 12 augustus (MV). De doortrek van de Witgat piekte eind juli en de eerste week van augustus. Op 20 juli waren er 20 aanwezig (MB). Ook de **Bosruiter** was er regelmatig en met meerdere vogels te vinden, met een maximum van maar liefst 20 vogels op 8 augustus (JS). De trek van **Oeverlopers** start iets later en de eerste vogels waren er op 9 juli (MV). **Kemphanen** waren er ook de hele periode, maar het zwaartepunt lag in juli. Toen waren er steeds flinke groepen aanwezig, tot een maximum van 40 vogels (JS). **Bontbekplevier** en **Bonte Strandloper** waren een schaarsere verschijning tussen de vaste gasten. De hele maand juli was er een Bontbekplevier aanwezig. In augustus liep dat op naar meerdere vogels en rond 15 september zat er een groep van rond de 20 (JS). De Bonte Strandloper was er de hele maand juli met 1 tot 4 vogels, ontbrak in augustus en dook daarna weer op in september met 1 tot 2 vogels. Bijzonder waren de **Krombekstrandlopers** die van 1 tot 20 juli met 1 tot 4 vogels aanwezig waren. **Kleine Strandlopers** waren er op drie dagen eind juli en begin augustus, met een maximum van 4 op 3 augustus (DB). De enige **Kanoet** zat er op 22 juli (JS). Het meest bijzonder waren de regelmatige waarnemingen van een **Temminck's Strandloper** tussen 12 juli en 5 augustus, met op 30 en 31 augustus 2 vogels (VS ea). De waarnemingen in juli waren de eerste voor deze maand in ons waarnemingsgebied. De Temminck's Strandloper strijkt vrijwel nooit neer op onder water gezet bollenland. De vallei met veel moerasachtige begroeiing en slikjes bleek wel aantrekkelijk.

Massale trek van Atalanta's

Het koude voorjaar en de natte zomer waren slecht nieuws voor vrijwel alle vlindersoorten. Er was één lichtpuntje: in de zomer konden waardplanten goed doorgroeien met een kans voor de najaarsgeneraties van een aantal soorten. Zo waren er

dit jaar relatief veel waarnemingen van het Landkaartje, die brandnetel als waardplant heeft. Midden augustus zaten de weelderig groeiende brandnetels vol met zwarte rupsen van de Dagnauwoog. Begin september verscheen er inderdaad een grote najaarsgeneratie. De Buddleja's zaten vol met Dagnauwogen. Ook waren er veel Atalanta's en enkele Groot Koolwitjes. De Atalanta is een trekvlinder. In de eerste helft van september trokken deze massaal door ons land. Op 6 en 7 september trokken er over trektelposten in Zeeland tienduizenden over, met maar liefst 31.000 over Vlissingen. Ook bij ons passeerden er honderden (TN). Over de Puinhoop trokken op 6 september 175 Atalanta's (WBo). Helaas kan deze najaarspiek een over de hele linie slecht vlinderseizoen niet goed maken.

Maandoverzicht

juli

De maand juli was net als de voorafgaande maand relatief koel en er bleef veel regen vallen. In de eerste helft van de maand was er een aanhoudende westelijke stroming, met op sommige dagen veel wind. Vanaf de 19^e kreeg het weer een meer zomers karakter en zat de wind vaker in het oosten en zuidoosten, nog steeds afgewisseld met langstreckende lagedrukgebieden.

Kemphaan – 1 juli 2024 Amsterdamse Waterleidingduinen – Westhoek
© Ton Haver

seizoen (JD). Op 13 juli liep er een **Grote Gele Kwikstaart** in het Haasveld (JS). Op 16 en 17 juli zat er een **Groene Bijeneter** in de zuidelijke AWD (RRo ea). Op 24 juli zat er een groepje van 8 **Kruisbekken** in de Noordduinen (PK). Dit was een van de weinige waarnemingen dit jaar van deze onvoorspelbare soort.

Na de waarnemingen van de **Gaffelwaterjuffer** lijkt de vestiging door te zetten. In de Westhoek in de AWD en bij de Duindamseslag waren er in juli meerdere aanwezig en ook was er voortplanting (CZ ea).

augustus

In augustus kwam er een einde aan de lange periode van natte maanden. Een overheersend zuidelijke tot oostelijke stroming bracht de hele maand warm zomerweer, met weinig regen. Vooral van 11 t/m 16 augustus was het warm. Af en toe waren er korte onderbrekingen met westenwind.

Op 1 augustus foerageerden 2 **Purperreigers** in de Hogeveense Polder (HL). De hele maand trokken er af en toe Purperreigers over, met een maximum van vijf op 6 augustus en drie op 11 en 12 augustus over de Puinhoop (MD LK RR ea). Over de Puinhoop trokken op 12 augustus 18 **Bruine Kiekendieven** (GB ea). Op 16 augustus vloog er een volwassen man **Roodpootvalk** over de Noordzijdepolder (RG). Bij de Binnenwatering liep op 3 augustus een **Kleine Zilverreiger** (AM). De Kleine Zilverreiger in de AWD bleef de hele maand aanwezig. Op 2 augustus waren er 2 **Casarca's** aanwezig in het Haasveld (SF MV). Hier dook op 18 augustus een **Hop** op (JKu ea). Op 28 augustus verbleef er een onvolwassen **Sperwergrasmus** in het Marelvak in de AWD (JS).

Langs de zeetrekthut passeerde op 3 augustus de eerste **Kleine Jager** van het najaar (JD HO). Op 17 augustus vloog een **Purperreiger** samen met een **Blauwe Reiger** hoog over zee naar zuid (JD HO). Op 27 augustus volgden 4 **Kleine Zilverreigers** (HO JD) en op 28 augustus 4 **Grote Zilverreigers** (HV). Langs de AWD vloog op 21 augustus een **Grauwe Pijlstormvogel** over zee (RSI). Langs de Duindamseslag vloog op 25 augustus een **Vale Pijlstormvogel** (EM AMa). De

telpost Kachelduin in de Noordduinen (ten zuiden van de Duindamseslag) kent een regelmatige bezetting. De resultaten zijn sinds dit seizoen ook op www.trektellen.nl terug te vinden. Op 28 augustus trokken hier 2 **Morinelplevieren** en een **Ortolaan** over (EM). Eerder vloog er op 27 augustus een Ortolaan over Rijnsoever (JVr). Op 30 augustus vloog er een Morinelplevier over de Coepelduynen (CZ). Dezelfde dag trok er een **Duinpieper** over de Luchter Zeeduinen (RSI). In totaal trokken er 6 **Visarenden** langs in de maand (EM ea).

Op 2 augustus zaten er 3 **Zuidelijke Glazenmakers** in de Coepelduynen (MLa). Op 19 augustus vloog er een **Koninginnepage** langs de Duinweg in de Noordzijderpolder. Op 30 augustus zwom er een groot aantal **Bruinvissen** langs de zeetrekhut: 13 naar zuid en 7 naar noord (HO TD JD HV).

september

In de eerste acht dagen van de maand zette het zomerse weer door. Vanaf 10 september draaide de wind naar het westen en trok flink aan. Vooral op 12 september viel er veel regen waardoor ook september uiteindelijk weer een natte maand werd. In de tweede helft van de maand was het meest rustig nazomerweer, terwijl de laatste dagen van de maand weer wisselvaliger waren.

Op 1 september vlogen er 2 **Casarca's** over het strand van de Noordduinen (RM). Over de Noordduinen en later over de Achterweg vloog een eerstejaars **Zeearend** (AM EM CZ). De volgende dag was mogelijk dezelfde vogel aanwezig in de zuidelijke AWD (JK CB ea). Deze vloog op uit het Marelvlak. Op 8 september vloog een bijna volwassen Zeearend over de AWD (IW). In de eerste helft van de maand was er een influx van **Roodpootvalken** in Nederland. Op 1 september waren er op 5 locaties in ons waarnemingsgebied waarnemingen, waaronder een jagen in de Noordduinen (EM) en verblijvend in Oud Leeuwenhorst (JVr PS). Op 2 september was er een aan het jagen rond het Achterhaasveld in de AWD (SP ea) en een in de Coepelduynen (ML ea). Van 5 t/m 9 september

Roodpootvalk - *Falco vespertinus* (eerste kalenderjaar)
Noordwijk - Noordduinen - De Blink © Sylvain Fleur

passeerden er dagelijks één of twee ons waarnemingsgebied (WBo ea). De laatste vloog op 14 september over de Coepelduynen (BW). Over het Kachelduin trokken op 6 september 5 **Visarenden** (EM). De volgende dag volgde nog een Visarend en een **Morinelplevier** (EM). De Visarend werd ook op de Puinhoop opgepikt (RR ea). In totaal trokken er deze maand minimaal 15 Visarenden over ons waarnemingsgebied. De oostenwind van 21 september leverde op de telpost Kachelduin een **Velduil**, 2 **Grote Piepers** en een **Duinpieper** op (EM). Op 29 september trok er een **Siberische Boompieper** over (EM AM). Over de Puinhoop trok op 1 en 7 september een **Morinelplevier** (PS HL NM ea) en op 22 september een **Roodkeelpieper** (RR ea). Op 9, 18 en 21 september vloog er een Morinelplevier over de AWD (JDu ea). Een vroege **Grote Pieper** vloog op 3 september over de Coepelduynen (CZ). Op 21 september vlogen er in de loop van de ochtend drie over (CZ ea). Op 29 september volgde er nog één (JHa) en op 30 september één over de Luchter Zeeduinen (KZ).

Kleine Vliegenvanger – 21 september 2024 Noordwijk - Willem v.d. Bergh (Stichting) © Wijndeldt Boelema

Op 9 september kwam in de middag, met de passage van een buienfront en het aantrekken van de wind, de zeetrek op gang. Over zee langs de Noordduinen passeerden 2 **Vale Pijlstormvogels**, een **Noordse Pijlstormvogel**, 9 **Grauwe Pijlstormvogels**, 5 **Noordse Stormvogels** en een **Grote Jager** (EM CZ). Op 11 september volgden nog 5 Noordse Stormvogels, een Noordse en een Grauwe Pijlstormvogel (EM). Ook trokken er twee **Vaal Stormvogeltjes** langs (CZ MW) en een **Vorkstaartmeeuw** (MW). Die dag vloog er ook langs de zeetrekhut een (andere) **Grauwe Pijlstormvogel** en een eerstejaars **Kleinste Jager** (JD). Op 21 september volgde een **Grote Jager** (HO JD DT) en op 27 september een volwassen **Middelste Jager** (PS).

Op 22 en 23 september vloog er een **Smelleken** langs (HO JD DT). Op 28 september passeerde er een **Geoorde Fuut** (PS). Langs de Noordduinen vlogen die

dag 3 **Noordse Stormvogels** en een **Grauwe Pijlstormvogel** (EM CZ). Op 29 september vlogen er twee **Rosse Franjepoten** achter de branding langs de Langevelderslag (MD).

Op 7 september vloog er een **Bokje** op in de Vellen in de AWD (JS). Op 18 september waren er drie **Kleine Zilverreigers** aanwezig in de AWD (MV) en op 25 september twee (JS). Op 1 september vloog er een **Kleine Zilverreiger** over de Puinhoop (PS) en op 26 september over Noordwijk-Binnen (BS). Een **Woudaap** vloog op 8 september 's nachts over de St.Bavo, de roep vastgelegd op een geluidsrecorder (MW). Op 21 september streek er een **Kluut** neer bij de Uitwatering Katwijk (LBi). Op 25 september vloog er een late Koekoek over het Wantveld Katwijk (MVe). Op 8 september vloog er een **Draaihals** over de AWD bij het Pindabergje (IW). Van 11 t/m 13 september verbleef er een **Hop** in de Elsgeesterpolder (MG ea). Op 1 september zat er een **Fluiter** in de Coepelduynen (MD) en op 8 september een in de Haasvelderduinen in de AWD (JS IW). Op 2 september zaten er 10 **Paapjes** in de Westhoek in de AWD (JK). De eerste **Bladkoningen** van het seizoen werden op 21 september ontdekt door Casper Zuyderduyn in de binnenduintrand van de Coepelduynen en bij de Algemene Begraafplaats (CZ). Kort hierna dook in de binnenduintrand van Willem v.d. Bergh ook een **Kleine Vliegenvanger** op (CZ WBo ea). Na waarnemingen op 23 en 26 september verschenen er op 29 september minimaal 6 Bladkoningen, op 5 locaties in ons waarnemingsgebied (JHn ea). Op 7 september verbleef er een **Snor** in het Guytendel in de Coepelduynen (MD JHa). Op 23 september zat er een **Dwerggors** in Starrenbroek in de AWD (BD). De laatste **Gierzwaluw** van het seizoen vloog op 7 september over de Astridboulevard (JD HL MN). De eerste **Koperwiek** van het najaar vloog op 28 september over de Coepelduynen (VJ).

Hop – 13 september 2024 Voorhout - Elsgeesterpolder © Joas de Vreugd

Waarnemers

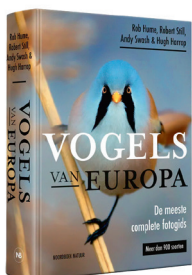
AM Annelies Marijnis	JDu Joris Duivenvoorden	NR Nico Rensen
AMa Arco Mandemaker	JHa Joël Haasnoot	PK Peter de Knijff
AS Ab Steenvoorden	JHn Jona Haasnoot	PKr P. Kralt
BD Bernard Dragsma	JK Jurren Koerts	PP Paula van der Panne
BS Bas van Schooten	JKu Jaco Kuiper	PS Peter Spierenburg
BW Ben Wielstra	JS Joost van der Sluijs	RD Rob Dekker
CB Cecile Bleijs	JV Joas de Vreugd	RG Reinder Genuit
CZ Casper Zuyderduyn	KZ Klaas Zwaan	RK Ralph van der Kooi
DK Dinky van Berkel	LB Lars Buckx	RKi Richard Kitchingman
DT Diny Thibaudier	LBi Luke Bilbrough	RM Rob de Mooij
EM Ezra Mandemaker	LK Lisette van der Krogt	RR René van Rossum
GB Gijsbert van der Bent	MB Mark Bos	RRo Rutger Rodscheid
GV Gerard Visser	MD Menno van Duijn	RSI Roy Slaterus
HO Hanneke Oltheten	MG Mariska de Graaff	SF Sylvain Fleur
HL Hugo Langezaal	ML Maarten Langbroek	TN Tim van Nus
HV Hein Verkade	MV Maarten Visser	VJ Vivian Jacobs
IW Ivo Walsmit	MVe Michel Veldt	VS Vincent van der Spek
JD Jelle van Dijk	NM Nika van den Meiracker	WBo Wijndeldt Boelema

Want met vogels is alles leuker!

www.DeVogelaar.com

verrekijkers • (vogel)boeken • voedersilo's en voer spelletjes • cadeau-artikelen • insectenhôtels nestkasten • waterschalen • tegelwippen natuurlijk tuinieren • biodiversiteit • KIDS

Gebruik de kortingscode
'STRANDLOPER'
voor **GRATIS** bezorging
in Noordwijk & Katwijk

Webshop voor natuurliefhebbers

arnold@devogelaar.com • 06 135 98 079

de
vogelaar
.com

Joop Faase b.v.

**TELEVISIE- EN RADIO SPECIAALZAAK
KOELKASTEN EN WASAUTOMATEN**

Joop Faase BV
Prins Bernhardstraat 90
2202 LR NOORDWIJK

Tel: 071 - 361 35 58

Email joopfaase@ziggo.nl

bedden
SPECIALIST.NL

beddenspecialist
VERKADE

V. Limburg-Stirumstraat 38 2201 JP Noordwijk 071 3612661
www.beddenspecialist.nl/verkade

LinLux

Steun natuur en landschap:

Zuid-Hollands Landschap

→ WWW.ZUIDHOLLANDSLANDSCHAP.NL

BESCHERM DE DUINEN

WWW.DUINBEHOUD.NL

**Jouw foto's professioneel afgedrukt
op elk materiaal of formaat,
daar word je blij van!**

MAAR OOK VOOR UW PASFOTO, INLIJSTEN, FOTO- EN FILM CAMERA, VERREKIJKER,
FOTOGRAAF, FOTOSTUDIO DUS EIGENLIJK VOOR ALLES WAT MET FOTOGRAFIE
TE MAKEN HEEFT BENT U BIJ ONS AAN HET JUISTE ADRES!

FOTO
VANKAMPEN
SINCE 1914

